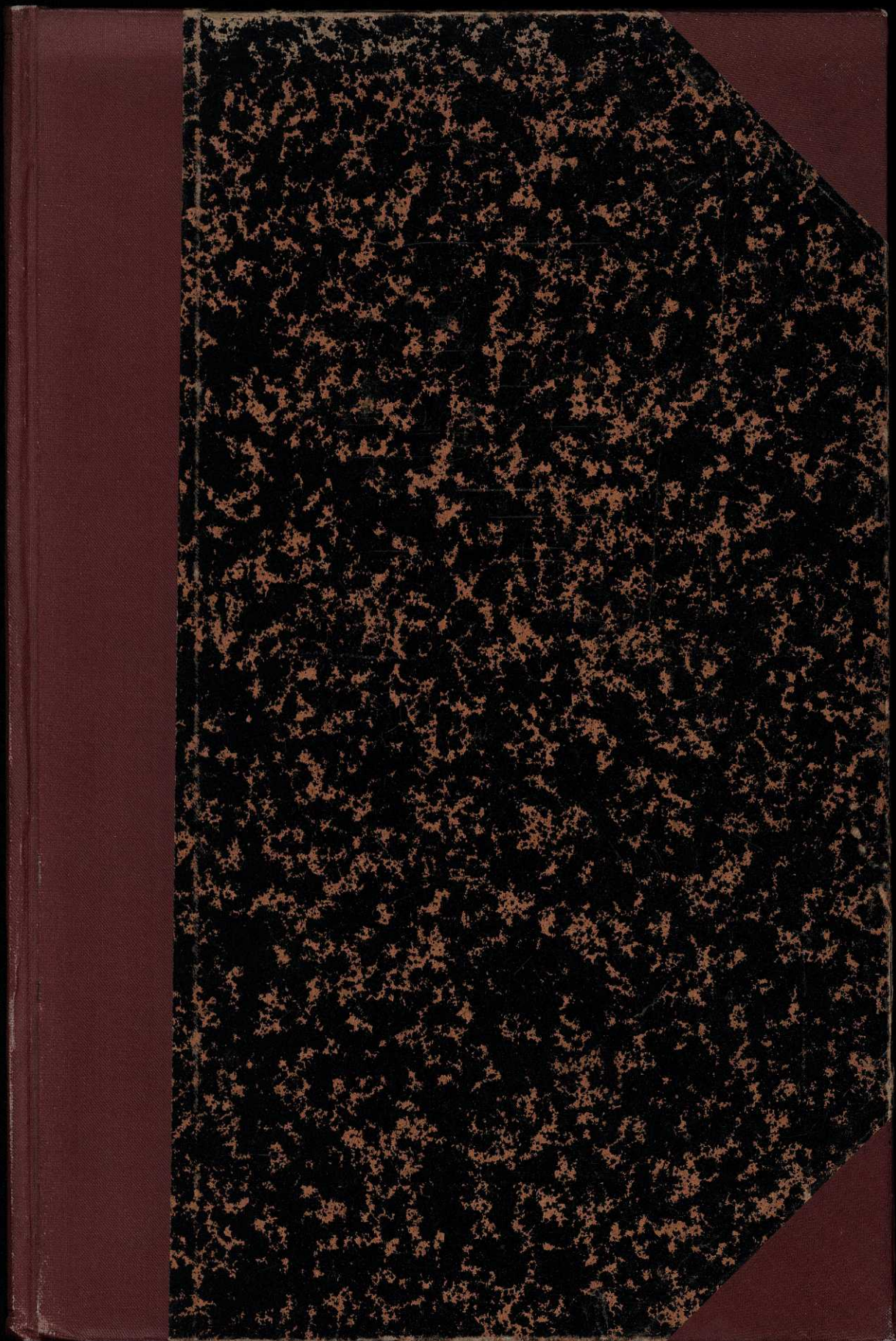

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Allmänna Sektionen

Pedag.
Sv.
Allm.lärov.

BETÄNKANDE

ANGÅENDE

LIKFORMIG UPPSTÄLLNING

AF

GRAMMATISKA FÖR RIKETS ALLM. LÄROVERK AFSEDDA LÄROBÖCKER

JEMTE

DE TILL HÖRANDE GRAMMATISKA UTKAST

AF

DE FÖR DETTA ÄNDAMÅL FÖRORDNADE

KOMMITTERADE.

STOCKHOLM 1882.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kongl.
Ecklesiastikdepartementet.

Enligt af Kongl. Maj:t lemnadt bemyndigande har Herr Statsrådet och Chefen för Kongl. Ecklesiastikdepartementet den 25 Okt. 1878 åt undertecknade uppdragit att uppgöra en plan för likformig uppställning af grammatiska för elementarläroverken afsedda läroböcker i modersmålet, tyska, engelska, franska, latinska och grekiska språken samt att i enlighet dermed utarbета för hvardera af dessa språk ett grammatiskt utkast, hvarvid, med tillbörligt afseende på hvarje språks egendomlighet, dels åsyftades att vinna enhet i uttryck för sådana grammatiska begrepp och bestämningar, hvilka för dessa språk äro gemensamma, dels derjemte hänsyn toges till den olikhet i den grammatiska behandlingen, som bör blifva en följd af det särskilda språkets upptagande såsom läroämne vid undervisningen på ett tidigare eller senare stadium.

Såsom resultat af våra öfverläggningar anhålla vi att härmed få öfverlemnna betänkande angående likformig uppställning af grammatiska för rikets allmänna läroverk afsedda läroböcker jemte dertill hörande grammatiska utkast.

Lysekil den 22 Augusti 1881.

EINAR LÖFSTEDT.

R. TÖRNEBLADH.

D. A. SUNDÉN.

E. G. CALVAGEN.

H. S. CEDERSCHIÖLD.

N. A. MATHESIUS.

Ju rikare innehåll skolundervisningen omfattar, desto starkare framträder behovet af dess sammanslutning till ett helt. Särskildt har denna sanning sin tillämplighet på undervisningen i språk, der denna, såsom hos oss och i allmänhet hos smärre nationer, måste rigta sig på kannedomen af flere olika tungomål. Utom modersmålet utgöra, såsom bekant är, i Sveriges allmänna läroverk tre lefvande kulturspråk och två fornklassiska föremål för studier. I följd häraf har arbetet inom skolan länge haft att kämpa med vissa svårigheter, i det att lärjungarnes krafter splittrats på de olika språkämnen, som, långt ifrån att sammansmälta till något helt, ofta stält sig nästan fiendtligt mot hvarandra. Olägenheten häraf har också behjertats, och man har varit betänkt på åtgärder med syfte att i mångfalden åstadkomma en för studiernas jemna fortgång och fruktbringande resultat väl behöflig enhet.

Den 12 Maj 1865 fann Kongl. Maj:t för godt att åt en Kommission uppdraga att »granska förhandenvarande till elementarläroverkens tjänst utgifna läroböcker inom språkundervisningens område samt att afgifva utlåtande rörande de grundsatser, efter hvilka sådana läroböcker lämpligast böra uppställas, äfvensom särskildt angående frågan om likstämig grammatikalisk behandling af de inom skolan förekommande språk.» I sitt med anledning häraf den 1 Sept. 1866 afgifna betänkande yttrar Kommissionen bland annat följande. »Om lärjungen, under sitt sträfvande att successivt inhemta fem à sex språk, anträffar i alla dessas skilda grammatikaliska läroböcker helt olika förklaringar öfver en och samma företeelse, olika definitioner öfver samma begrepp, olika termer för samma sak; om han i den ena finner formläran strängt åtskild från syntaxen men i andra åter formlära och syntax omblandade; så kan en sådan förbistring ej annat än verka menligt och hämmande icke mindre

*Kommissionen af
1865-1866.*

på utvecklingen af hans förstånd än på framstegen i hans språkstudier och framför allt på redan, klarheten, grundligheten af dessa. Kommitterade hafva därför låtit sig angeläget vara att i närvarande betänkande framhålla vigten af den största möjliga likstämmighet i läroböckernas uppställning för samtliga de inom skolan förekommande språken. I dessas olika skaplynne och individuella egenheter ligger visserligen understundom ett hinder för genomförandet af en sådan likstämmighet i alla dess konsekvenser, äfvensom ett annat hinder kan anses möta i språkens successiva inträde vid den offentliga undervisningen och på olika stadier af lärjungens andliga utveckling, så att han, hunnen till större mognad, är tillgänglig för en lärare framställning af de språks grammatik, till hvilkas studium han senast kommer. Men oafsedt att för lättande af dessa hinder utvägar ej saknas, måste det alltid blifva till största båtnad för språkundervisningen, att ifrågavarande likstämmighet, äfven om den ej kan blifva fullständig, dock städse utgör en ledande princip och genomföres i alla de delar, der det möjligen ske kan.»

Närmare finnas Kommissionens åsigter i ämnet utvecklade i den del af betänkandet, som behandlar frågan om sättet och medlen att åstadkomma likstämmig grammatikalisk behandling af de i skolundervisningen ingående språken. Kommissionens uttalanden härutinnan äro af allt för stor vikt och intresse att ej här böra ordagrant anföras. De lyda på följande sätt. (s. 17 ff.)

»Under den tid, som föregick vår nyare skollagstiftning, var i allmänhet klassläraresystemet rådande inom läroverken. Ämnesläsningen har sedan efter hand trädt i dess ställe. Denna förändring, som närmast haft sin anledning deri, att med de stegrade anspråk, som numera ställas på lärarne, man icke ansett sig hos en person kunna fordra lust och duglighet nog att undervisa i hvilket ämne som helst, har, jemte de ovedersägliga fördelar, hon inneburit, dock äfven medfört vissa olägenheter, i synnerhet der hon genomförts i de lägre och lägsta klasserna. Bland dessa olägenheter torde, när frågan egentligen gäller språkundervisningen, i främsta rummet

böra nämnas den, att då samma lärjungar af flere lärare erhållit undervisning i språk, en större eller mindre ojemnhet i ämnenas behandling allt mer och mer visat sig. Det för de särskilda språken gemensamma, genom hvars iakttagande uppfattningen i betydlig mån underlättas, har icke sällan blifvit förbisedt; ämneslärarne hafva stundom af ensidigt nit för sitt fack haft blicken uteslutande rigtad på det enskilda ämnet, i stället för att först och sist se på det hela, och slutligen har ungdomens uppmärksamhet af de många lärarne blifvit för mycket splittrad, hvarigenom lärjungarne förhindrats att rätt tillgodogöra sig allas undervisning.

Härtill har kommit en annan omständighet, som på läroböcker och undervisning i språk haft stort inflytande. Ännu för två eller tre årtionden tillbaka egde latinska grammatiken ett visst herravälde inom språkundervisningen. Icke allenast var latinska grammatiken det, som hufvudsakligen lärdes, då de öfriga språken inom skolan ansågos hafva underordnad vigt, utan latinska grammatiken hade äfven påtryckt språklärorna i allmänhet sin pregel, så att man i de flesta af dem återfann såväl hennes nomenklatur, uttryck och uppställning som äfven det egentligen på latinets egna skaplynnne grundade behandlingssättet i allmänhet. Detta välde innehar latinska grammatiken icke mer. De andra språken och särskildt modersmålet hafva frigjort sig ifrån beroendet och läroböckerna i språk hafva blifvit inrättade i enlighet med fordringarna på sjelfständighet. Och det kan icke nekas, att dessa anspråk äro så vida berättigade, som hvarje språklära tydligen har att framhålla det ifrågasvarande språkets egendomligheter och för ingen del får genom att ställa dessa i skuggan söka att framtvinga en öfverensstämmelse språken emellan, der en sådan icke i verkligheten finnes. Häraf följer ock, att en så kallad allmän grammatik, hvilken studeras särskildt och oberoende af något visst språk, icke är egnad att åstadkomma den likformighet i språkundervisningen, som är pedagogiskt erforderlig. Ty antingen blifver hon ett slags språkfilosofi och är då redan i denna egenskap alldeles otjenlig för elementarläroverket eller utgör hon en samling af grammatikaliska bestämningar, lös-

ryckta från det språk, dit de hvar för sig höra. Endast i och med företeelserna af det konkreta språket såsom sådant kunna grammatikaliska termer och bestämningar tjenligen meddelas det ännu vid begynnelsen af sin förståndsutveckling varande ynglingasinnets; och den likformighet, som hvilar på en grammatik, hvilken icke hör till något språk, blifver alltid godtycklig, beroende, som hon är, på olika sätt att sammanjemka och abstrakt schematisera de enskilda språkens etymologiska och syntaktiska kategorier. Dermed blifver hon ock af egenskap att förvilla och hindra, icke att reda och befrämja verklig språkkunskap hos lärjungarne. Men med erkännande af all den befogenhet till olika grammatikalisk behandling af det ena språket i förhållande till det andra, som kan ligga i ofvanberörda omständigheter, och icke mindre deraf, att en lärobok i åtskilliga fall måste taga noggrann hänsyn till den ståndpunkt af insigt och själsutveckling, som en lärjunge antages hafva uppnått, då den ifrågavarande boken sättes i hans händer, saknas det oaktadt ej skäl för det påstående, att sträfvet efter sjelfständighet i de särskilda språkens behandling redan öfverskridit gränsen för sitt pedagogiska berättigande. Man har nemligen af det lif, som rört sig inom den vetenskapliga språkforskningen, låtit sig hänföra att allt för mycket förbise och åsidosätta språkens betydelse och inbördes förhållande såsom elementarundervisningsämnen. Följden deraf har bland annat blifvit den, att man allt för brådstörtadt infört i språkläror, som afsetts för elementarundervisningens behof, den nyaste vetenskapens begrepp och konstord, oaktadt dessas giltighet icke inför den filologiska vetenskapen sjelf och ännu mindre inför pedagogiken hunnit vinna annat än ett tillfälligt erkännande. Man har mer, än skäligt och rådligt varit, frångått den gamla terminologien, de häfdvunna uttrycken för gemensamma språklagar och den enkla anordningen af det grammatikaliska innehållet. Der detta skett, har det icke kunnat undgå att försvåra lärjungarnes uppfattning, då de icke förmått igenkänna samma språkföreteelse under de olika namnen och uttrycken, att tungt belasta deras minne, då de nödgats lära sig samma sak flere gånger med olika

ord, samt att bringa oreda i deras kunskapsförråd, då det grammatikaliska innehåll, som skolat inläras, varit uppställt än i en, än i en annan ordning. I följd häraf har studiet af det ena språket icke understödt utan snarare motverkat inhemtandet af det andra.

Sådana hafva förnämligast de anledningar varit, som framkallat den vid våra elementarläroverk onekligen rådande bristen på likstämmighet vid de särskilda i undervisningen ingående språkens grammatikaliska behandling. Till afhjelpande af denna brist våga Kommitterade, med lifligt behjertande af sakens vigt men med öppet erkännande af den svåra uppgift, frågan innebär, för sin del föreslå följande:

1:o) *En, såvidt möjligt är, gemensam och fast grammatikalisk nomenklatur.*

I senare tider har mycket arbete blifvit nedlagdt på undanrödjandet af de gamla, från latinska eller grekiska språken hemtade termerna i språkläran och införandet af nya inom modersmålet bildade. Denna sträfvan att undvika de många främmande orden kunde hafva något skäl för sig, derest modersmålet vore det enda språk, som skulle inhemtas. Deremot är det för de lärjungar, som äfven skola lära ett eller flere främmande språk, en bestämd fördel, att samma begrepp i alla språkläror hafva samma benämningar. De grammatikaliska termerna böra därför betraktas såsom alla språks gemensamma egendom, hvaraf ingenting utan skada förskingras eller bortbytes. Och då nu den latinska terminologien en gång blifvit allmänt antagen, så finnes intet rimligt skäl, hvarför man inom hvarje språk skulle påyrka en särskild. Säkert är åtminstone, att sådant för lärjungarne, i synnerhet på de lägre stadierna, betydligt försvårar en redig uppfattning af begreppen, då de tvingas att inlära och begagna flere olika benämningar på de grammatikaliska kategorierna. Talande skäl äro således för handen att på det bestämdaste tillstyrka dels bibehållandet af den häfdvunna latinska nomenklaturen såväl i läroböckerna som vid den muntliga undervisningen, dels upptagandet af andra termer endast der, hvarest dessa äro nödvändiga för att uttrycka några för ett

visst språk egendomliga begrepp, dels ändtligen afskaffandet af en mängd konstiga och för ynglingen obehöfliga termer, hvilka i somliga läroböcker insmugit sig.

2) *Så stor gemensamhet, som möjligt är, i bestämningar, indelningar och regler.*

Det kan, såsom lätt inses, aldrig föreskrivas, att den ene läraren skall begagna samma ord som den andre vid sina bemödanden att för lärjungarna tydliggöra de grammatikaliska förhållandena. Men deremot är det ytterst magtpåliggande, att de hufvudsaker, vid hvilka vikt ligger på sjelfva uttrycket och som därför böra ordagrant inläras, angifvas i möjligaste mätto på enahanda sätt. För vinnande af detta ändamål föreslå Kommitterade, att, i enlighet med hvad redan inledningsvis blifvit antydt, de allmänna grammatikaliska begreppen må erhålla fullständiga förklaringar i den språklära, som först sättes i ynglingens hand, det är, i den tyska grammatiken, men i de öfriga förutsättas såsom bekanta eller såsom de der vid behof kunna i den tyska återfinnas. I andra språks grammatiker må alltså redogörelse och förklaring meddelas endast öfver sådana grammatikaliska begrepp, som äro för de särskilda språken egendomliga.

3) *Lämpligt iakttagande af beröringspunkterna de särskilda språken emellan.*

Det är utan tvifvel obehöfligt att bevisa orimligheten af ett förfarande, hvilket har för afsigt att införa skolans lärjungar i lärda språkjemförelser. Deremot torde det obestridligen vara af stor vikt och nytta, att lärjungarnes uppmärksamhet fästes på sådana företeelser inom ett språk, som hafva i ögonen fallande motsvarigheter inom ett annat, redan bekant. I synnerhet är det angeläget, att vid språkundervisningen modersmålet aldrig lemnas ur sigte. Redan vid den allra första undervisningen har det befunnits vara fruktbringande att, under trägen jemförelse mellan det främmande och det egna språket, utvidga och befästa insigten i bådadera. På detta tidiga stadium sker det gagneligast derigenom, att vid all böjning det främmande språkets och modersmålets former få följas

åt. Sedermera bliver det ändamålsenligt att äfven påpeka likheter och olikheter i formbildning, ordbetydelser, konstruktioner m. m.»

De åsigter, Kommissionen här framställt, torde till sin allmänna syftning hafva vunnit erkännande bland skolans män. Men detta erkännande har icke ledt till nöjaktiga praktiska resultat. Ännu kvarstå nemligen de flesta af de olägenheter, som Kommissionen framhållit, såväl inom lärobokslitteraturen som vid undervisningen i skolan.

Nuvarande tillstånd.

I förra afseendet kan främst hänvisas på den skiftande mångfald af grammatikaliska regler, indelningar, bestämningar och termer, som förekommer i de vid läroverken begagnade läroböckerna. Icke ens de allmännast brukliga bland dessa förete nödig öfverensstämmelse.

Läroböcker.

Så skilja sig språklärorna väsentligt i *upptagande* af material och i dess *anordning*. Att språkläran å ena sidan i många fall inträngt på ordbokens område och å den andra lemnat rum åt anvisningar och föreskrifter af hufvudsakligen stilistisk art, beror visserligen ytterst på svårigheten att här erhålla en allmängiltig och till ovilkorlig efterföljd manande norm, men äfven med full insigt af svårigheterna härutinnan torde man kunna begära, att olikheten i det ifrågavarande hänseendet måtte för framtiden blifva mindre, än den nu framställer sig. Gränsen emellan formlära och syntax uppdrages olika af olika författare, så att stundom i formläran mycket finnes inrymdt, som lärjungen annorstädes plägar möta i syntaxen. Denna är än uppställd efter ordklasserna, än efter andra grunder.

Vidare förete *indelningarna* betydande skiljaktigheter. Så finner man ordklasserna på olika sätt indelade, i det att än endast de af ålder antagna, nomina, verb och partiklar, hos somliga äfven pronomina, få gälla såsom särskilda klasser, än åter adjektiv och räkneord samt adverb, prepositioner, konjunktioner och interjektioner samordnas med substantiv, pronomina och verb, hvarjemte artikelns ställning är föremål för olika uppfattning och behandling. Synnerligen stridiga åsigter möta i *satsläran*. Här stöter man först på den genomgående olikhet i framställningen af predikatets

betydelse och uppgift, hvilken är en följd deraf, att hos somliga är upptagen en särskild satsdel, den s. k. »kopulan» eller satsbandet, medan andra icke erkänna befogenheten af att låta denna gälla såsom ett själfständigt begrepp. Objektets omfång är än vidsträcktare, än trängre. Af ålder erkände man endast akkusativobjektet såsom sådant. Numera har dativobjektet tillkämpat sig ett rum vid dess sida i läroböckerna, och hos en eller annan finnes »objekt» användt för att beteckna ett rektionsförhållande. »Attribut» begagnas för det närvarande vanligen i en allmännare betydelse, än det förr hade; det brukas dock ännu stundom för att utmärka ett adjektiv i kongruensställning. Appositionsbegreppet är ingalunda fast och bestämdt, och termerna »predikativ» och »predikatsfyllnad» användas än med klart uppfattad begreppsolikhet, än såsom likbetydande.

Det är lätt insedt, att der indelningarna äro gjorda efter olika grunder, *definitionerna* icke kunna vara enahanda. Ett tydligt exempel härpå lemna bestämningarna af verbens olika arter. Stundom indelas nemligen verben i *aktiva*, *neutrala*, *passiva* och *deponentiela*. Vanligare är indelningen i *transitiva* och *intransitiva*, med de förra delade i *aktiva* och *passiva*. Äfven möter man indelningarna i *subjektiva* och *objektiva* verb samt i *handlingsverb* och *tillståndsverb* m. m. För hvarje sakkunnig person framstå utan tvifvel de olägenheter, som häraf måste följa för undervisningen, då lärjungen skall röra sig med föreställningar och begrepp, som i den ena språkläran hafva en vidsträcktare, i den andra åter en mera begränsad betydelse. Och äfven om vissa bestämningar kunna anses beteckna ungefär det samma i de skilda grammatikerna, bortskymmes lätteligen deras likartade beskaffenhet i och genom deras förhållande till andra.

Terminologien är vacklande, äfven der indelningar eller definitioner icke föranleda olikhet. Den äldre fornklassiska nomenklaturen kämpar om herraväldet med en mer eller mindre inhemsk sådan. Dessutom förekomma i vissa språk särskildt franskan, ter-

mer, som i dessa vunnit burskap, i stället för de äldre och i andra språk begagnade benämningarna.

Till de exempel, som Kommitterade nu anfört för styrkande af det gjorda uttalandet angående den bristande likstämmigheten på det grammatikaliska området, skulle kunna läggas många flere. De här meddelade torde dock göra till fyllest för att gifva en bild af förhållandet i läroböckerna. Och att detta måste väsentligen inverka på *den muntliga undervisningen*, är lätt att fatta. Icke ens den enskilde läraren kan alltid känna sig säker i detta vimmel af hvarandra motsägande bestämningar. Ännu mindre kan man hoppas, att de många lärare, mellan hvilka språkundervisningen vid ett läroverk måste vara fördelad, skola sammansluta sig till en enhet, hvilken läroböckerna, långt ifrån att främja, tvärt om bestämdt motverka. Det ligger för öfrigt i sakens natur, att en själfständig och med vetenskapligt intresse begåfvad lärare skall erfaras en viss obenägenhet att uppgifva en efter moget öfvervägande fattad åsigt för att bekänna sig till en annan, hvars grunder läroboken oftast icke *kunnat* meddela. Väl äro sammanträden mellan lärare i samma ämne samt i ämnen, som ega närmare sammanhang med hvarandra, i gällande skollag påbjudna och torde jemväl i tillämpningen hafva medfört åtskilliga rätt goda resultat, men om olikformigheten i läroböckerna är allt för stor, kunna äfven de bästa lärares bemödanden att sammanjemka förfaringssättet på skilda områden endast delvis hafva någon varaktig inverkan. Erfarenheten lär också åtminstone i många fall gifva vid handen, att lärjungarnes arbete i olika klasser och språkämnen icke nog *kan* sammanhållas kring en gemensam medelpunkt, så länge den rådande splittringen på de grammatikaliska bestämningarnas område kommer att fortfa-
Den muntliga undervisningen.

Sedan Kommitterade sålunda i allmänna drag sökt teckna det tillstånd, som för närvarande är rådande, öfvergå de till att undersöka, huru de anmärkta olägenheterna säkrast och med största fördel för undervisningen må kunna afhjelpas.

Härvid framställer sig först frågan om en s. k. *allmän grammatik*. I afseende å möjligheten och lämpligheten att åstadkomma
Allmän grammatik.

en sådan hafva Kommitterade för sin del föga att tillägga till det redan meddelade yttrandet af 1866 års Kommission, hvilken på fullgiltiga grunder uttalat sig mot hvarje försök att använda en så beskaffad språklära. Kommitterade kunna dock ej underlåta att framhålla, att i *ett* afseende det ändamål, som på dylikt sätt skulle vinnas, synes kunna utan större svårighet på annan väg uppnås. I sjelfva verket kan och bör nemligen modersmålets satslära blifva ett medel att förbereda bekantskapen med de allmännaste logiska förhållanden, som i språket funnit sitt uttryck. På samma gång, som den lär ynglingen att uppfatta företeelserna inom det egna språket i deras sammanhang med hvarandra, bör den blifva en hjälpreda af värde i och för tolkningen af de främmande språkens litteratur. Just härutinnan har satsläran, med varsamhet och pedagogisk insigt begagnad, sin största betydelse. All öfversättning från och till utländska språk utgör en med eftertanke förenad tillämpning af lagar, som ursprungligen omedvetet gjort sig gällande i det muntliga begagnandet af modersmålet och småningom bringas till klarhet just genom motsatsen emellan detta språk och det främmande. Satslärans sanningar komma härigenom att framträda såsom praktiskt fruktbarande för språkkunskapen, under det att ett ensidigt analyserande af modersmålets uttryck och meningar samt öfningen med att bilda sådana för sjelfva det formela momentets inskärpande jämförelsevis komma att sakna intresse. Af stor vikt är härutinnan möjligheten att i det utländska tungomålet kunna knyta sina föreställningar vid former och tecken, som äro för ögat lätt igenkännliga. Satslärans bestämningar framställa sig i och genom sådana för lärjungen i åskådlig gestalt och fästa sig på detta sätt småningom i hans medvetande. Så behandlad företer sig också satsläran såsom något i viss mån gemensamt för de olika språken; dess regler göra sig allt efter lärjungens utveckling mer och mer öfverflödiga såsom yttre bindande föreskrifter och öfvergå att i allmänhet, såsom förr, tillämpas omedvetet, endast med den skilnad, att de nu lätt kunna uppkallas af och inför tanken, om och när helst behof deraf göres.

En annan utväg till beredande af likformighet i språkens behandling erbjuder bruket af s. k. *parallelgrammatiker*. Sedt från uteslutande pedagogisk synpunkt borde detta sätt att sammanhålla språkundervisningen kunna medföra gagn, men i sjelfva verket beror framgången i detta, likasom i så många andra fall, på möjligheten af ändamålsenlig tillämpning. Och här möta svårigheterna. De särskilda språkens lagar och företeelser låta nämligen icke intvinga sig under en gång för alla gemensamt fastställda former, utan kräfva för sin framställning större frihet, om eljes det egendomliga i hvarje språk skall kunna till fullo framträda för uppfattningen. Genomförandet af den abstrakta grundsatsen om parallelgrammatiker skulle lätt kunna påtvinga språkundervisningen en onaturlig pregel och genom en oberättigad enformighet bidraga att förlösa på en gång språkitresset och språksinnet. Metoden har visserligen blifvit försökt, delvis äfven i vårt land, men försöken mana icke till efterföljd. Kommitterade hafva tagit kännedom om den i Frankrike använda »*méthode uniforme pour l'enseignement des langues* par E. Sommer» och genomgått de s. k. *cours*, som innehålla dess tillämpning på de olika språken, men funnit dessa läroböcker icke beteckna något verkligt framsteg i undervisningsmetoden. Och ehuru ett sådant resultat till en del måste skrivas på bristfälligheter i utförandet, hvilka kunnat afhjelpas, så återstå dock väsentliga i sakens natur grundade hinder, som äfven skickligare händer fåfängt skulle sträfva att öfvervinna.

Parallelgrammatiker.

Men om äfven den till de flesta enskildheter utsträckta likformighet i språkbehandlingen, som skulle kunna gifva upphof och berättigande åt bruket af parallelgrammatiker i detta ords strängaste mening, icke kan läggas till grund för utarbetandet af läroböcker i språk för våra skolor, så kan dock af metoden upptagas så mycket, att, med bevarande af hvad för de skilda språken är egendomligt, det i dem gemensamma får göra sig tillräckligt gällande. Såsom Kommitterade redan visat, har Kommissionen af 1866 påpekat önskvärdheten deraf, att vissa grundsatser blifva bestämmande icke blott vid läroböckers utarbetande, utan i allmänhet vid

Gemensamhet i vissa fall.

språkens grammatikaliska behandling i undervisningen. Svårigheten består här i att hålla medelvågen emellan en likformighet, som strider mot de särskilda språkens väsen, och en olikhet i behandlingen, som skulle skymma lärjungens blick och komma honom att förbise det, som i mångfalden verkligen kan anses för likartadt. Framhållandet af detta såsom sådant måste också bereda lättadt tillfälle att gifva åt de i de skilda språken säregna dess rätt, för så vidt nemligen detta är för *skolundervisningen* nödigt.

*Pedagogisk
ändamåls-
enlighet.*

Ty på undervisningen och således på de för den afsedda läroböckernas *pedagogiska ändamålsenlighet* ligger utan allt tvifvel den hufvudsakliga vigten. Den undervisning, som här är i fråga, rigtar sig på skolans lärjungar från den lägsta klassen till den högsta, från spädnare till mera mognad ålder. Det som i främsta rummet bör afses, är sålunda lärjungarnes förmåga att rätt fatta och göra sig till godo alla de sanningar som meddelas dem. Vetenskapens fordringar få alltså här modifieras efter undervisningens kraf och möjligheten att göra sig förstådd af dem, till hvilka man talar. Kommitterade torde måhända behöfva erinra, att i dessa uttalanden icke ligger något underskattande af fordran på noggrannhet i vetenskapligt hänseende, utan endast en anvisning att icke gifva näringen rikligare eller i annan form, än att de, som mottaga henne, kunna smälta den samma. Det är naturligtvis icke Kommitterades mening, att läroverken skulle meddela bevisligen origtiga satser eller inlära hvad sedan med stor möda borde utplånas såsom stridande mot sanningen. Deremot finnes intet hinder för att, med blicken fäst på det pedagogiska syftet, framställa regler och satser under en sådan form, att de kunna grundlägga lärjungens rigtiga uppfattning af det lefvande språket, som ytterst blir hvad han har att göra till föremål för sitt studium. En sak kan nemligen framställas på olika sätt, med användande af den strängaste vetenskaplighet i uttryck, eller så, att den, som undervisas, får en föreställning om den samma, en föreställning, som sedan under den praktiska tillämpningen kan blifva tydligare och taga allt bestämdare

gestalt, till dess lärjungen blir mogen att inhemta sanningen i dess helhet och fullständighet.

Uppenbart är, att det pedagogiska syftet måste föranleda ett olika behandlingssätt af materialet på olika stadier af undervisningen. På ett lägre stadium måste sjelfva framställningssättet blifva enklare och måttet af det, som skall meddelas, lämpas efter den ännu outvecklade fattningsgäfvan, medan å ett högre, der elementen kunna förutsättas vara inhemtade, läroboken har rätt och pligt att sysselsätta sig med språkföreteelser, som erbjuda större svårigheter.

Olika stadier.

I sammanhang härmed står frågan om användandet af *en* eller *två* olika grammatiker i samma språk, så vidt detta inträder på ett tidigare stadium af skolan. Man har på ett eller annat håll betraktat det som en fördel för undervisningen, om en kort och enkel språklära, beräknad för de lägre klasserna, kunde först sättas i lärjungens hand för att sedan utbytas mot en mera utförlig sådan. Häraf skulle dock uppstå en för undervisningen betänkelig följd, nemligen nödvändigheten för lärjungen att i en högre klass öfvergå till en språklära, hvars inrättning är honom alldeles obekant. Äfven om denna språklära skulle vara utarbetad efter samma grunder som den mindre och till och med af samma författare, så kvarstår dock den svårighet, som vållas af omöjligheten att i behörigt mått anlita lokalminnet, hvilket för de unga är en god vägledare och hjälpreda i fråga om läroböcker. Till en del kan samma anmärkning riktas mot inrymmandet i *elementarboken* af det för det första stadiet nödiga grammatikaliska materialet. Olägenheten blir dock i detta fall något mindre, om elementarboken är klokt anordnad, så att den upptager endast det allra enklaste eller företrädesvis erforderliga, men för lärjungen återstår dock alltid såsom en ny uppgift att göra sig förtrogen med språklärans inrättning, och det torde i alla händelser dröja en god tid, innan han lär sig att i henne, såsom man säger, hitta väg.

En eller två grammatiker.

Den fara, som ett tidigare bruk af en för hela skolstudiet afsedd språklära, skulle medföra, kan i väsentlig mån förekommas

Olika kurser.

genom en särskild anordning af läroboken. Denna kan och bör nemligen indelas i olika kurser, utmärkta med olika stilar eller andra lämpliga beteckningssätt. Vid bokens begagnande har läraren att noga ställa sig kursindelningen till efterrättelse och sålunda på hvarje stadium meddela endast så mycket, som för det samma är ännadt. Huru dessa kurser skola uppgöras, kommer ytterst att bero på den pedagogiska erfarenheten om hvad som är möjligt eller lämpligt.

Läroboksförfattarnes och lärarnes uppgift.

Härutinnan hafva läroboksförfattarne en stor och vigtig uppgift att fylla. Deras urskilning och framställningsförmåga äro faktorer, som alltid måste tagas med i beräkningen. Men ytterst blir det på de undervisande lärarne, som bördan och ansvaret komma att hvilat. Lagen kan verka mycket och läroboken kan blifva ett mäktigt hjälpmedel, men det sätt, hvarpå den användes, betyder måhända allra mest. Och här röjer sig en helt naturlig vaxelverkan mellan läroboksförfattandet och den praktiska undervisningen i skolan. Båda böra taga intryck af och understödja hvarandra. Häraf är ock en gifven följd, att en fullt allmängiltig och fast norm för språkbehandlingen inom skolorna måste hafva svårt att med ens göra sig gällande, då erfarenheten alltjemt vidgas och insigten om hvad som är rätt och ändamålsenligt klarnar under den dagliga praktiken.

Kommitte-
rades
ständpunkt
i allmän-
het.

För sin del våga Kommitterade icke göra några anspråk på ofelbarhet. I ett ämne, der åsigterna äro så vexlande, måste det alltid blifva svårt att finna och uppställa regler, som med oemotståndlig magt tilltvinga sig herraväldet. Goda grunder kunna utan tvifvel bjudas såväl för *en* mening som för en annan, allt efter den synpunkt, hvarifrån man anser saken böra betraktas. Och Kommitterade hafva icke fattat det dem gifna uppdraget så, som skulle dermed vara åsyftadt att åstadkomma ett oföränderligt gällande regulativ för läroboksutgifvandet och språkundervisningen i skolorna. För att något sådant skulle kunna meddelas, hade fordrats mera tid och större krafter, än som stått till Kommitterades förfogande. I sjelfva verket skulle försöket att ävägbringa ett så beskaffadt regulativ följdriktigt hafva ledt till utarbetan-

det af fullständiga grammatiker i de olika språken, ett arbete, som erbjuder stora eller så godt som ööfvärdiga svårigheter såväl i vetenskapligt som i pedagogiskt hänseende, om det skulle afse att helt och hållet regelbinda undervisningen. Och om äfven något dylikt vore möjligt, skulle det icke i längden blifva rätt fruktbringande för läroverken. För sin utveckling behöfva dessa tydligen taga i sin tjänst den fria täflan mellan läroboksförfattarne, som så kraftigt bidrager att föra lärobokslitteraturen framåt.

Hvad Kommitterade funnit sig kunna åstadkomma, är att framlägga vissa förslag till undanrödjande eller förminskande af de svårigheter, med hvilka språkundervisningen i våra läroverk för närvarande hufvudsakligen har att kämpa. Att dessa förslag skola möta gensagor från många håll, är lätt att förutse, likasom ock att de kunna framkalla uttalanden och meddelanden af mera positiv och för skolorna gagnarikare beskaffenhet. På ett fält, der så lifligt arbete eger rum, som på språkundervisningens område är fallet, måste man vara beredd derpå, att ett förslag till öfverenskommelse i vissa afseenden skall betraktas med misstroende af dem, som redan hafva bildat sig sjelfständiga åsichter och af dessa finna sig tillfredsställda, äfven med hänsyn till deras pedagogiska brukbarhet. Det torde dock vara känt och erkänt, att i många fall lärare och läroboksförfattare i språk mindre hafva stadgat sin mening om hvad som *bör* vara än kommit till öfvertygelse om hvad som *icke bör* vara. För alla dem, som, i likhet med Kommitterade, insett svårigheterna, bör helt säkert ett förslag till afhjelpande af en del sådana vara välkommet, åtminstone om det visar sig i *praktiken* brukbart. Otvifvelaktigt bör nemligen hvarje för sitt kall nitälskande lärare fästa sina tankar vid den nytta, ungdomen kan draga af större fasthet i bestämningar och i allmänhet i behandlingen af språken inom skolorna. Med afseende å detta syftemål skall antagligen mången vara villig att, med uppoffrande af egen åsigt, förena sig med andra till ett samarbete, som redan genom sin egenkap af sådant kan bereda lärjungarne större gagn än äfven fyndigt uppgjorda och väl framställda meningar, som med hvarandra

Förslag till
öfverens-
kommelser.

täfla om magten i undervisningen och således i lärjungarnes uppfattning. De lärare äro icke få, som känt sig villrådiga och vacklande i valet emellan alla de olika sätt att lösa en fråga eller uppgift, som bjudits dem, och mången har funnit sig föga tillfredsställd af det resultat, hvarvid han efter mycket arbete måst stanna. Stundom äro också skiljaktigheterna mellan den enes och den andres uppfattnings- eller framställningssätt i det hela af underordnad betydelse, åtminstone praktiskt taget, i följd hvaraf en sammanjemkning emellan åsigterna icke bör möta synnerligen stora hinder. För öfrigt är redan i det föregående antydt, hurusom lärarne vid ett och samma läroverk enligt meddelad föreskrift böra samråda för åvägabringande af likformighet i behandlingen af ämnen, som med hvarandra stå i sammanhang, och att verkställandet af denna föreskrift ledt till vissa öfverenskommelser. För sådana skulle Kommitterades förslag kunna erbjuda både utgångspunkt och ledning. Och om vid så beskaffade sammankomster lärarne skulle vilja förena sig om t. ex. vissa termer och bestämningar i större eller mindre öfverensstämmelse med hvad Kommitterade framställt, vore utan tvifvel frukterna af arbetet ej ringa.

*Arbetets
svårigheter.*

Det är alltså endast såsom underlag för ett framtida system af likformighet i undervisningen Kommitterade vilja betrakta sitt arbete. Huru stora svårigheter dermed varit förenade, torde icke behöfva närmare utvecklas för personer, som egnat någon allvarligare uppmärksamhet åt hithörande frågor, och Kommitterade föreställa sig ingalunda, att de lyckats öfvervinna dem alla. Nästan hvarje särskild punkt kan gifva anledning till tvist, och de flesta hafva i sjelfva verket föranledt meningsskiljaktigheter, som endast genom ett långvarigt utbyte af skäl och grunder kunnat utjemnas. Vid de tvistefrågor, som förekommit, har dock hoppet att kunna bidra till andras upplysning och vägledning manat Kommitterade att icke förlora modet eller allt för ihärdigt hålla fast vid redan fattade åsikter, då de märkt sig stå inför uppgifter, som i sjelfva verket icke på ett alla meningar och fordringar tillfredsställande

sätt *kunna* lösas. Kommitterade hafva i dylika fall i allmänhet sökt finna en utväg, som kunnat anses nöjaktig i och för undervisningen.

Särskildt, hafva Kommitterade, antagligen i likhet med de flesta läroboksförfattare, i rikt mått erfarit svårigheten att noga uppdelade och bestämma de grammatiska kategorierna. Såsom en hvar sakkunnig lär veta, öfvergå nemligen dessa kategorier i hvarandra på sådant sätt, att gränserna måste blifva obestämda. Språket förfogar öfver sitt material med en frihet, som inga regler i längden kunna binda. Det låter adjektiv slå öfver i substantiv och verb i nomina; det utplånar ursprungliga skilnader i form och betydelse, medan det skapar nya sådana, allt i akt och mening att göra meddelandet, som är dess enda syfte, beqvämare och friare. Här af uppkommer naturligtvis en stor svårighet att inpassa den rörliga mångfalden af företeelser, som likasom flyta i hvarandra, på bestämdt afdelade och utstakade områden. Det gäller i dessa fall att vänja tanken vid att uppfatta det ursprungligen typiska utan att fästa sig vid dettas öfvergång till något annat, en synpunkt som strängt bör fasthållas vid meddelandet af språkingsigt åt nybörjare. Att Kommitterade sökt anvisa en sådan synpunkt för betraktelsen af språkens företeelser, skall uppenbara sig i det följande, och särskildt få Kommitterade tillfälle att härom vidare yttra sig vid framställningen af grunderna för de s. k. definitionerna.

Innan Kommitterade nu öfvergå till att närmare angifva de grundsatser, som enligt deras tanke böra i större eller mindre omfattning blifva ledande för språkbehandlingen i de allmänna läroverken, anhålla de att få förutskicka den erinran, att förslaget blifvit uppgjort med afseende på den undervisningsplan, som nu är gällande för dessa läroverk. Det har nemligen icke ingått i Kommitterades uppdrag att yttra sig om ordningen för språkens successiva inträde vid läroverken eller att uttala någon mening angående den till de skilda språken anslagna tid och dess användning. De bestående förhållandena hafva således bestämt gränserna för Kommitterades undersökningar och förslag.

Utgångspunkten för Kommitterades förslag.

ningen af språkundervisningen vid läroverken är visserligen nu något olika mot år 1866, då den redan ofta åberopade Kommissionen afgaf sitt utlåtande, men ändringen är icke af beskaffenhet att vålla någon rubbning i de allmänna principer, som denna Kommission uppstått för likformig behandling af språken vid undervisningen och hvilka i det föregående äro anförda.

*Indelning
af ämnet.*

I hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad Kommissionen framställt vilja derfor Kommitterade förorda:

1:o) att den grammatikaliska terminologien må blifva fast och, i den mån sådant kan ske, gemensam för de olika språken;

2:o) att i de olika språklärorna uppställningen och indelningen må blifva i det hela likformiga, dock med de undantag, som påkallas af hvarje särskildt språks egendomligheter;

3:o) att olika definitioner å samma begrepp icke må förekomma;

4:o) att för öfrigt vid regler och redogörelser för språkföreteelser beröringspunkterna mellan de olika språken och särskildt de främmande språkens förhållande till modersmålet må så mycket som möjligt iakttagas;

5:o) att för valet och anordningen af exemplen inom de olika språklärorna vissa grundsatser, der icke särskilda omständigheter kunna föranleda undantag, må blifva ledande;

6:o) att i språklärornas yttre anordning må iakttagas så stor likformighet, som för undervisningens främjande kan vara nödig.

Utkasten.

Kommitterade skola nu söka att närmare utföra och belysa en del af de nu anförda hufvudpunkterna och med det samma framställa skäl och grunder för det förfaringssätt, som de ansett böra följas i de betänkandet bifogade schematiskt uppställda utkast, som äro ämnade att tjena till ledning i och för utarbetandet af grammatiker i de särskilda språken. Beträffande dessa utkast böra Kommitterade erinra, att de i allmänhet af lätt förklarliga skäl äro afsedda att upptaga endast termer och rubriker samt an tydningar om de ställen, der vissa språkföreteelser ansetts fördelaktigast kunna behandlas. Dock har undantag härifrån blifvit

gjordt för den satslära, som i modersmålets grammatik bör intagas, äfvensom beträffande åtskilliga bestämningar och regler, som i sist angifna språks grammatik hafva sin plats. Kommitterade hafva nemligen utgått från den i det föregående antydda åsigten, att grammatiken för modersmålet, hvilket vid undervisning i främmande språk i allmänhet är medlet för den i frågor och svar fortgående undervisningen, också är rätta stället för de allmännaste grammatikaliska begreppens förklaring, så vidt denna medels regler kan gifvas. Måhända skulle dock förklaringar och regler af samma beskaffenhet kunna upptagas i den tyska språkläran, som redan vid lärjungens inträde i läroverket kan sättas i hans händer, men då endast under den förutsättning, att de till sin affattning äro ordagrant lika med de i modersmålets grammatik meddelade, naturligtvis med nödig olikhet i exemplen. Slutligen bör framhållas, att när under en regel eller rubrik upptagits anmärkningar om ett eller annat, dermed icke är sagdt, att detta är det enda, som på det stället bör förekomma, utan endast, att det samma der och icke annorstädes har sin naturliga plats.

1:o) Hvad beträffar *terminologien* inom grammatiken, anse Kommitterade skäl icke förefinnas att öfvergifva den häfdvunna, till större delen latinska, nomenklaturen. Införandet af en helt ny svensk terminologi skulle svårligen kunna sträcka sig till latinet och grekiskan, i följd hvaraf latinliniens lärjungar, i händelse terminologien blefve dubbel, skulle få sitt arbete betydligt ökad. Men äfven utan afseende härfpå synes upptagandet af idel inhemska termer föga önskvärdt. Det mål, som härigenom skulle vinnas, vore naturligtvis lättnad för lärjungen att fatta de föreställningar och begrepp, som namnen skulle angifva. Det är dock ingalunda sannolikt, att för alla fall benämningar kunde uppfinnas, som i detta afseende skulle gifva åsyftad ledning åt lärjungen.

Försök, som i liknande händelse blifvit gjorda i syfte att utbyta gängse termer af utländsk härkomst mot svenska, hafva ofta slagit illa ut, icke minst genom den långsläpighet i uttryck, som vållats af bemödandet att i och genom namnet noggrant angifva

Terminologien.

Inhemska termer.

begreppsinnhållet. »Egenskapsbestämning», t. ex. flitig m. m., »enskildhetsbestämning», t. ex. somliga, denna, »omständighetsbestämning» (adverbial) »föremålsbestämning» (objekt), »tingsbestämningsord» (adjektiv), m. fl. äro hvarken lättfattliga eller bekväma att använda. I en stor mängd fall skulle det sannolikt icke ens lyckas att uppfinna hjälpliga svenska uttryck i stället för de af ålder brukliga. Om man skulle försöka att återgifva t. ex. tempusnamnen med inhemska ord, kunde antagligen de särskilda formernas betydelse icke derigenom blifva klarare än nu. Och om äfven t. ex. namnen »obestämda» och »frågande» pronomina innehålla en nöjaktig beteckning af betydelsen, så blifva uttrycken »hänvisande» eller »utmärkande» (för determinativa eller demonstrativa pronomina) dock alltid sväfvande och fordra en särskild förklaring eller praktisk kändedom af de hit hänförliga orden.

*Namnens
betydelse.*

För öfrigt ligger icke synnerlig vikt på namnens beskaffenhet. Här, likasom i så många andra fall, gäller det, att namnet icke är saken. De grammatikaliska termerna ega sin genom bruket stadgade betydelse, hvilken namnet icke på långt när tjenar att åskådliggöra. Denna måste inhemtas på induktionens väg i och genom exempel. Så lär namnet »ablativus» ingalunda räcka till att förklara det mångskiftande bruket af denna kasus. »Verbum» har i latinet ursprungligen en vida allmännare betydelse än hvad grammatikerna dermed mena. Och när tyskarne i stället därför begagna ordet »Zeitwort», så måste äfven detta genom häfden fixeras till att beteckna den särskilda ordklassen. Om man skulle vilja öfversätta »pronomen» med »förord» eller »förnamn» eller »förkortningsnamn», så blefve det lika fullt nödigt att uppfattningen af ordets särskilda betydelse fastställdes genom ett slags tyst öfverenskomelse om hvad under denna benämning borde förstås. Ett inre sammanhang emellan språkljuden och det, som dessa skola beteckna, kan endast undantagsvis uppdragas. Nya föreställningar och begrepp bildas oupphörligt, och de namn, som deråt gifvas, ofta på analogiens väg, få sin gällande kraft och sin helgd genom användningen. Äfven finner man, hurusom ord och benämningar öfvergå

till att beteckna något alldeles särskildt, hvares natur och väsen uttrycket i och för sig icke gifver vid handen. Och hvad de grammatikaliska termerna vidkommer, äro de att betrakta såsom konventionela beteckningssätt, hvilka gälla, därför att man vant sig att vid dem fästa vissa föreställningar.

Genom att försöka införa endast inhemska termer skulle man ock äfventyra att upphäfvä sambandet med den äldre litteraturen, i hvilken man ständigt återfinner de benämningar, som af ålder varit använda. Äfven många värdefulla utländska skrifter och undervisningsmedel skulle härigenom i väsendtlig mån göras, om ej obrukbara, åtminstone svåra att begagna för ungdomen.

*Sambandet
med litte-
raturen.*

Icke heller kan en uteslutande svensk terminologi från rent nationel synpunkt anses vara af behovet påkallad. Huru önskligt det än må vara, att ej allt för många främmande ord förekomma i vårt tal- och skriftspråk, kan det dock ej med skäl ifrågasättas, att man hos oss skulle uppgifva bruket af termer och uttryck, som tillhöra hela den bildade världen och utan olägenhet fortfarande kunna begagnas. Erfarenheten från senare tider gifver vid handen, hurusom alltjemt för nya uppfinningar skapas nya ord, ofta af grekiskt ursprung, hvilka snart ingå i de särskilda språkens ordförråd och betraktas såsom inhemska. Här må endast erinras om sådana namn som »telefon», »telegraf» m. fl., genom hvilkas utbytande mot »fjerrtalare» och »fjerrskrifvare» m. m. större bestämdhet ingalunda skulle vinnas. I yrkena finner man termer af denna art, och inom vetenskapens och konstens värld rör man sig oupphörligt med benämningar, hvilka för länge sedan fått sin pregel och betydelse genom bruket och oftast blott genom långa och mindre tydliga omskrifningar skulle kunna ersättas. Ingen torde också numera på allvar vilja föreslå, att de matematiska termerna »multiplikator», »dividend», »qvot» m. fl. skulle utbytas mot mer eller mindre obegripliga svenska uttryck, medan räkneboken i alla fall skulle vimla af utländska ord såsom »meter», »gram» m. fl.

*Den nationela syn-
punkten.*

*Bruket och
häfden.*

Men om härvid, lika som öfver hufvud vid bildandet af språkliga uttryck och former, häfden är bestämmande, så ligger också deri ett berättigande att använda äfven inhemska termer och konstord, såvidt de redan vunnit burskap och befinnas ändamålsenliga. Så kan »språklära» lämpligen begagnas jemte »grammatik». »Ljudlära» och »formlära» äro goda benämningar, likaså »ordböjnings-» och »ordbildningslära». Om »obestämda» och »frågande» pronomina är redan taladt. Många flera exempel skulle kunna tilläggas, om sådant vore behöfligt.

*Följd-
riktighet.*

Man skulle visserligen kunna vilja mot upptagandet af både främmande och svenska ord i detta afseende göra den invändningen, att följdriktigheten härigenom måste blifva upphäfd. Olägenheten häraf är dock i praktiskt hänseende ringa, och beträffande det teoretiska berättigandet att begagna olika beteckningssätt, må endast erinras, att språkbruket i dylika fall icke uppställer den stränga konsekvensen såsom laggifvande. För öfrigt har användningen af svenska benämningar sin tillämplighet företrädesvis i förening med de af ålder brukade utländska. Man har nemligen i många fall en bestämd fördel af att bifoga en svensk öfversättning af det främmande ordet, såvida denna öfversättning är i bruket erkänd och derjemte upplysande. Likaså kan stundom den svenska termen vara förtjent att upptagas såsom den egentliga. Kommitterade hafva med hänseende härtill sökt att så mycket som möjligt göra bruk af sådana uttryck, som kunna anses hafva häfd för sig. Dock har det synts lämpligt att i de särskilda delarne, der så kunnat ske, fästa afseende på följdriktigheten, så att i vissa fall de utländska termerna, i andra åter de svenska erhållit främsta platsen. I fråga t. ex. om de olika slagen af konjunktioner hafva de främmande namnen, såsom allmänt brukliga i de särskilda språken, blifvit ställda främst, med bifogad svensk öfversättning, allra helst som här i vissa fall fullt passande och uttrycksfulla benämningar skulle hafva varit svåra att finna. Deremot har vid indelningen af sätser i allmänhet föreslagits att bruka de svenska namnen »samordnade», äfvensom »öfver- och underordnade», särskildt med

hänstigt dertill, att orden »hufvudsats» och »bisats» tydligen bort användas. För latinska och grekiska språken har bruket af latinska termer af lätt insedda skäl ansetts kunnat och böra i någon mån utsträckas.

En omständighet, som icke får lemnas opåaktad, är sättet att gå till väga i språk, som redan utbildat en mer eller mindre egenomlig terminologi, såsom t. ex. franskan. Det är gifvet, att ju senare ett språk inträder i skolundervisningen, desto lättare blifver det att tillgodose dess säregna kraf, eftersom lärjungarne redan, när de begynna dess studium, hafva hunnit till större mognad och förståndsutveckling. Någon tvingande nödvändighet att i allmänhet öfvergifva den vanliga terminologien torde dock ej heller här göra sig gällande, naturligtvis med undantag för de fall, då helt nya former och företeelser träda lärjungen till mötes. För öfrigt torde man kunna bruka de från andra språk kända termerna och jemte dem angifva de inom språket vedertagna benämningarna. Exempelvis kan man i verben begagna sig af de allmänna tempusnamnen, men upplysa att de motsvaras af särskilda uttryck i franskan t. ex. perf. af passé indéfini m. m. I afseende å enskildheterna härutinnan vilja Kommitterade hänvisa till de i betänkandet på särskilda ställen gjorda förslag och uttalanden. För grekiskan, som inträder först i 6:te klassen, kan af redan anförda skäl större frihet tillståndas, i synnerhet som språkets egen natur gör upptagandet af mycket nytt oundgängligt. I allmänhet är dock öfverensstämmelse med den latinska språkläran här icke blott önskelig, utan äfven praktisk möjlig.

Beträffande sjelfva de former, under hvilka termerna förekomma, råder stor olikhet. Stundom användas latinska, stundom svenska ändelser. Ju fastare rötter en grammatikalisk term slagit inom språket, desto mera sträfvar detta att assimilera den i och genom böjningen. Termerna »substantiv», »adjektiv», »verb» m. fl. hafva sålunda nästan öfvergått till svenska ord, med böjning i allmänhet efter 5:te deklinationen, ehuru man ofta får höra pluralis bildad efter den tredje. Kommitterade hafva i dessa ord följt det

*Vissa
språk.*

Former.

numera allmännaste bruket. Svårare ställer sig frågan om orden på *-um* t. ex. »perfektum», »futurum» m. fl. Man synes här icke gerna kunna böja pluralis lika med singularis, allra helst som vid åtskilliga liknande ord formen *-er* i pluralis redan vunnit burskap i modersmålet t. ex. »museer», »konsistorier», »privilegier» m. fl. Äfven pluralis på *-a* förekommer, såsom i det allmänt begagnade »faktum», lika som i »pensum» m. fl. Den senare pluralisformen, som i praxis synes vara vanligast, torde därför tills vidare kunna begagnas, om ock måhända den på *-er* småningom kommer att vinna herravälde.

»Nomen» och »pronomen» böjas dels på utländskt sätt dels efter 5:te deklinationen, hvarjemte formerna »nominer», »pronominer» förekomma. För grammatikerna torde det med afseende å de härledda orden »nominal», »pronominal», t. ex. i »nominalformer», vara rådligast att icke böja ordet lika i pluralis, hvarigenom för öfrigt den bestämda formen skulle blifva temligen otymplig, utan åtminstone tills vidare stanna vid den latinska pluraländelsen såsom i de vanliga »examina», »tentamina». Att böja »tempus» lika i pluralis medför ungefär liknande olägenheter; »temporalkonjunktionerna» har lärjungen svårt att härleda af »tempus» med oförändrad pluralis, och den utländska ändelsen synes här kunna bibehållas lika väl som i det af menige man ofta använda »onera». I »numerus» och »modus» blir den bestämda formen mindre välljudande, hvarför pluralis på *-i* ansetts kunna bibehållas. I alla de nu angifna orden kan det för öfrigt vara en vinst att hafva olika form för singularis och pluralis, emedan detta underlättar uppfattningen af ordet såsom brukadt i skrift och tal. Orden kunna, så länge de bibehålla sin utländska pregel, anses såsom lån från främmande språk, och är det nyttigt, att, om och när de skola assimileras, detta icke försökes på ett sätt, vid hvilket språket kan hafva svårt att finna sig. I afseende å »kasus» har bruket redan stadgat sig.

Uppställning och indelning.

2:o) Uppställningen och indelningen i de olika språklärorna komma härnäst i betraktande. I afseende härå torde Komite-

rade i främsta rummet böra erinra, att den följd, hvori de särskilda reglerna äro ordnade i sjelfva språkläran, ingalunda är ämnad att angifva ordningsföljden i undervisningen.

Vid denna måste hänsyn framför allt tagas till hvad lärjungen behöfver känna för vinnande af de kunskaper, som på hvarje stadium skola inhemtas. Ordningen inom läroboken blifver åter ytterst beroende af möjligheten att finna vissa områden, inom hvilka bokens läsare med lätthet kunna uppsöka hvarje punkt. Såsom princip för anordningen hafva Kommitterade tänkt sig ordklasserna såväl inom formläran som i syntaxen. Dock är det uppenbart, att vid utförandet i enskildheter af planen i det hela jemkningar kunna befinnas nödiga. Hvilken grund för uppställningen man än väljer, förekomma nemligen fall, der det kan blifva fråga om att skilja företeelser, som med hvarandra stå i naturligt samband. I dylika händelser är det ofta fördelaktigast att vid behandling af en viktigare punkt samla allt, som kan anses i viss mån bilda ett helt, äfven om någon del deraf lika väl skulle kunna framställas annorstädes eller strängt taget höra under en annan rubrik. Skulle hänvisningar i följd häraf finnas behöfliga, kunna de lätt anbringas.

Ordningen i undervisningen och i läroboken.

Platsen för de regler, som tillhöra *ljudläran* kommer först i fråga. *Ljudlära.* Af ålder plägade hithörande material inrymmas under formläran, hvilket också i den latinska grammatiken utan svårighet kunde gå för sig. Men ju större betydelse den här nämnda delen af språkläran erhö, desto starkare måste krafvet blifva på att gifva den samma en sjelfständig ställning. Så i modersmålets grammatik, der ljudbeteckningen och hvad med den sammanhänger är ett särdeles viktigt läromoment. Att i de främmande lefvande språken uttalsläran spelar en viktig roll, kan icke vara tvifvel underkastadt, och om äfven denna lära icke bör först, utan endast, allt efter som den praktiska öfningen fortskridit, blifva föremål för särskildt studium, så ligger deri intet hinder för att upptaga den i början af läroboken, enär, såsom Kommitterade redan anmärkt, platsen i denna ej afgör ordningsföljden vid undervisningen.

Ljudläran bör alltså enligt Kommitterades åsigt i språkläran erhålla första platsen. Härmed är dock icke uttaladt, att allt, hvad till den samma hör, i alla språk redan här skall upptagas. Tvärt om förekomma fall, då vissa ljudlagars betydelse klarast framträder, när de ställas i samband med företeelser, som ordböjningsläran har att uppvisa. Tydligt är dock, att i allmänhet så beskaffade meddelanden icke lämpa sig för ett lägre stadium.

*Uttalslära
och rätt-
skrifnings-
lära.*

Uppdelningen af *ljuddläran* kommer helt naturligt att i den svenska språkläran förete skiljaktighet från den, som i öfriga grammatiker bör följas. De två hufvuddelarne *uttalslära* och *rätt-skrifningslära* blifva gemensamma för svenskan och de främmande språken. Men den senare måste i svenskan inledas med en fullständig framställning af vokal- och konsonantljudens rätta teckning, hvarjemte läran om bruket af skiljetecknen här blifver mycket utförligare. I öfriga språk ersätter uttalsläran till största delen det förra och interpunktionen kommer här i betraktande endast i hvad den afviker från den svenska. Att för öfrigt bruket af skiljetecknen icke kan särskildt i undervisningen behandlas, förr än det viktigaste af satsläran blifvit genomgånget, torde vara själfklart. Slutligen bör anmärkas, att allt efter den uppfattning, som kan göra sig gällande, framställningen af accenten kan föregå eller efterfölja läran om kvantiteten.

*Formlä-
rans all-
männa in-
delning.*

Formlärans indelning i *ordböjningslära* och *ordbildningslära* torde icke behöfva med anförande af särskilda grunder styrkas. I själfva verket kommer *ordbildningsläran* att blifva ett slags bihang till *ordböjningsläran*, hvilken är mycket viktigare och kräfver mångdubbelt utrymme. Uppenbart är dock, att ett och annat, som tillhör *ordbildningsläran*, måste behandlas i sammanhang med *ordböjningen*, t. ex. *femininbildning* för adjektiv m. m.

I spetsen för *formläran* bör i den tyska grammatiken ställas en *inledning*, i hvilken *ordklasserna* uppräknas och, så godt sig göra låter, bestämmas.

*Inledning
om ord-
klasserna.*

Antalet *ordklasser* hafva Kommitterade ansett för praktiska behof ändamålsenligast att fastställa till nio, nemligen *substantiv*,

adjektiv, räkneord, pronomina, verb, adverb, prepositioner, konjunktioner och interjektioner. Antalet skulle, såsom känt är, kunna inskränkas till 4 eller 3, men vinsten häraf vore ringa. I sjelfva verket skiljas vid den dagliga undervisningen de af Kommitterade upptagna ordklasserna i allmänhet, och lärjungarne hafva deryid ringa svårigheter utom i de fall, der ordklasserna gränsa allt för nära intill hvarandra. De svårigheter, som nu kunna förekomma, skulle för öfrigt alltid uppstå vid de underafdelningar, som i alla händelser måste göras.

Särskildt må här påpekas, huru angeläget det är, att substantiv och adjektiv redan tidigt skiljas, eftersom dessa kategorier återkomma äfven vid andra ordklasser, ett ytterligare bevis, huru som i sjelfva verket någon sträng åtskilnad mellan de ifrågavarande klasserna icke finnes.

För det behof af sammanfattning, hvilket i vissa fall kan göra sig gällande, blir det tillräckligt att angifva betydelsen och bruket af benämningarna »nomen» och »partikel». Hvad nu särskildt den sista angår, torde man vara ense derom, att den omfattar prepositioner, konjunktioner och interjektioner. Deremot är bruket vacklande i afseende på adverb. En närmare pröfning af förhållandet visar, att namnet väl kan lämpa sig till vissa adverb, men icke till andra, som utgöra tydliga afledningar af nominal- eller andra stammar. Kommitterade hafva ansett namnet böra omförmälas till ledning för det vidsträcktare eller inskränktare bruk, man deraf vill göra vid undervisningen.

Om *artikelns* ställning och betydelse råda olika meningar. *Artikeln.* Hos somliga upptages den såsom en särskild ordklass. Någon fullgiltig grund härtill hafva dock Kommitterade ej kunnat finna. Ser man på artiklarnes etymologi, så visa de sig vara dels räkneord, dels pronomina. Tager man deremot i betraktande artiklarnes uppträdande i språket, så hänvisar detta till att behandla artikeln i närmaste sammanhang med substantivet, hvarifrån den i svenskan svårligen kan skiljas. För lärjungen är otvifvelaktigt sättet för artikelns användning af största vigt. Med afseende härpå

hafva Kommitterade funnit det ändamålsenligast att betrakta artikeln såsom ett hjälpmedel vid substantivets böjning, hvarvid dock kan angifvas, hvart artikeln etymologiskt är att hänföra.

Arter af substantiv.

Inledningsvis synes i läran om substantivet böra upptagas ett meddelande angående de hufvudsakliga olika *arter*, som i språkundervisningen inom skolan kunna och böra omnämnas. Att vissa bland dessa endast böra angifvas såsom brukliga eller häfdvunna, utan ordnande efter en bestämd indelningsgrund, ett ordnande som onödigtvis skulle försvåra lärjungens arbete med att inlära faktiska förhållanden, bör lätteligen inses och erkännas af en hvar, som betänker, huru språkvetenskapen i detta fall utbildat begreppen.

Substantiv.

Beträffande anordningen af läran om *substantivet* anhålla Kommitterade att i allmänhet få hänvisa till utkastet. I afseende å vissa viktigare punkter böra dock några erinringar framställas.

Genus.

Läran om substantivets *genus* företer åtskilliga svårigheter. Man indelar henne stundom i läran om genus efter betydelsen och läran om genus efter ändelsen. Att härutinnan genomföra en noggrann åtskilnad låter sig knappast göra, och det skulle äfven hafva ringa praktiskt värde. Lärjungen behöfver till hjälp vid inlärandet af ordens kön — något som i sjelfva verket blott genom längre öfning kan inhemtas — anvisningar på vissa grupper af ord tillhörande det ena eller andra könet. Sådana grupper kan man finna dels med hänsigt till ordens betydelse, dels ock företrädesvis med ledning af ändelsen. Om grammatiken nu helt enkelt upptager de grupper, som kunna anses säkra, nemligen både ord af viss betydelse och ord med viss ändelse, utan någon öfverindelning, så är ändamålet vunnet, utan att lärjungen belastas med dubbla kategorier. En annan fråga är, hvar uppräknigen af genusgrupper efter ändelsen lämpligen bör ske, antingen omedelbart i sammanhang med de s. k. allmänna genusreglerna eller vid de särskilda deklinationerna. Här ställer sig saken olika i de lefvande och de döda språken. I de senare torde nemligen genus-

regler affattade med hänsyn till ordens ändelser hafva sin lämpligaste plats under deklinationerna.

Till genusreglerna höra kortfattade upplysningar om behandlingen af *djurnamn* samt, der så behöfves, om de i latinet så kallade *communia* och *mobilia*. Allt detta är dock af underordnad vikt och torde anmärkningsvis böra meddelas. För svenskan och tyskan, såsom tidigast inträdande, kan äfven angifvas, att det naturliga könet icke alltid öfverensstämmer med det språkliga eller grammatiska, i afseende hvarå endast torde behöfva återopas sådana ord som »fruntimmer», »das Mädchen», m. fl.

Kasus-uppställningen har naturligtvis sin förnämsta betydelse i de språk, som hafva utpreglade kasusformer. Då detta är fallet i tyskan och dess studium i de allmänna läroverken inträder samtidigt med svenskans, följer redan deraf, att en viss likformighet i uppställningen emellan de båda språklärorna ur pedagogisk synpunkt är särdeles önskelig. Lärjungen har på det lägsta stadiet svårt att utan hjälp af yttre tecken uppfatta de abstrakta förhållanden, som kasus uttrycka, hvaremot ändelserna lättare fästa sig i medvetandet i och genom åskådningen. Nu har visserligen nysvenskan för substantiven i allmänhet icke bevarat andra kasusändelser än genitivens, men i pronomina finnas tre olika former, och undantagsvis hafva i vissa ord bibehållit sig ändelser äfven för dativ och akusativ. Saknaden i vissa fall i svenskan af särskilda kasusändelser kan så mycket mindre utgöra skäl mot den här föreslagna anordningen, som äfven i tyskan ändelserna ofta i olika kasus äro lika, så att lärjungen bör kunna, om ock mera aningsvis, uppfatta språkets sätt att gå till väga vid böjningen, då det icke öfverallt ger ett yttre uttryck åt en skilnad, som deremot i vissa fall med full åskådlighet framträder.

Vid sådant förhållande synes hinder icke möta för uppställning af de svenska substantivens deklination i likhet med den tyska språklärans. För *franskan* skulle utan tvifvel ett annat förfaringssätt vara användbart. Lärjungarne äro vid dess inträde i undervisningen mera utvecklade och vana att i formerna se något

Kasus.

annat än de yttre tecknen. Dock torde det vara bättre att äfven här så mycket som möjligt bibehålla analogien med tyskan och latinet, helst som det franska språket i artikeln och pronomina äfven på ett för ögat förnimbart sätt utmärkt förhållanden, som från andra språk böra vara kända. Och om den franska uppfattningen och uttrycken jemväl angifvas, har språkläran sörjt för, att lärjungen ej tager allt för starka intryck af den för den förberedande undervisningen beräknade parallelanordningen. I det *engelska* språket kan jemväl likstämmigheten i någon mån vinna afseende, derigenom att grammatiken upptager den anglosachsiska genitiven samt betecknar ordets grundform såsom på en gång motsvarande nominativen, dativen och ackusativen. Vidkommande den ordning, hvori kasus i allmänhet böra uppställas, finna Kommitterade för öfrigt icke skäl att frångå det vanliga uppräkningsättet, helst i och genom detta kasusformerna genast efter nominativen få åskådlighet genom den i allmänhet skarpt betecknade genitiven.

*Bestämd
och
obestämd
artikel.*

*Artikeln*s indelning i »bestämd» och »obestämd» kan gifva anledning till anmärkning med afseende å valet af termer. Kommitterade tillåta sig dock härvid fästa uppmärksamheten derpå, att, äfven om termen »bestämmande», hvilken är högst sväfvande, skulle kunna anses lämplig, motsatsen blir mindre beqväm, eftersom två ord här skulle användas. Vid detta förhållande torde de gamla namnen, som egentligen innefatta en metonymi, kunna betraktas såsom brukbara.

*Deklinat
ioner.*

I afseende å *deklinationer*na synes icke någon afvikelse böra ega rum från de system, som under senare tider för de särskilda språken varit gällande. Då full likformighet härutinnan icke kan vinnas, vore det föga välbetänkt att för åstadkommande af flera likheter, än som redan äro för handen, öfvergifva hvad som inom vetenskapen och undervisningen vunnit häfd och blifvit allmänligen antaget. Så kan man svårligen ifrågasätta att uppgifva den vedertagna indelningen för tyskan i »stark» deklination, med dess tre olika klasser, samt »svag» och »blandad».

Beträffande *egennamnen* torde det i de lefvande språken vara lämpligast att sammanföra hithörande material på *ett* ställe omedelbart efter deklinationerna. *Främmande ord* synas deremot lämpligast kunna, såsom i latinet och grekiskan vanligen sker, upptagas på vederbörliga ställen under de särskilda deklinationerna, åtminstone såvida de inom språket kunna anses hafva vunnit burskap. Hvad å dessa ställen icke lämpligen har plats, kan utan svårighet inrymmas i de efterföljande anmärkningarna.

Den sista afdelningen af kapitlet om substantiven synes nemligen böra omfatta ungefär hvad förr plägade kallas *oregelbunden böjning*. Afdelningen torde dock böra erhålla en något allmännare rubrik och under den samma inrymmas »vacklande» böjning samt »oregelbunden» och »ofullständig» sådan, utan att dock synnerlig vikt ligger på ordningen af hvad som meddelas i den ena eller andra språkläran. Till undvikande af missförstånd torde här böra erinras, att termen »oregelbunden böjning» blifvit använd för att framhålla motsatsen till de uppställda böjningsmönstren, ehuru den naturligtvis inför ett strängare betraktelsesätt icke kan befinnas fullt noggrann.

Uppdelningen af läran om *adjektiven* sker helt naturligt efter *deklination* och *komparation*, dock med någon olikhet för franskan i fråga om femininbildningens utredande. Likaså har man i svenskan här att fästa uppmärksamheten på frånvaron af kasusböjning utom i vissa fall, och kan med anslutning härtill förhållandet i engelskan och franskan helt kort angifvas. På samma sätt som vid substantiven gestaltar sig här deklinationen olika för olika språk. Man har i åtskilliga språkläror, särskildt för latinet, behandlat adjektivens böjning under motsvarande deklination för substantiven. Af hvad Kommitterade i det föregående yttrat lär redan hafva framgått, att detta förfaringsätt icke kan anses lika ändamålsenligt, som att låta adjektiven framträda såsom själfständig ordklass, hvilket uppenbarligen icke hindrar, att, der förhållandena kunna tydliggöras genom hänvisningar till substantivläran, man af sådana gör det bruk, som omständigheterna kunna påkalla.

Räkneord. *Räkneorden* kräfva icke någon vidlyftig behandling. Hufvudvigtigen ligger här derpå, att de särskilda klasserna uppställas åskådligt, helst i spaltform och så, att motsvarande benämningar upptaga motsvarande platser. Af största betydelse äro *grund-* och *ordningstalen*, hvilka i alla språkläror böra uppräknas, naturligtvis i fråga om de sammansatta talen endast med den grad af utförlighet, som kan anses för det pedagogiska ändamålet tillfyllestgörande. I latinet hafva distributiven och räkneadverben anspråk på särskild behandling i spaltform. I de öfriga språken kan jemte grund- och ordningstalen anmärkningsvis meddelas det obetydliga, som kan vara förtjent att inhemtas angående öfriga räkneord af den ena eller andra beskaffenheten. I fråga om böjningen af räkneorden bör naturligtvis grammatiken framställa endast det, som för denna ordklass är egendomligt.

*Reflexiva
pronomina.*

Läran om *pronomina* företer åtskilliga punkter, som kunna blifva föremål för meningsskiftningar. Här möter först frågan, om *reflexiva* skola räknas såsom en särskild klass eller icke. Såsom känt är, hafva svenskan och tyskan inga andra särskilda reflexiva pronomina än sådana, som beteckna den tredje personen, och enahanda är förhållandet i latinet. Engelskan har deremot utbildat olika former äfven för 1:a och 2:dra personerna, och likaså grekiskan, under det att franskan i 3:dje personen visserligen har en särskild reflexiv form, men brukar den i temligen inskränkt omfattning, åtminstone i själfständig ställning. För öfrigt har ordet »sjelf» eller hvad deremot svarar en gifven användning i förening med vissa pronomina i och för reflexivt uttryckssätt. Af allt detta visar sig, hurusom reflexivet egentligen innebär en begreppsskiftning af det personliga pronomen. Redan på grund häraf kan man hafva skäl att upptaga det bland de personliga pronomina. Härför finnes dock ytterligare en grund, som egentligen har praktisk betydelse, nemligen olämpligheten att i vissa språk uppräknas åtskilliga former t. ex. »mig», »dig» och dylika först såsom personliga och sedan såsom reflexiva, då de i själfva verket bibehålla sitt begrepp, ehuru betydelsen modifieras i och genom deras förhållande till något annat i satsen. Lämpligast torde

derför vara att i framställningen af de personliga pronomina särskildt redogöra för det reflexiva bruket af vissa bland de förra. Att de rent reflexiva formerna blifva färre i somliga språk, flere i andra, betyder för likformigheten föga eller intet. Anmärkningsvis kan i sammanhang med framställningen af de personliga pronominas reflexiva betydelse och användning behandlas det *reciproka* bruket, *Reciproka.* hvilket ännu mindre än det förra kan berättiga till upptagande af en säregen art.

Ungefär liknande är förhållandet med de s. k. *determinativa* *Determinativa.* pronomina.

I flera språk finnas för det determinativa bruket icke särskilda ord, utan användas i determinativ betydelse dels demonstrativa, dels personliga pronomina, dels ock substantiv med eller utan artikel. I andra språk deremot, t. ex. i tyskan och franskan, förekomma vissa ord uteslutande determinativt, medan språket derjemte betjenar sig af nyss angifna hjälpmedel för uttryckandet af det determinativa begreppet. Enahanda grunder, som i fråga om reflexiva anfördes mot bildandet af en särskild klass, synas Kommitterade gälla i det nu förevarande fallet. Redogörelse för determinativbegreppet och dess betecknande bör alltså lemnas under framställningen af demonstrativen, bland hvilkas antal de typiska determinativa orden befinna sig, och för öfrigt i syntaxen. I redogörelsen för de *possessiva* pronomina synes förhållandet i tyskan liksom ock i franskan kräfva, att redan i formläran tredje personens former behandlas synonymiskt, på det att t. ex. skilnaden mellan *sein* och *ihr* m. m. må uppvisas. I enlighet härmed bör tydligen ock förfaras i den svenska språkläran.

Beträffande *ordningen* mellan de olika klasserna af pronomina torde man allmänt vara ense om att gifva främsta platsen åt de personliga samt dernäst upptaga de *possessiva* och efter dem de *demonstrativa*. Deremot hafva olika förfaringssätt i språklärorna följts angående platsen för de *relativa*. Somliga hafva nemligen ansett sig böra sätta dessa efter de *interrogativa*, hvilka tydligen äro historiskt äldre. Å andra sidan har man funnit det praktiskt

Ordnings-
följd. ändamålsenligt att ställa relativen närmast intill demonstrativen, hvilka, enligt hvad nyss blifvit visadt, tjena till korrelat för de förra, i synnerhet som i vissa språk demonstrativa pronomina öfvergått till relativa, hvarför de förras böjningsformer till stor del återfinnas hos de senare. Då emellertid i svenskan relativen, så vidt de böjas, tydligen uppkommit af interrogativa, lära de senare här böra sättas främst, en anordning, som för de öfriga språken jemväl synes lämplig, utom för grekiskan, der formernas öfverensstämmelse fordrar, att de interrogativa ställas närmast till de indefinita.

Indefinita
och prono-
minalia.

Bland de *indefinita* pronomina räknas i många språkläror åtskilliga ord, som i betydelsen närma sig adjektiv, såsom »all», »hel», »annan» m. fl. Kommitterade hafva i det föregående angifvit, hurusom gränserna emellan de särskilda ordklasserna ofta icke kunna med säkerhet bestämmas. I det nu föreliggande fallet har detta sin fulla tillämpning, och det är lätt att öfvertyga sig om, huru vexlande läroboksförfattarnes åsichter i ämnet äro. Flerstädes har man i läran om pronomina inrymt en egen plats åt de s. k. *pronominalia*, ett begrepp, som särskildt i latinet synes försvara sitt rum, i ty att de hithörande ordens genitiv- och dativformer hänvisa på pronomina, men nominativen och akkusativen i neutrum singularis på adjektiven. I franska språkläran hafva de ifrågavarande orden vanligen inrymts bland de indefinita pronomina. För Kommitterade vill det synas, som i allmänhet ord af halft adjektiv natur, hvilka i form eller betydelse närma sig pronomina, böra upptagas sist bland dessa och helst under de indefinita. Men för att detta må kunna ske, utan att öfverskådligheten störes, skulle det vara ändamålsenligt, om i de olika språklärorna en viss ordning kunde följas eller vissa grupper anordnas, till hvilka orden i de olika språken, antingen de äro färre eller flere, skulle hänföras, och hafva Kommitterade förslagsvis uppställt några sådana. För latinet torde, såsom redan är antydt, pronominalia blifva en egen grupp, och likaså i grekiskan.

Korrela-
tiva.

Såsom afslutning af läran om pronomina synes böra inrymmas en, åtminstone i de språk, der sådant kan anses behöfligt för åskåd-

ligheten, i tabellform med flere spalter anordnad redogörelse för de *korrelativa* pronomina, hvilkas betydelse och motsvarighet inbördes äro af vigt att känna.

Beträffande sjelfva *benämningarna* hafva Kommitterade redan Benämningar. angifvit, att svenska öfversättningar i vissa fall kunna bifogas. För de »personliga» kan dock *en* term vara tillräcklig. »Possessiva» synas lämpligast återgifvas med »tillhörighetspronomina»; den vanliga termen »tillegnande» har en helt annan betydelse. Svårare är det att öfversätta »demonstrativa» och »relativa». För de förra skulle »utpekande» eller »utvisande» måhända vara mest åskådliggörande, men intetdera ordet är med hänsyn till vanligt svenskt språkbruk rätt tilltalande, och »hänvisande» lemnar rum för en viss tve tydighet. Under sådant förhållande torde man kunna stanna vid »utmärkande». Relativa öfversättas vanligen med »tillbakasyftande», hvilket dock lätt kan föranleda förvexling med reflexiva. Bäst synes vara att nöja sig med den term, som i bruket kommer att blifva rådande, nämligen relativa. Äfven för uttrycken »reflexiva» och »determinativa» torde svensk tolkning blifva af ringa gagn. I fråga slutligen om de i vissa språk, t. ex. franskan, använda termerna »förenade» och »sjelfständiga», hvilka hafva häfd för sig, lär någon ändring icke böra ifrågakomma, ehuru visserligen för de personliga pronomina uppdelningen »bundna» och »fristående» eller »betonade» och »obetonade» eger åtskilligt, som talar för den samma.

Läran om *verben* bör naturligtvis föregås af en inledande utredning om betydelsen af transitiva och intransitiva verb, hvilken dock icke bör inläras annat än i sammanhang med framställningen af hufvudformerna. Verben.

Tempus-läran kräfver här icke någon utförlig behandling. Främst Tempora. har språkläran att uppräknade de olika tempora för indikativen. I svenskan och tyskan synes härefter böra följa en antydning om betydelsen af dessa särskilda tempora, hvartill man helt enkelt kan begagna sig af de uttryck, som bildas genom användning af verbet »ske» i olika tidsformer. Visserligen kan häremot anmärkas, att begreppet icke på detta sätt blir fullt tydliggjordt, särskildt i fråga

om de verb, som beteckna ett tillstånd, men lärjungarne på det lägsta stadiet torde icke vara mottagliga för en vidlyftigare eller noggrannare framställning, och äfven i syntaxen synes det vara svårt att undvika bruket af ett sammanfattande uttryck sådant som det oftast använda »verbets handling», hvaremot här »sker» o. s. v. svarar. Om bruket och betydelsen af de tempora, som i vissa språk tillkomma, bör tydligen lemnas upplysning i dessa språks grammatiker, helst i syntaxen.

Namn.

I afseende å *namnen* vilja Kommitterade föreslå den förändring i det häfdvunna beteckningsättet, att »futurum simplex» eller »absolutum» utbytes mot endast »*futurum*», dock med bibehållande af »*futurum exaktum*». Tillägget »simplex» har i de båda första språken, tyskan och svenskan, icke något berättigande och torde lika väl som »absolutum» kunna undvikas äfven i latin och franska, om och när lärjungen vant sig att sammanställa futurum och futurum exaktum. För franskan torde termen *aorist*, såsom flerstädes är fallet, böra förekomma för *passé défini*, dock med upptagande derjemte af det gamla namnet. Aoristbegreppet är särdeles viktigt, ty det uppträder i alla språk under en eller annan form, hvarför ett betecknande af det samma i franskan bör tjena till att bringa reda i lärjungens uppfattning. *Passé antérieur* kan lämpligen benämnas 2:dra plusquamperfektum.

*Ordnings-
följd.*

Ordningsföljden synes böra blifva den af ålder vedertagna, nemligen presens, imperfektum, perfektum, plusquamperfektum, futurum och futurum exaktum. I franskan inskjutes aoristen emellan imperfektum och perfektum samt plusquamperfektum II, efter plusquamperfektum I. Man har visserligen stundom ausett tempora böra uppställas så, att de sammansatta tidsformerna skiljas från de enkla och tagas för sig efter dessa. Någon synnerlig fördel häraf lär dock icke stå att vinna. Deremot innebär anordningen en bestämd olägenhet, såvida som ordningsföljden derigenom blir olika i de olika språken. Detta skulle nemligen blifva fallet t. ex. med svenskan och tyskan å ena sidan samt latinet och franskan å den andra, då i de båda sistnämnda språken futurum är enkelt, åtminstone

sådant det ingår i lärjungens uppfattning. Enahanda grund kan anföras mot den ordning, som man velat förorda för den latinska språkläran, nemligen att sätta futurum (simplex) omedelbart efter imperfektum och låta perfektstammens tempora komma tillsammans. I fråga om inlärandet af tempora är likformighet lätt att uppnå och af stor betydelse. Endast i grekiskan måste i följd af den genomgående olikheten vissa afvikelser ske, och de medföra för öfrigt på det stadium, der språket förekommer, mindre olägenheter.

Det nyss anförda torde redan hafva till fyllest ådagalagt nödvändigheten att i sjelfva böjningen såsom verbet tillhöriga former upptaga de med fristående hjälpverb bildade tempora, ehuru dessa naturligtvis icke kunna i sträng mening sägas tillhöra böjningsmönstren. För lärjungen vore ett afskiljande af dessa former ytterst menligt.

Särskild uppmärksamhet förtjenar frågan om *konditionalis*, hvilken i synnerhet för franskan är vigtig. Många hafva betraktat dess former såsom en särskild modus. Detta synes dock Kommitterade mindre lämpligt. Härigenom tillskapas nemligen ännu en modus, hvars gränser mot indikativen och konjunktiven svårligen kunna noggrant angifvas, eftersom konditionalisbegreppet sväfvat mellan båda. Ser man på den etymologiska beskaffenheten af franskans konditionalis, så hänvisas man till att fatta det såsom futurum och futurum exaktum in præterito (det förflutnas futura); och i sjelfva verket brukas det både i denna betydelse och i den, som namnet utvisar. I franskan blir således rätta platsen för de båda konditionalisformerna närmast futurum exaktum. I tyskan tjenstgör konditionalis dels såsom imperfektum i konjunktiv i stället för dess enkla form, dels ock såsom plusquamperfektum i samma modus, jemväl i stället för en annan form. I svenskan har konditionalis liknande användning, och i båda språken omfattar det äfven futura in præterito. Enklarest synes med afseende å allt detta vara att låta konditionalis i tyskan och svenskan uppträda bland de omskrifna formerna, för hvilka redogöres efter paradigmerna, med angifvande af dess betydelse.

Modi.

I fråga om *modi* hafva Kommitterade ansett sig böra förorda den äldre indelningen i *finita* och *infinita*. Att strängt taget de infinita eller nominalformerna icke äro modi, har ingalunda undgått Kommitterades uppmärksamhet. Det är endast motsatsen till de finita, som kan berättiga dem att uppföras under namnet modi. Hufvudskälet till det förfaringssätt, som Kommitterade ansett böra följas, ligger i den praktiska fördelen deraf vid undervisningen. När redogörelsen för en viss form af ett verb skall lemnas, faller det sig helt naturligt att angifva modus såsom finit eller infinit. Skilnaden härutinnan betecknar i sjelfva verket en skilnad i satsförhållande, enär till fullständig sats fordras finit modus, under det att dock å andra sidan i vissa vändningar t. ex. vid akkusativ med infinitiv eller participial konstruktion satsbegreppet vid analysen kan och bör framträda genom förvandling af infinit modus till finit.

Tempus-stammar.

Såsom inledning till konjugationsläran bör enligt Kommitterades åsigt lemnas en redogörelse för de tempusstammar, som ingå i den s. k. tempusbildningen, och sättet att af dem åstadkomma verbets olika former.

*Hjelp-
verben.*

Beträffande *hjälpverbens plats* lär tvekan kunna uppstå. Å ena sidan kan man nemligen finna det nödigt att hänföra dem till de s. k. oregelbundna verben, å andra sidan bör lärjungen lära känna dem, åtminstone delvis, i och för böjningen. Man skulle med afseende härå kunna af hjälpverben först upptaga de former, som äro behöfliga för konjugerandet af verben, och derefter sammanställa dem jemte de öfriga på vederbörlig plats bland de oregelbundna verben. Dock synes det med hänsyn till den roll, som vissa hjälpverb spela i tyskan och franskan, äfvensom i latinet, lämpligast att i dessa språk låta böjningsmönstren för de sjelfständiga verben föregås i tyskan af »haben», »sein» och »werden», i franskan af »avoir» och »être» samt i latinet af »esse». I svenskan, der materialet bör förut vara för lärjungen någorlunda bekant, kan deremot anordningen blifva sådan, att för hjälpverben lemnas redogörelse först efter paradigmerna, men i

dessa insättas behöfliga former, hvilkas böjning ej gerna kan vålla några svårigheter. Enahanda kan förhållandet blifva i engelskan, äfvensom i grekiskan, der hjälpverbens betydelse för konjugationerna är så godt som ingen.

Böjningsmönstren för konjugationerna böra uppställas så åskådligt som möjligt, helst hvar och ett för sig. Önskligt är, att ändelserna i allmänhet utmärkas med särskild stil eller med bindestreck skiljas från stammen. Att denna blir ett slags böjningsstam och icke den egentliga ordstammen, betyder mindre, då det här blott gäller att pedagogiskt underlätta inlärandet af formerna. I grekiskan bör naturligtvis bindevokalen utmärkas. Att svensk öfversättning i de främmande språkens grammatiker bör vidfogas formerna i så stor utsträckning, som kan ske, åtminstone i tyska och latin, behöfver knappast påpekas.

Böjningsmönster.

Efter böjningsmönstren böra upptagas de med hjälpverb bildade former, som icke kunna anses tillhöra sjelfva paradigmerna, eller de vanligen så kallade perifrastiska, dock utan att utföras vidare, än för lärjungens rätta uppfattning kan vara nödigt.

Härfter följa de *anmärkningar*, som kunna vara att göra i afseende å brukliga afvikelser och egendomligheter i enskilda former t. ex. sammandragning, ljudvexling o. s. v. Huruvida dessa anmärkningar böra sammanföras efter alla paradigmerna eller ställas på olika platser efter de särskilda böjningsmönstren, beror naturligtvis dels af deras egen beskaffenhet och omfattning, dels af den yttre anordningen för öfrigt.

Anmärkningar.

Nu följer redogörelse för afvikelser och oregelbundenheter beträffande vissa verb. I latinet kan här först ingå förteckning öfver verb med afvikande perfektum och supinum, samt i öfriga språk allt efter dessas fordringar de olika grupper, som kunna räknas hit; och få Kommitterade i afseende härå hänvisa till de framlagda utkasten.

Lärnan om *adverben* kan blifva ganska kort. Deras bildning blir föremål för redogörelse endast i den mån sådant kan anses erforderligt för framställningen af deras komparation, hvilken,

Adverb.

såsom bekant är, i allmänhet taget beror af de adjektivs, som utgöra stamord.

För de *pronominala* adverb, som uppträda korrelativt, synes det tjenligt att redogöra på samma sätt, som för motsvarande pronomina eller spaltvis och i tabellform, utförligare eller kortare, allt efter språkens olikhet.

Prepositioner.

Prepositionerna ordnas helt naturligt i tyskan, latinet och grekiskan efter de kasus, med hvilka de äro förenade, så att först de, som styra *en* kasus, upptagas i samma följd, som kasus pläga anföras, och sedan de, som styra två eller flere kasus. I slutet af läran om prepositionerna kan det i de främmande levande språken vara lämpligt att uppräknade de viktigaste med prepositioner bildade talesätt, hvilka i dessa språk spela en rätt viktig roll. Visserligen kan häremot anmärkas, att grammatiken så litet som möjligt bör inkräkta på ordbokens område, men de ifrågavarande talesättens anförande har sitt berättigande dels i grammatikens pligt att göra lärjungen bekant med naturen i allmänhet af dylika språkbildningar, dels ock i behovet att sammanställa de vanligaste uttrycken af det ifrågavarande slaget.

Konjunktioner.

Ordnandet af *konjunktionerna* är förenadt med större svårigheter. I främsta rummet fäster sig här uppmärksamheten vid åtskiljandet af adverb och konjunktioner. Flerstädes möta nemligen uttryck som stå likasom midt emellan adverb och konjunktionerna. Att dessa senare i många, om ej de flesta fall, ursprungligen äro adverb, som genom långvarigt bruk fått gälla såsom satsförenande ord, kommer här mindre i betraktande; frågan är, hvar gränsen finnes. En fullt tillfredsställande utredning häraf är svår att lemna och tillhör för öfrigt vetenskapen. I skolgrammatiken är det tillräckligt att angifva vacklandet i språkuppfattningen och anför de viktigaste ord, som för språkmedvetandet i allmänhet gälla såsom konjunktioner och i bruket vanligast förekomma.

Samordnande och underordnande.

Indelningen i *samordnande* och *underordnande* är gifven, såsom stående i närmaste samband med satsläran. Bland de förra hafva Kommitterade funnit sig böra upptaga ett särskildt slag,

de *explanativa*, i svenskan »ty», »nemligen»; i tyskan »denn», »nämlich»; i latinet »nam», »enim», o. s. v. Man finner vanligen dessa hänfödda till konklusiva eller kausala konjunktioner. Det förra är mindre riktigt, enär den sats, som börjas med »ty» icke innehåller en slutsats, utan angifver en grund eller förklaring. Att åter gifva de ifrågavarande konjunktionerna plats bland de kausala skulle hafva till följd, att dessa blefve både samordnande och underordnande, hvilket måste leda till oreda och missförstånd. Vid sådant förhållande synes det icke vara ur vägen att af dem bilda en särskild klass. Att namnet »explanativa» eller »förklarande», som flerstädes brukas, kan anses passande, framgår af hvad ofvan är sagdt om deras betydelse och användning.

Bland de *underordnande* konjunktionerna hafva Kommitterade *Att.* ställt främst det allmänt underordnande »att» med dess motsvarigheter i andra språk. Tydligt är, att detta ord såväl till etymologien som till begreppet egentligen är relativt och hänsyftar på ett determinativt korrelat. Sin relativa natur har det dock gemensamt med andra konjunktioner t. ex. »som», i latinet »*quod*» m. fl. För den språkliga uppfattningen, åtminstone hos lärjungen inom skolan, uppträder det dock hufvudsakligen såsom en konjunktion, och den inledande en bisats. Visserligen kan man med skäl säga, att öfver hufvud det olika förhållande, hvori en bisats står till sin hufvudsats, bör fattas logiskt och långt ifrån att kunna betraktas såsom beroende af konjunktionernas natur tvärt om måste anses i följd af sjelfva begreppsinnehållet betinga bruket af den ena eller andra konjunktionen. Men för skolynglingen, som skall lära sig att känna och uppfatta språkföreteelsen, blir konjunktionen ett yttre lätt fattligt kännetecken på satsens beskaffenhet, och härtill har språkläran att i främsta rummet taga hänsyn.

Hvad nu »att» vidkommer, tjenar det att inleda subjekts- och objektssatser samt attributssatser i svenskan. Ofta är det förbundet med ett uttryck i den närmast öfverordnade satsen t. ex. »det», »dermed», »derigenom» m. fl. Småningom hafva dylika korrelat blifvit indragna i konjunktionssatsen och med »att» förenade till

ett slags konjunktionsuttryck t. ex. »under det att», »så att», »på det att» m. fl., ett förhållande, som äfven förekommer i andra fall t. ex. vid »som». Äfven hafva prepositioner blifvit sammanställda med »att», en sammanställning, som tydligen bör fattas analogt med den nyss angifna. Vid läran om det underordnande »att» bör därför upplysningsvis meddelas, att det tjenar till att bilda vissa konjunktioner af särskild art, hvilka sedan anföras i sina klasser. Detta är dock ej fallet med alla dylika uttryck, särskildt icke med sådana bildningar som »utan att» och flera andra, med hvilkas hjälp den öfverordnade satsen närmare bestämmes eller förklaras genom den underordnade. Man har ofta kallat satser af här i fråga varande beskaffenhet samt de deri inledande konjunktionerna för »deskriptiva». Snarare skulle de kunna benämnas »explikativa», men enklast torde vara att icke gifva dem något särskildt namn vid undervisningen, utan helt enkelt anse dylika konjunktioner för hvad de i själfva verket äro, nemligen ett slags utvidgning af konj. »att».

*Ordnings-
följd.*

Ordnningen emellan de olika klasserna af konjunktioner är i och för sig icke synnerligen vigtig, men får sin betydelse i och genom den deraf beroende uppställningen i syntaxen. I tyskan och svenskan, som läsas samtidigt i de lägre klasserna, är det ändamålsenligt att göra ordningsföljden lika. Detta synes ock utan svårighet kunna ske på det sätt, som Kommitterade förslagsvis i utkasten uppgifvit, dock utan att påstå, att denna ordning är den enda möjliga. Hufvudvigten ligger derpå, att båda språken hafva gemensam ordningsföljd.

För *latin*et ställer sig saken något olika. Någon särskild klass af konjunktioner motsvarande det allmänt underordnande »att» bör här icke upptagas, ty »*ut*» användt liknande betydelse räknas lämpligast dels såsom finalt, dels såsom konsekutivt, särskildt med hänsyn till de regler, som i syntaxen skola gifvas angående dess negation. Hvad angår »*Quod*», är det på en gång kausalt och hvad man skulle vilja kalla »explikativt». Ordningen behöfver dock ej blifva allt för olikformig med den nyss angifna, ty äfven här uppträda motsvarigheterna mot det allmänt underordnande »att» främst,

ehuru kallade konsekutiva och finala i allmännare betydelse, i följd hvaraf dessa fattade i inskränktere mening sedermera bortfalla. Interrogativa konjunktioner med endast underordnande användning eger latinet icke, och dess komparativa konjunktioner torde böra få det sista rummet med hänsyn dertill, att satser, som inledas med sådana, i syntaxen hafva sin naturliga plats efter de konditionala och näst framför relativsatserna.

I det föregående är redan antydt, att adverbens och konjunktionernas släktskap bör angifvas. Det samma gäller om förhållandet emellan vissa prepositioner och konjunktioner, och det torde knappt behöfva påpekas, att i svenskan finnas ord, som kunna hänföras på en gång till adverb, prepositioner och konjunktioner t. ex. »sedan».

Ordbildningsläran bör på skolstadiet endast omfatta det allmännaste. Dess företeelser och lagar, huru stort vetenskapligt intresse de än må ega, äro dock för lärjungens kännedom af det lefvande språket ingalunda af den vigt, att de kunna taga i anspråk någon längre tid eller större arbete. Hvad ungdomen behöfver är att kasta en blick i språkets verkstad för att få någon föreställning om den verksamhet, som der råder.

Ordbildningsläran.

De allmännaste begreppen *rot*, *stam* m. m. torde kunna åskådliggöras i den svenska språkläran, hufvudsakligen genom exempel. Vidare behandlas *afledning* så, att de särskilda ordklassernas vigtigaste bildningar och suffixer, med upplysning om deras betydelse, meddelas. Härvid torde böra iakttagas, att i allmänhet verkliga ord eller ordformer, icke nakna stammar, anföras såsom ursprung till de afleda. I de främmande språkens grammatiker torde här motsvarande svenska exempel kunna i många fall göra särskilda upplysningar i och genom regler öfverflödiga.

Afledning.

Efter *afledning* följer *sammansättningen*. Kommitterade lära icke behöfva särskildt påminna om svårigheten att noggrant skilja dessa båda kategorier från hvarandra. För lärjungen synes det dock vara tillräckligt, om läroboken endast upptager hvad för hvardera är typiskt. Hvad angår ord bildade med prefix, såsom »för», »be»

Sammansättning.

m. fl. böra de i allmänhet räknas såsom sammansatta. Med afseende å det praktiska behovet blir det nemligen nödigt att följa en sådan grundsats. Särskildt kan man icke undgå att i den tyska språkläran använda uttrycken »ähta och oähta sammansättningar». Äfven emellan »sammanskrifning» och »sammansättning» är gränsen vacklande. Praktiskt är det helt visst fördelaktigast att räkna ord, som genom sammanskrifning öfvergått till enhet, bland sammansatta; dock bör äfven härutinnan all varsamhet iakttagas, så att icke tvifvelaktiga fall anföras.

Satslära. I fråga om *satsläran* hafva Kommitterade ansett nödigt att vidtaga åtskilliga inskränknningar och förenklingar i afseende på det, som bör meddelas lärjungarne. Satslärans uppgift är tydligen att sätta lärjungen i stånd att fatta byggnaden af en sats och det syntaktiska förhållande, hvari orden för uttryckande af meningar äro ställda till hvarandra. Härtill äro dock endast några få kategorier nödvändiga att känna. Väl kan man sönderdela dessa i flere och uppdraga gränsskilnader, men för ynglingens utbildning är en dylik skolastisk öfning föga fruktbringande. Den tid, som denne skulle offra på att redogöra för alla möjliga bestämningars olika beskaffenhet och funktion, kan vida rättigare användas på att utvidga den praktiska kändedomen af språket och färdigheten att uttrycka sig på detta. För att kunna utleta sammanhanget i en sats hvilken som helst behöfver lärjungen blott känna subjekt och predikat samt de underordnade satsdelarne, predikatsfyllnad, objekt, attribut och adverbial, jemte deras uppgifter och förbindelser inom satsen.

Termer. Flerstädes har man upptagit termerna »enkel» eller »naken» och »utbildad» sats, äfvensom »ren» och »full» sats. Man har jemväl skilt emellan »subjektsdel» och »predikatsdel». Kommitterade kunna icke finna sådant erforderligt. Subjekt och predikat skola framför allt uppsökas, och när detta skett, följer att taga reda på deras bestämningar, om dylika finnas.

Predikat. Men sjelfva namnet »predikat» uppfattas olika. Hos somliga förekommer termen »kopula» eller »satsband». Denna synes Kom-

mitterade olämplig. Den är i sjelfva verket endast uttryck för ett logiskt förhållande, som i språket blott i vissa fall betecknas genom ett särskildt ord, oftast verbet »vara», hvilket dock derjemte förekommer såsom sjelfständigt verb. I andra fall ligger satsbandet inneslutet i verbet. Häraf uppkommer skilnaden emellan »slutet» och »öppet» samt »enkelt» och »sammansatt» predikat, äfvensom, om man går ännu längre, emellan »predikativ» och »predikatsfyllnad». Utan att vidare fästa sig vid de många ofta förvillande termerna, vilja Kommitterade endast anmärka, att det för den spåde lärjungan måste blifva rätt svårt att fatta satsbandet såsom något gemensamt i t. ex. »solen skiner» och »solen är varm», en uppfattning, som först i och genom kannedomen af det logiska »predikatet» blifver klar, och att i bästa fall analysen ej kan ske utan vissa omgångar. I satsen är verbet, genom hvilket utsägandet försiggår, af största vigt och betydelse. En fullständig sats kan icke undvara ett verb, och detta ord är i praktiken det, som lärjungan först uppsöker. Om verbet uppträder mer eller mindre sjelfständigt, gör föga till saken; dess form, såsom i viss mån öfverensstämmande med subjektets, ger nyckeln till satsen. För öfrigt förekommer sjelfva verbet ofta såsom en sammansättning af kopula och predikativ t. ex. »fogeln har flugit», «wir sind gelobt worden» o. s. v. Vill man nu påstå, att dessa uttryck äro att likställa med »fogeln är svart», »wir waren froh» o. s. v., så stör man i sjelfva verket den uppfattning af verbets former, som i formläran gjorts gällande, då »wir lobten» och »wir haben gelobt» anses likställda, på samma sätt som t. ex. *amaverunt* och *amati sunt*.

På nu anförda grunder anse Kommitterade det i och för undervisningen enklast och förmånligast att uppfatta predikatet såsom likbetydande med verbet i satsen eller, såsom man i praxis på flera håll vant sig att kalla det, predikatsverket. Någon svårighet vid fattandet af det logiska predikatet för de ynglingar, som hinna så långt, att de skola studera logik, behöfver ej härigenom uppstå, enär det för lärjungar på det högre stadiet är lätt att upplösa verbet i dess logiska beståndsdelar.

Objekt.

Bestämningen och indelningen af *objektet* möta icke obetydliga svårigheter. All beskrifning blifver här otillfredsställande, och endast kännedomen af språkbruket kan göra saken någorlunda klar. Enklast vore visserligen att taga objekt i betydelsen af akkusativobjekt, men man torde redan allmänligen hafva vant sig vid termen dativobjekt, hvilken förut uppträdde under annat namn eller såsom indirekt objekt. Skilnaden blir här för öfrigt ofta åskådliggjord genom vissa kasusformer, hvarför den synes böra i satsläran upptagas. I sjelfva verket beteckna båda objekten en rigtning på något — jemför prepositionerna, åt, à m. m. —, men på olika sätt, så att vid dativen mera framträder den person (sak), som får eller skall taga del i något. Det är dock i bruket, som skiljaktigheten tydligast röjer sig och har sin egentliga betydelse, i synnerhet i användningen af de olika kasus vid transitiva och intransitiva verb. I detta afseende yppa sig dock i språken väsentliga olikheter. Medan t. ex. verbet »hjelpa» i svenskan är transitivt och kan användas personligt i passivum, uppträder det i latinet, likasom i tyskan, mest såsom intransitivt och konstrueras med dativobjekt.

Kommitterade hafva ansett termen »dativobjekt» kunna utsträckas så, att den begagnas äfven för dativer beroende af adjektiv. Härvid har analogien varit bestämmande, eftersom det personliga i dativens betydelse äfven här framträder. Det har icke undgått Kommitterades uppmärksamhet, att i vissa språk jemväl kan bli tal om andra objekt, såsom genitiv och ablativ, t. ex. i tyskan genitiv vid »gedenken», i latinet samma kasus vid »*meminisse*» och ablativ vid »*uti*», i grekiskan genitiv vid vissa verb, som utmärka anklagelse, i flera språk genitiv efter åtskilliga adjektiv m. m. Då emellertid satsläran främst har att hålla sig till modersmålets språkbruk, och i detta dylika objekt ej möta ögat, torde det vara lämpligast att icke sysselsätta sig med hithörande företeelser på det första stadiet, der de knappast förekomma, utan lemna förklaringen af sådant åt en annan tid. På ett högre stadium blir det nemligen lättare att uppfatta dylika språkföreteelser.

I afseende å *adverbial*et och *attribut*et hafva Kommitterade ansett bäst att sluta sig till den numera vanliga uppfattningen, så att de antagas bestämma ord af olika klasser. För lärjungen blir en så beskaffad indelning icke svårfattlig, åtminstone om läraren ej anser sig skyldig att strängt analysera alla enskilda fall. De företeelser, som vid första påseendet synas svåra att inpassa under de gifna bestämmelserna, kunna vid närmare pröfning af förhållandet hänföras till endera af de två ifrågavarande satsdelarne. Ofta torde det dock göra till fyllest att låta ett eller annat bruk ingå i lärjungens medvetande helt enkelt såsom ett faktum, hvilket visserligen kan förklaras, men ej behöfver för det ändamål, som är i fråga, vidare utredas.

*Adverbial
och attri-
but.*

Man skulle visserligen kunna anmärka, att skilnaden mellan objekt och *adverbial* ej blir fullt klar, eftersom båda bestämma verb. Häremot tillåta sig dock Kommitterade erinra, att skilnaden framträder i och genom beskrifningarna på de båda slagen af objekt och allra tydligast genom exemplen. Klart är, att *dativobjektet*, så vidt som till dess uttryckande användes en preposition, lika väl kunde uppfattas såsom *adverbial*, men utom hvad Kommitterade redan anfört angående detta objekt, bör ytterligare påpekas, att analogien med uttryckssättet i de fall, der *dativobjektet* betecknas med särskild kausform, synes fordra begreppets utsträckning.

Adverbial.

I fråga om *adverbial*ets indelning hafva Kommitterade ansett en förenkling ändamålsenlig. Genom hvilka ord det samma uttryckes, kan bäst på praktisk väg och genom exempel inhämtas. En uppdelning efter ordklasserna blir ock mindre lämplig, eftersom särskildt namn blott finnes på *en* underafdelning af den grupp, som *prepositionsadverbial* skulle bilda, nemligen *agent*, hvars betydelse naturligtvis kan förklaras oberoende af all indelning. En sådan skulle kunna göras efter *rum*, *tid*, *sätt*, *orsak* m. m. Det bör dock vara tillräckligt att helt enkelt antydningssvis nämna dessa kategorier. Ty det ligger vikt derpå, att läraren icke föranledes att för hvarje gång fordra angifvandet af den bland de ifrågavarande kategorierna, till hvilka ett *adverbial* hör. Uppfattningen

kan härutinnan, såsom erfarenheten lärt, vexla till och med bland lärarne, och man kan ej med skäl fordra, att lärjungen skall utreda en punkt, som i vissa fall är så dunkel, att de sakkunnige derom tvista. Ringa blir också vinsten för lärjungens språk-uppfattning i det hela och kännedom af språkbruket, hvilket såsom Kommitterade flerstädes framhållit, måste vara en hufvudsak vid undervisningen. I några fall, t. ex. vanligen vid fråga om rum och tid, är saken enkel och erfordrar just därför föga behandling; i andra fall vållar den svårigheter och tidsförlust. Småningom och i den mån lärjungen genom vidgad bekantskap med modersmålet och andra språk vunnit större mogenhet och stadga, kan han föras och föres till och med, utan att särskildt afseende härå behöfver fästas, på induktionens väg till att ana vissa bakom uttrycken liggande kategorier, som han vid behandling af språket i skrift bringar till större klarhet för sig. Men ju mindre emottaglig ynglingen i början är för det abstrakta i språket, desto angelägnare är det att icke härmed upptaga hans tid, utan blott lära honom hvad han praktiskt kan inhemta i synnerhet med hjälp af åskådningen, och det går ingalunda an att för hans öga öppna en hel värld af språkföreteelser, innan han genom aktgifvande på vissa fasta punkter fått något, hvarpå han kan hålla blicken stadigt fäst i det vimmel, som kommer att omgifva honom.

Attribut. Helt annat är förhållandet med indelningen af *attributen*, bland hvilka måste upptagas de viktiga hufvudslagen *adjektivattribut* och *apposition*. Då den senare, enligt hvad känt är, ofta kan betraktas såsom en förkortad bisats, har det ansetts nödigt att härom gifva en antydan. Huru långt uppfattningen af appositionen såsom ersättande en bisats kan sträcka sig, må lemnas derhän. Praktiskt är frågan härom icke synnerligen viktig, och det blir den mognade språkkunskapen och erfarenheten förbehållet att här gifva utslaget i hvarje särskildt fall, der en dylik utredning kan befinnas nödig eller nyttig.

Predikatsfyllnad. Skilnaden emellan *predikativ* och *predikatsfyllnad* hafva Kommitterade funnit öfverflödigt att bibehålla och blott nyttjat namnet *predikatsfyllnad*. Mot detta kan visserligen invändas, att det

är väl obestämdt såsom tillämpligt äfven på objekt m. m., men någon fara för undervisningen kan här af icke gerna uppkomma, då både den meddelade bestämningen och praktiken skola vägleda lärjungen att fatta dess inskränkta betydelse. För öfrigt synes namnet lämpligt, enär man lätt finner, att predikatet i vissa fall är i behof af en fyllnad t. ex. vid »vara», »heta» m. fl. Att skilnaden emellan »subjektiv» och »objektiv predikatsfyllnad» blifvit upptagen, har sin förklaring i det deraf betingade olika språkbruket. Anmärkningsvis hafva dessutom Kommitterade funnit sig böra omnämna ett särskildt fall af predikatsfyllnadens användning, hvari dess begrepp förekommer något utvidgadt, under namn af *predikativt attribut*. Utsägandet sker härvid nästan proleptiskt, så att attributet ej tillägges subjektet eller objektet rätt och slätt, utan i oskiljaktigt sammanhang med den handling, som verbet angifver. Det är olikheten mellan svenskan och vissa andra språk, särskildt latinet, hvari dylika attribut äro mycket vanliga, som gör det önskvärdt, att uppmärksamhet fästes vid det ifrågavarande förhållandet, hvilket i sjelfva verket bildar en öfvergång till fristående satsförkortning eller s. k. participial konstruktion.

Läran om *satsernas förening* med hvarandra synes kunna för-
enklas. Lärjungen behöfver ingalunda belastas med en mängd indelningar och termer, som äro af ringa gagn i och för språkuppfattningen. Viktigt är att fastställa begreppet »enkel sats», enär åsigterna härutinnan skifta. Man hör stundom påstås, att meningen »far och mor äro döda» eller något dylikt är en sammansättning af två satser: »far är död» och »mor är död». Detta påstående är dock så till vida origtigt, som den ifrågavarande meningen verkligen är en för sig bestående, hvilket tydligen framgår af verbets numerus. Att den *kan* uppdelas i de två, som här ofvan anförts, är riktigt, men äfven om man ville antaga, att den uppkommit af dessa, så är den i sin nuvarande form en enhet. Ännu mindre skulle man kunna göra satsen »Sverige och Norge utgöra till sammans den skandinaviska halfön» till en sammansättning af två satser. Deremot ställer sig saken något annorlunda, då man träffar

*Satsernas
förening.*

två eller flere predikat. Visserligen kan det sägas, att äfven i detta fall en viss enhet gör sig gällande, såvida som subjektet eller subjekten äro gemensamma. Men lärjungen förstår lättast den läran, att särskildt predikat bildar särskild sats. Är subjektet blott *ett*, kan han så mycket lättare föreställa sig, att det tilltänkes vid ett senare predikat, som någon olikhet i den grammatikaliska formen här ej visar sig, hvilket deremot är händelsen i den ofvan exempelvis framställda meningen »far och mor äro döda». Med afseende å hvad nu anförts synes det Kommitterade enklast att i satsläran erinra derom, att stundom predikatet kan vara gemensamt för två eller flere subjekt. Någon särskild benämning för det fall, då predikaten äro flere, torde ej behövas, om ynglingen, trogen sin vana att betrakta hvarje predikat såsom satsbildande, uppfattar de skilda predikaten såsom tillhörande olika satser, och kan antydan om ett sådant förfaringssätt lämpligen meddelas vid framställningen af samordnade satser.

Hufvudsats.

Indelningen i *samordnade* samt *öfver-* och *underordnade* satser är gifven. Här blir det angeläget att bestämma begreppet *hufvudsats*. Man fäster vanligen vid detta ord två eller tre olika betydelser. Dels betecknar det en icke någon annan underordnad sats, som har jemte sig en bisats, dels användes det om en själfständig sats, som icke är förenad med en bisats, och slutligen har det betydelsen af en öfverordnad sats i förhållande till en underordnad, äfven om den förra själf är bisats till en annan sats. Det torde blifva nödigt att följa häfden härutinnan, så att ordet får begagnas på alla tre sätten, hvilket i praktiken ej bör vålla några synnerliga svårigheter. Dock hafva Kommitterade ansett ändamålsenligt att härjemte upptaga termerna »styrande» och »styrd» sats. Det är nemligen känt, att bruket af den förra beteckningen är rätt allmänt vid undervisningen, och erfarenheten torde hafva visat, att det ofta varit till gagn med afseende på behovet att förekomma det missförstånd, som stundom kan uppstå, om man med hufvudsats betecknar den sats, som i en period ensam är öfverordnad, utan att vara underordnad någon annan.

Vid *indelningen af bisatserna* kan man gå till väga på olika sätt. *Bisatser.* Antingen kan man lägga bisatsens *motsvarighet mot en satsdel* till grund för den samma eller ock det *inledande ordet*. För lärjungen torde det vara viktigt att erhålla ett hjälpmedel till igenkännande af satserna, då han i allmänhet, åtminstone på det lägre stadiet, icke kan vara i stånd att fort eller lätt uppfatta satsens beskaffenhet såsom ersättande den ena eller andra satsdelen. Det kommer företrädesvis an på att göra undervisningen så konkret som möjligt, och med afseende härå torde indelningen af bisatserna efter inledningsordet, nemligen i *konjunktionssatser, relativsatser och indirekta frågesatser*, vara den viktigaste att känna. En svårighet möter denna indelning i de språk, der indirekta frågesatser inledas med en underordnande konjunktion t. ex. »om» i svenskan, »ob» i tyskan. Dylika satser blifva nemligen på en gång indirekta frågesatser och konjunktionssatser. Men denna svårighet är i praktiken af underordnad betydelse. Bäst torde det vara att låta ifrågavarande satser ingå bland de interrogativa bisatserna, hvilkas natur de för öfrigt dela, och undantaga dem från konjunktionssatserna. Detta undantag kan hafva ett visst berättigande derutinnan, att i språkläran en benämning vanligen gifves med afseende på det viktigaste. Att skilja dem från de indirekta frågesatserna och anvisa dem plats bland konjunktionssatserna skulle leda till en splittring af vida mera betänklig art än den logiska oegentlighet, hvilken enligt Kommitterades förslag skulle uppstå och hvilken för lärjungarne icke bör kunna innebära något vilseledande eller menligt.

Utom den här förordade indelningen bör dock anmärkningsvis upptagas den ofta förekommande i *subjekts-, objekts-, adverbial- och attributssatser* för att i sin tid och särskildt med hänsyn till främmande språk tjena till förfullständigande af den uppfattning, som den första indelningen bidragit att förbereda.

Läran om *satsförkortningar* är framställd med dubbelt syftemål. *Satsförkortningar* Å ena sidan lär lärjungen icke sakna den goda ledning, som uppfattningen af en satsförkortning såsom bisats och dess förvandling till en sådan kan lemna. För det praktiska behofvet är det, såsom

erfarenheten intygar, synnerligen förmånligt att upplösa satsförkortningar, t. ex. akkusativ med infinitiv i latinet och participialkonstruktioner i de bisatser, som kunna anses motsvara dem. Men å andra sidan torde lärjungen icke böra erhålla den i och för sig mindre rigtiga föreställningen, att språket verkligen gått så till väga, att det sammandragit en bisats till en särskild del af satsen, något som icke låter säga sig t. ex. om konstruktionen akkusativ med infinitiv, allra minst hvad svenskan angår.

*Sammansatta
satser.*

I fråga om indelningen af *sammansatta* satser och hithörande termer kan utan skada inskränkning ske i måttet af det, som skall meddelas. Erfarenheten kan anses hafva ådagalagt, att namnen och begreppen »sammansatta satsbindningar och satsfogningar» m. m. ej äro behöfliga. Hufvudsaken är, att lärjungen känner de sätt, på hvilka samordning kan ske, nemligen af hufvudsats med hufvudsats och af bisats med bisats, äfvensom naturen af öfver- och underordning i det afseende, som här ofvan blifvit angifvet i fråga om betydelsen af ordet hufvudsats. Det öfriga kan praktiskt i förekommande fall, så vidt nödigt är, behandlas. Äfven begreppet »mellansats» kan i undervisningen lätt göras tydligt. Deremot är det af behovet påkalladt att i läroboken upplysa, hvad termerna »efter-sats» och »försats» innebära, enär härutinnan någon oklarhet plägar råda.

*Syntaxens
uppställning.*

I det föregående är antydt, att uppställningen af *syntaxen*, såsom Kommissionen af 1866 förordat, bör ske hufvudsakligen efter ordklasserna. Det är dock tydligt, att denna princip kan tillämpas mer eller mindre strängt, allt efter som man vill skilja eller sammanföra vissa företeelser. I afseende härå torde Kommitterade få erinra, att i och genom anordnandet af vissa hufvudgrupper, allt med iakttagande af ordklassindelningen, det hela vinner i öfverskådlighet. Så bör det t. ex. blifva gagneligt att sammanhålla modusläran till ett helt, äfven om man skulle kunna upptaga en del hithörande material under konjunktionerna. Det kan för öfrigt sättas i fråga, huruvida icke främst i syntaxen bör förekomma en inledning, som redogör för öfverensstämmelsen mellan subjekt och pre-

Kongruenslära.

dikat samt mellan attribut och hufvudord eller i allmänhet det, som förr inrymdes under den s. k. »kongruensläran». Den nyss åberopade Kommissionen har icke uttryckligen härom yttrat sig, men af flera meddelade läroboksgranskningar synes det framgå, att den, långt ifrån att ogilla en så beskaffad anordning, snarare ansett den förmånlig. Frågan beror hufvudsakligen på mängden och beskaffenheten af det, som antingen i en dylik inledning eller på särskilda ställen behöfver meddelas. Är materialet rikhaltigt, bör dess sammanförande på ett ställe leda till klarhet och reda, äfvensom till besparing af utrymme. Särskildt är detta fallet i latinets, der redogörelsen för adjektivens böjningsändelser i predikatsfyllnadsställning svårligen kan föregå och skiljas från läran om de analogt använda formerna af verbens sammansatta tempora. Att grekiskan bör följa latinets, är gifvet. Deremot kan man i tyskan, der adjektivet såsom predikatsfyllnad är oböjligt, utan större svårighet fördela reglerna om kongruensen under de olika ordklasserna. Äfven i svenskan ligga inga hinder i vägen för en dylik uppställning, i synnerhet som den praktiska tillämpningen här i de flesta fall torde hafva föregått regeln. Den engelska språkläran bör naturligtvis gå samma väg som den tyska och den svenska. Den franska skulle visserligen i följd af det rikare materialet kunna sluta sig till den latinska, men torde dock utan olägenhet kunna följa samma ordning som de öfriga lefvande språken, särskildt med afseende å realliniens behof. Olikformigheten mellan språklärorna synes i detta fall föga betyda, helst som den gör sig gällande först på ett senare stadium.

En annan fråga af vikt är den om *artikelns* behandling. Öfverensstämmelsen med formläran torde dock härvid falla utslaget och hänvisa artikeln till läran om substantivet, i hvilken den skulle komma att intaga första afdelningen. *Artikeln.*

Den andra afdelningen af samma lära blir helt naturligt redogörelsen för bruken af de olika *kasus*. Äfven här bör ordningen blifva den samma som i formläran. Härigenom vinner lärjungen den fördelen, att han finner kasus följa hvarandra på de sätt, hvarpå han blifvit van att ordna dem vid deklinerandet af ett substantiv. *Kasusläran.*

Att i syntaxen låta kasusformernas större eller mindre betydelse i satsen blifva bestämmande för ordningen skulle endast störa den yttre åskådligheten, utan att lärjungen derigenom på minsta sätt skulle blifva underhjelpt i afseende på inhemtandet af kändöden om satsförhållandena. Inlärandet af de särskilda reglerna behöfver, såsom redan är upplyst, icke ske i den ordningsföljd, som de i läroboken intaga och hvilken endast är beräknad på att i det yttre vägleda lärjungen. *Ett* undantag från den här uppställda grundsatsen synes dock böra ske. Vokativen, om hvilken föga är att meddela, kan i latinet och grekiskan behandlas i sammanhang med nominativen, af hvilken han i de öfriga språken motsvaras.

Beträffande *indelningen* af det, som bör meddelas under de särskilda kasus, torde det vara ändamålsenligast att utgå från hvarje kasusforms väsentliga betydelse, såvidt denna i det lefvande språket tydligt framträder. Så bör genitiven utgå från possessivbegreppet allmänt fattadt, så att genitiv vid substantiv först behandlas, läran om dativen först omfatta dativobjektet vid verb, ackusativens betydelser knyts till framställningen af dess bruk vid transitiva verb m. m. För öfrigt är det önskligt, att här allt möjligt afseende fästes vid det styrande ordets beskaffenhet, så att uppställningen göres efter ordklasserna, der så utan olägenhet kan ske. Att detta svårligen kan blifva fallet i fråga om den latinska ablativen, behöfver knappt sägas. I läran om denna kasus må, likasom beträffande de öfriga, hänsyn tagas till de olika brukens uppkomst ur och sammanhang med hvarandra, der lärjungarne härigenom kunna erhålla någon lättnad i och för uppfattningen af kasusformernas användning. Kommitterade vilja dock härvid erinra, att språkläran bör taga sig till vara för att göra allt för klyftiga distinktioner emellan olika fall af bruk, emedan ynglingarne härigenom lätt förvillas. I allmänhet måste vid det fullständiga utförandet af kasusläran i de skilda språken läroboksförfattarnes åsigt och erfarenhet hafva ett friare spelrum. Ett försök att i enskildheter meddela föreskrifter eller anvisningar såsom ovilkorligen gäl-

lande skulle här vara mindre på sin plats. Kommitterade hafva derfor inskränkt sig till att antyda de allmänna grundsatserna, der-vid endast tilläggande, att otvifvelaktigt en viss öfverensstämmelse utöfver hvad här beträffande dylika upptagits kan vinnas, om de olika läroboksförfattarne taga kännedom om och göra afseende på hvarandras förfaringssätt. Detta kan naturligtvis ske på flere sätt, och hvad Kommitterade i utkastet föreslagit är endast anfördt för att visa ett sådant. Så kunna t. ex. den latinska ablativens betydelse ordnas efter olika grundsatser, men ett önskningsmål är, att i den grekiska språkläran vid redogörelsen för motsvarande till genitiv- och dativläran hörande språkföreteelser så liten afvikelse som möjligt må ske från den latinskas framställning af ablativen.

Adjektivet torde kunna helt enkelt och kort behandlas. Dess bruk såsom substantiv och de olika jemförelsegradernas användning komma företrädesvis i betraktande. Beträffande den franska språkläran kan fråga uppstå, huruvida läran om adjektivets ställning i förhållande till substantivet bör meddelas å detta ställe eller först i förening med ordföljden i allmänhet. Med afseende å behovet i undervisningen synes dock fördelaktigast att ej allt för länge uppskjuta den rätt viktiga redogörelsen för adjektivets plats. Ordföljds-läran kommer antagligen icke att i sitt sammanhang inhemtas, förr än syntaxen för öfrigt blifvit genomgången. Visserligen skulle reglerna om adjektivets ställning kunna meddelas praktiskt, såsom fallet måste blifva med det viktigaste af ordföljds-läran, men bäst torde dock vara, att de framställas i samband med adjektivens förhållanden i allmänhet. Kommissionen af 1866 har också i sitt ut-låtande (s. 28) anmärkt, att spridda meddelanden om ordföljds-läran måste här och der i det föregående gifvas. I kapitlet om adjek-tiven kan lämpligen inrymmas hvad i vissa språk möjligen är att säga om *räkneorden*, för hvilket särskildt kapitel icke bör komma *Räkneord.* i fråga.

I kapitlet om *pronomina* bör samma ordning följas som i form-läran. För det *reflexiva* bruket redogöres således under de person-liga *pronomina* och för det *determinativa* under framställningen af

Adjektiv.

*Prono-
mina.*

demonstrativa. I sammanhang med läran om determinativa pronominas användning torde ock böra utredas enahanda bruk af andra ord t. ex. artikeln m. fl. Om pronominas ställning inom satsen gäller i tillämpliga delar hvad nyss blifvit yttradt angående adjektiven.

I afseende såväl å pronomina som å adjektiv bör icke förgätas, att mycket kan anses vara af lexikalisk eller stilistisk natur, hvarför särskildt här en viss måtta i fråga om det, som i grammatiken bör upptagas och för hvars omfång svårligen bestämda regler kunna gifvas, af läroboksförfattarne bör iakttagas.

Verben. Verben föranleda åtskilliga svårigheter för yttre likformighet i uppställningen. De främmande språken förete här skiljaktigheter från svenskan, hvilka nödvändiggöra en något olika behandling af materialet. I svenskan bör framställningen af språkets lagar och bruk härutinnan, särskildt i modusläran, blifva ganska kort och enkel. Den svenska språkläran kan således i afseende å verben icke utgöra något verkligt föreningsband emellan de främmande språkens grammatiker. Ej heller sins emellan kunna dessa i allo sluta sig till hvarandra i följd af de väsentliga egendomligheter, som åtminstone inom vissa språk framtråda. Dock kan öfverensstämmelse i det hela uppnås, om ock anordningen vid första påseendet förete en viss olikformighet.

Numerus och person. Beträffande *numerus* och *person* böra naturligtvis i de språkläror, som sakna den särskilda inledningen angående kongruensförhållanden, nödiga upplysningar om dessa meddelas i början af kapitlet.

Tempora och modi. Läran om *tempora* kan svårligen helt och hållet skiljas från framställningen af *modi*. Dock synes man först kunna redogöra för det allmänna bruket af *tempora*, hvilket tydligen sammanfaller med deras användning i indikativen. Härefter kommer den egentliga modusläran, i hvilken de olika *modi* kunna skiljas i behandlingen, så att de finita *modi* först framställas och sedan de infinita. I samband med redogörelsen för de finita *modi* står i tyskan och franskan läran om *tempusföljden*.

I *engelskan* kan man för det mesta följa samma ordning som i tyskan, men måttet af det, som bör inläras, blir i vissa punkter mindre, i andra t. ex. om hjälpverben, hvilkas bruk här fordrar särskild redogörelse, större än i tyskan.

Franskan kräfver fördelning af läran om konjunktiven i framställning angående dess bruk i hufvudsatser och i bisatser.

I *latin*et synes tempusföljden svårligen kunna med fördel behandlas, förr än dels bisatserna, dels de infinita modi, som här äro af stor vikt, blifvit vederbörligen framställda.

Efter tempora uti indikativen följer modusläran, först för hufvudsatser, och sedan för bisatser. Någon indelning efter indikativ och konjunktiv för de senare kan ej ifrågakomma, då bruket här vxelar så starkt emellan de olika modi, att genom en dylik uppdelning företeelserna i språket skulle på ett mindre lämpligt sätt skiljas från hvarandra. Deremot torde de infinita modi böra afhandlas, innan bisatsernas förhållanden blifva föremål för framställning, ty lärjungen bör utan tvifvel hafva gjort bekantskap med akkusativ med infinitiv, förr än han på allvar får gripa sig an med bisatserna. Ordningen blir sålunda först i allmänhet och för hufvudsatser indikativen, konjunktiven, imperativen och de infinita modi samt derefter modi i bisatser, hvilka böra indelas på samma sätt och följa i samma ordning som i formläran, således konjunktionssatser, relativsatser och anticipationsvis indirekta frågesatser. Härpå kommer läran om tempusföljden samt derefter frågesatserna i allmänhet och oratio obliqua.

Grekiskan intager i fråga om verben en säregen ställning genom det större antalet modi. Grunddragen af anordningen i latin^{et} låta dock tillämpa sig äfven på grekiskan, så att framställningen af tempora kommer först, och derefter läran om modi i hufvudsatser och bisatser.

Under läran om *adverben* kunna upptagas frågeord och negationer, så vidt de icke måst behandlas i sammanhang med modusläran.

Efter adverben komma *prepositionerna* och deras ställning med olika kasus. I latin^{et}, der hithörande företeelser äro enklare att fatta,

Adverb.

Prepositioner.

torde dock det, som behöfver meddelas, böra upptagas i sammanhang med kasusläran, hvarifrån det icke gerna kan fullständigt afsöndras.

*Konjunk-
tioner.*

En stor del af läran om *konjunktionerna* är redan framställd vid redogörelsen för bruket af modi. Ett och annat återstår dock att meddela, särskildt de samordnande konjunktionernas betydelse och användning m. m. Beträffande så väl denna punkt som i allmänhet konjunktionerna samt adverbena och prepositionerna gäller för öfrigt det samma, som blifvit yttradt i fråga om pronomen, eller att icke större material må upptagas, än som kan anses oundgängligt för uppfattning af det vanliga språkbruket och vinnande af förmåga att skriftligen behandla språket. För det öfriga bör sörjas genom läsning och praktisk öfning.

*Ordfölj-
den.*

Sist bör läran om *ordföljden* ställas. Denna lära, hvarunder naturligtvis äfven kommer hvad som kan behöfva meddelas om satsernas ordningsföljd, kan blifva helt kort och i det hela endast tjena till att sammanfatta hvad lärjungen förut genom studium af exemplen och i allmänhet i praxis inhemtat eller omedvetet tillegnat sig. Hufvudvigten ligger här kanske ännu mer än annars på valet af goda och upplysande exempel.

Såsom bihang till syntaxen bör i den svenska språkläran upptagas en enkel *verslära*, innehållande jemt och nätt hvad som behöfves för att fatta de allmännaste versformerna. För de främmande lefvande språken torde det vara ändamålsenligt att stödja sig på den svenska grammatikens framställning och icke meddela något om versläran, der ej språket, såsom i franskan, har bestämda egenomligheter i detta fall att uppvisa. För latinet blifver det nödigt att i korthet angifva den klassiska forntidens principer för versbyggnaden, och kan den grekiska grammatiken härutinnan i det mesta sluta sig till den latinska.

*Bestämning-
gar.*

3:o. I fråga om *definierandet* af de *grammatiska kategorierna* anse Kommitterade, att man bör följa den redan i det föregående angifna grundsatsen, att sådant i allmänhet bör ske endast i de svenska och tyska språklärorna, men i de öfriga blott i den mån nya begrepp tillkomma.

Särskildt vilja Kommitterade här fästa uppmärksamheten på svårigheten, för att ej säga omöjligheten, att fullt tillfredsställande definiera de grammatiska begreppen. Dessa äro ofta uppkomna och utvecklade på ett sådant sätt, att de synas öfvergå i hvarandra. Kännetecken, som kunna gälla för dem i hela deras omfattning, stå därför i många fall icke att finna, allrahelst som i de lefvande språken ständigt nya analogibildningar förekomma. Språket är ingalunda identiskt med tanken och ger icke alltid ett troget uttryck åt dess abstrakta kategorier. Begreppsbestämningarna passa således ofta icke in på de konkreta företeelserna, och man skulle i många fall fåfängt bemöda sig att meddela en strängt logisk definition på en term, som sträfvandet att förena tänkande och språkform lyckats bringa till allmän användning. Allraminst kan det för lärjungarne vara nyttigt att inlära bestämningar, som de icke förstå. På induktionens och analogiens vägar inhemtar lärjungen lättast och säkrast den systematiska språkkännedom, hvilken för honom är af nöden. Det blir den vaknade och af praktik understödda reflexionen förbehållet att söka utleta, i den mån detta *kan* ske, huru tankens allmänna kategorier uppenbara sig i och genom språket samt huru de bestämma dess former. Hvad åt lärjungen bör gifvas är således endast hjälpmedel till att sammanhålla företeelser, som af honom böra uppfattas såsom bildande ett slags enhet. Härtill torde det vara tillräckligt att meddela vissa kännetecken och ingalunda behöfligt att anföra *alla* till en definition hörande sådana. Det gäller med andra ord att *beskrifva* begreppet så, att lärjungen med tillhjälp af upplysande exempel kan bilda sig en ungefärlig föreställning om hvad deri innebäres. En dylik beskrifning lär icke helt och hållet kunna undvaras, om ock bekantskapen med de enskilda orden och deras användning här, likasom i det dagliga lifvet, när det blir frågan om att förstå termer, spelar hufvudrollen. De af Kommitterade i utkasten förslagsvis anförda bestämningarna göra således icke anspråk på att vara logiska definitioner, utan söka endast tillfredsställa det praktiska behovet.

Beträffande dessa bestämningar torde dessutom böra erinras, att definiendum, om ordet här får begagnas, blifvit stäldt främst. Endast undantagsvis har sjelfva beskrifningen gifvits i en relativ sats, vanligen för att undvika långsläpighet i uttrycken. Kommitterade hafva så mycket mindre ansett fara häraf kunna uppstå, som hvarje erfaren lärare torde af lärjungen fordra angifvandet af ett »genus proximum» och ej nöja sig med predikatsfyllnaden, predikatet och ett relativ t. ex. »som» eller något dylikt.

*Substantiv
och
adjektiv.*

Substantiv och *adjektiv* äro bestämda på det sätt, som förr var brukligt och i det hela är riktigare än de abstrakta definitioner, som man på senare tider äflats att införa. Kommitterade kunna här bland annat erinra om, att den vanliga bestämningen af adjektiv, såsom utmärkande en egenskap, låter dem sammanfalla med en del abstrakta substantiv. Med afsigt hafva Kommitterade brukat ordet »något» och undvikit att här använda ordet »ting» såsom lätt vilseledande, nemligen om det fattas i sin motsats till personer eller djur. Äfven »föremål» synes mindre användbart, ty det uppfattas vanligen icke om abstrakta substantiv. Beträffande dessa och deras motsats, konkreta, hafva Kommitterade inskränkt sig att låta skilnaden framträda i och genom de för båda grupperna mest betecknande ordslagen. Här, om någonsin, gäller hvad Kommitterade anför om kategorier, som flyta i hvarandra. Och då detta särskildt visar sig i pluralis af en mängd abstrakta ord, hafva exemplen på dylika blifvit så valda, att pluralbildning här ej skulle af lärjungen kunna användas.

Artikeln.

I afseende å *artikeln* har särskild uppmärksamhet ansetts böra fästas dervid, att den utgöres af ett obetonadt ord, såsom för den samma i visst fall utmärkande. Visserligen kan detta ord stundom blifva betonadt, nemligen om och när det användes determinativt, men härom är tillräckligt att lemna upplysning, när det determinativa bruket utredes.

Af ålder har man antagit *adjektiven* ega tre jemförelseformer. Strängt taget är dock ett sådant uttryckssätt icke riktigt, och det kan i språkläran lätt undvikas, om man betraktar positiven såsom grund-

formen. Skulle i praxis benämningen jämförelseform eller grad, såsom troligt är, genom analogi utsträckas äfven till positiven, kan deraf ingen nämnvärd olägenhet uppstå.

Räkneorden äro bestämda med hänsigt till grund- och ordnings- *Räkneord.*
talen, hvilka kunna betraktas såsom karakteristiska för ordklassen.

I afseende å begreppet af *pronomener* råda olika uppfattningar. Stundom har man skilt mellan substantiva och adjektiva pronomina samt kallat de förra »förkortningsnamn, som icke genom sjelfva namnet angifva tingets slag eller art, utan kunna nyttjas om hvilket slag eller art af ting som helst (vid olika tillfällen) och begagnas för korthetens skull för att undvika upprepande i stället för de verkliga namnen, så ofta man kan veta, i stället för hvilket verkligt namn de stå». Äfven har pronomen beskrifvits på följande sätt: »i stället för att benämna ett ting med dess namn kan man också beteckna det genom angifvandet af person eller kön eller genom hänvisning på det förhållande, hvori det står. Ord, som sålunda stå i stället för nomina, kallas pronomina». Vidare heter det: »pronomener kallas ett ord, då det står i stället för ett namn eller benämner något med afseende på den talande». En annan bestämning är: »pronomener äro nomener (substantiver eller adjektiver), som tjena att benämna en person icke med sitt egentliga namn, utan blott i ett visst förhållande och sammanhang».

Pronomina.

Då i sjelfva verket ej ringa vigt ligger på insigten derom, att pronomina användas dels såsom substantiv, dels såsom adjektiv, fastän de icke hafva dessas betydelse, utan endast företräda sådana, hafva Kommitterade ansett bestämningen kunna gifvas såsom en *namnförklaring*. Att denna till en del är negativ, kan visserligen anmärkas såsom ett fel, om man betraktar den såsom en logisk definition, men då Kommitterade icke funnit en dylik möjlig att tillgodogöras af lärjungarne, hafva de ansett bestämningen så mycket hellre kunna brukas, som i sjelfva verket lärjungen endast genom kännedomen af alla de särskilda pronomina kan blifva bekant med ordklassens ställning och betydelse inom språket. Väl kan man äfven anmärka, att i den meddelade bestämningen skiljaktigheten

emellan pronomina och räkneorden ej framhålles, men praktiskt är detta af underordnad vigt. Dels är nemligen de sistnämndas karakter redan förut särskildt angifven, och dels lär faran att i allmänhet sammanblanda dessa för ynglingen så väl bekanta ord med andra ordklasser vara ringa eller ingen.

Angående vissa slag af pronomina hafva särskilda bestämningar ej ansetts nödiga, emedan namnet och öfversättningen synts tillräckligt antyda deras natur, och för öfrigt uppräknigen af de enskilda orden om dem lemna nöjaktig upplysning. Af vigt har det deremot befunnits vara, att *relativa* angifvas såsom tjänande att inleda en bisats, i det att deras karakter härigenom blir fullt tydlig och uppfattningen af relativsatserna grundlägges. Att de sägas *syfta tillbaka*, oaktadt relativsatsen stundom hänvisar till ett efterföljande korrelat, torde hafva sitt berättigande deri, att förklaringen bort utgå från det lättfattligaste och åtminstone i svenskan vanliga bruket.

Verben.

I afseende å *verben* hafva Kommitterade funnit deras egenskap af predikatsord, särskildt för att ställas i sammanhang med det, som i satsläran meddelas, böra företrädesvis framhållas. Att de s. k. infinita modi eller nominalformerna här ej egentligen komma i betraktande, kan så mycket mindre medföra någon olägenhet, som uppfattningen af verbets natur fäster sig vid de finita formerna. Bestämningarna angående de transitiva och de intransitiva verben äro visserligen icke i och för sig tillräckliga att lägga skilnaden emellan de båda arterna i dagen, men detta mål lär icke kunna vinnas genom någon beskrifning, utan därför erfordras upplysning genom exempel. Den af ålder brukliga definitionen, enligt hvilken transitiva verb skulle utmärka en verksamhet, som öfvergår på ett föremål, är allt för obestämd och föranleder lätt missförstånd. Efter denna skulle t. ex. i satsen: »höfdingen öfvergick på fiendens sida» verbet vara transitivt. Enahanda förhållande skulle råda i satsen: »smeden hamrade på jernplåten». I sjelfva verket är ackusativobjektet det rätta igenkänningstecknet i förening med möjligheten att låta verbet blifva personligt i passivum, hvilket dock ej gäller

transitiva deponentia. Betydelsen af ett transitivt verb kan således icke fattas, utan att man ser, att det står förenadt med ett akkusativobjekt eller i passivum begagnas personligt. Att transitiva verb stundom förekomma utan objekt, upphäver ej satsen, ty de stå då intransitivt, så vida ej ett akkusativobjekt skall tilltänkas. I uttrycket »så jag målar, ty så roar det mig att måla» användes måla intransitivt om sjelfva verksamheten. Å andra sidan förekomma egentligen intransitiva verb stundom transitivt d. v. s. med akkusativobjekt eller personligt i passivum t. ex. »hjelten stridde en härlig strid eller »här striddes våra fäders strid». Af allt detta torde framgå, att åskådningen, så vida detta uttryck får användas, i fråga om skriftligen tydliggjorda former, här måste komma förståndet till hjälp, och få Kommitterade dessutom i ämnet hänvisa till hvad i det föregående är sagdt om sättet för inhemtandet af kändedomen af verbets arter.

Föga olika är förhållandet med *deponentia*. Såsom redan namnet antyder, bortlägger verbet i dessa den aktiva hufvudformen, men dertill kommer, att den passiva formen i *deponentia* verkligen uppträder i en annan betydelse och likasom med en annan uppgift, än den annars eger.

Deponentia.

Beträffande de *reflexiva* verben torde böra framhållas nödvändigheten att så bestämma deras begrepp, att de icke skiljas från det reflexivt brukade pronomen, som åtföljer verbet. Anmodas en lärjunge att gifva exempel på ett reflexivt verb, så uppgifver han vanligen icke verbet ensamt, t. ex. »begifva», »irren», »souvenir» m. fl. utan verbet i förening med pronomen: »begifva sig», »sich irren», »se souvenir» m. m. I praxis betraktas således de båda såsom ett. Ytterligare bevis för rigtigheten af en sådan uppfattning ligger deri, att språket sjelf i svenskan, likasom i latinet, införlifvat ett reflexivt pronomen med verbet på sådant sätt, att deraf bildats den passiva hufvudformen, hvars släktskap med det förra ännu i dag kan spåras i vissa uttryck, och särskildt i passiva med reciprok betydelse, t. ex. »slås». För franskan har den lemnade bestämningen en särskild betydelse derutinnan, att de reflexiva verben,

Reflexiva

som här hafva vidsträckt utbredning, förekomma med pronominalformer i såväl akusativställning (*régime direct*) som dativställning (*régime indirect*) t. ex. »s'étonner», »s'imaginer» m. fl.

Adverb. *Adverbets* natur bör tydligen förklaras med hänsigt till de ord, som det tjenar att bestämma. Att bland dessa ej upptagits adverbet sjelft, torde knappt behöfva rättfärdigas, helst som en särskild anmärkning härom är meddelad i inledningen.

Prepositioner. *Prepositionerna* skulle efter den meddelade bestämningen kunna förväxlas med pronomina, men farhågan härför torde vara lätt häfd, om man besinnar, att det vid pronomina är sagdt, att de begagnas såsom substantiv eller adjektiv.

Beträffande *satsläran* torde här icke vara något att tillägga till hvad Kommitterade förut anfört.

Syntax. I fråga om *syntaxen* bör det erinras, att bestämmingar af termer derstädes mindre förekomma. Kommitterade öfvergå derför till att yttra sig om

Regler. 4:o. *Reglernas allmänna beskaffenhet.* Härvid är det ett önskningsmål, att reglerna i de olika språkläroarna så mycket som möjligt blifva hvarandra lika. Utan att ingå i undersökning, huru detta mål i de särskilda fallen må kunna vinnas, hvartill skulle krävas utarbetandet af läroböcker, vilja Kommitterade framhålla några synpunkter, som icke torde böra lemnas obegagnade.

Korthet. Såsom allmän fordran på regler i en skolgrammatik kan göras gällande, att de böra vara så *korta* som möjligt. Vidlyftigt resonnerande och språkhistoriskt utredande framställningar tillhöra i allmänhet icke läroboken på skolstadiet. Om exemplen, såsom i det föregående blifvit framhållet, bilda underlaget för regeln, så kan denna blifva endast en sammanfattning af hvad exemplen ändamålsenligt brukade redan gifvit vid handen. Att vid förklaring af ett språkbruk läraren stundom både kan och bör fästa uppmärksamheten på dess uppkomst, är tydligt, åtminstone om han härvid kan till lärjungens upplysning åberopa den lag, som vid bildandet af språkliga uttryck har så mycket att betyda, nemligen analogiens. Men läroboken, som skall utgöra ett medel att fästa i minnet hvad

på lärorummet blifvit genomgånget, bör i sammanträngd form meddela resultatet af arbetet.

Härmed sammanhänger på det närmaste den fordran, att uttryckssättet må blifva *enkelt* och *afpassadt* efter lärjungens fattningsförmåga. Denne har otvifvelaktigt större nytta af en enkelt eller till och med nästan mekaniskt meddelad regel än af en med användning af abstrakta termer efter vetenskapens strängaste fordringar utarbetad sådan. Regeln är, såsom flerstädes blifvit framhållet, endast ett medel för att vinna och sammanhålla den insigt i det lefvande språket, hvilken utgör ändamålet med undervisningen. *Enkelhet.*

Om nu fordringarna på reglernas korthet och enkelhet uppfyllas, så är redan härmed en viss *likformighet* i språklärorna åstadkommen. Liknande språkföreteelser framställa sig i sitt sammanhang med hvarandra så mycket lättare för lärjungen, när denne icke behöfver se dem i ljuset af olika förklaringar. Och att dessa måste närma sig till hvarandra, i samma mån som reglerna blifva mindre omständliga, lär icke vara tvifvel underkastadt, eftersom de viktigaste kännetecknen på språkföreteelsen, som motsvara hvarandra, i de flesta fall böra blifva de samma. *Likformighet.*

En annan viktig omständighet är de främmande språkens *förhållande till modersmålet*. Om vid utarbetandet af grammatiker i främmande språk tillbörlig uppmärksamhet egnas åt deras egenskap att vara ämnade till tjänst för *svenskar*, måste häraf följa, att analogierna från modersmålet komma till heders. Det kan icke vara behöfligt att vid undervisning i ett främmande språk utförligt behandla ett språkbruk eller en lag, som är för det ifrågavarande språket gemensam med modersmålet. Deremot måste vid ett motsatt förhållande lärjungen med all omsorg ledas att inse och lära känna olikheten. Härigenom blir undervisningen i det främmande språket tillika en öfning i uppfattning och behandling af modersmålet, förmågan att iakttaga språkens olika uttryckssätt skärpes och språkinsigten i det hela stadgas. Dock kunna naturligtvis icke några språkjämförelser i detta ords stränga mening ifrågakomma; här gäller det endast att för pedagogiskt ändamål göra sig till godo *Förhållandet till modersmålet.*

den språkkunskap, som redan finnes i och genom vanan att förstå eller uttrycka sig på modersmålet och på detta sätt underlätta lärjungens arbete. Hvad som framför allt kan härtill bidra är antydningar om och sammanställningar af analoga språkföreteelser. Dessutom tjenar öfversättning af syntaxens exempel att ständigt för lärjungen framhålla det svenska språkbruket. Särskildt torde i åtskilliga fall genom hänvisningar till modersmålet uttryckssätt uppräknningar af ord och fraser såsom fyllnad till regeln kunna undvikas, allra helst om bruket återfinnes äfven i andra språk och således för lärjungen företer sig såsom mera allmänt. Skolgrammatiken bör nemligen taga sig väl till vara för att belasta lärjungens minne med en mängd *enskildheter*, hvilka dock sällan kunna blifva fullständiga. Man hör ej sällan mot en lärobok anmärkas, att det eller det fallet icke finnes omförmäldt. Men det är uppenbarligen icke språklärens uppgift att på sådant sätt reglementera för alla möjliga fall, utan den har att framställa det hufvudsakliga och låta lärjungen sluta sig till eller vid läsningen göra bekantskap med det öfriga.

*Materialets in-
skränkning
i lärobö-
ken.*

*Vid under-
visningen.*

Kanske framträder dock det mål, hvars vinnande framstälts såsom behjertansvärdt, i ännu högre grad vid den muntliga undervisningen. Grammatikens affattning kan i och för sig icke åvägbringa likformighet i språkens behandling, utan lärarens muntliga verksamhet måste understödja läroboken. Skulle läraren företaga sig att till språkläran göra en mängd tillägg, i akt och mening, att de skola inläras, vore det fåfäng möda att befria skolgrammatikerna från dessa många notiser, som, i och för sig rätt intressanta, dock långt ifrån att skärpa lärjungens uppfattning, snarare bidra att förvilla den samma.

*Iakttagan-
de af be-
rörings-
punkter
mellan
språken.*

Deremot är det lärarens uppgift att i det ena språket söka draga fördel af det, som lärjungen redan kan hafva inhämtat i det andra. Han behöfver härtill endast leda dennes uppmärksamhet på en bekant språklag, utan att söka särskildt förklara denna, naturligtvis sedan han öfvertygat sig, om att lärjungen verkligen känner lagen. Särskildt kan läraren i tyska härvid hemta gagn af

lärjungens kunskap i modersmålet, äfven om denna måste betraktas såsom ännu outvecklad och inskränkt till praktisk tillämpning. För franskan erbjuder latinet i många fall förträffliga stödjepunkter, och den engelska språkläran kan i mycket helt enkelt hänföra sig till förhållandet i svenskan eller tyskan. Grekiskans släktskap med latinet gör det möjligt att här finna täta beröringspunkter med detta språk. Genom ett så beskaffadt förfaringssätt vinnes, såsom förut är antydt, tillfälle att närmare sysselsätta sig med det, som är olika, och framhålla detta med tillbörligt eftertryck.

Det är dock uppenbart, att man vid tillgodogörandet af de beröringspunkter emellan de olika språken, som förete sig, icke får gå ovarsamt till väga, så att man uppletar sådana, der de icke egentligen finnas eller der lärjungen icke har tillräcklig nytta af dem. Det är tydligtvis lärjungens fördel, som här bör tjena till ögonmärke, och icke lärarens håg för utflygter på den komparativa språkforskningens område. I detta fall, likasom vid undervisningen i allmänhet, måste noga tillses, hvad som är lagom. Hittills torde sammanställning af likartade företeelser i olika språk hafva i allmänhet skett väl sparsamt, men det kan lätt inträffa, att framtiden medför ett motsatt förhållande. Vigten ligger på det sätt, hvarpå det lefvande språket framträder. Och härvid förtjena *exemplen* all uppmärksamhet.

5:o. *Exemplen* i grammatiken äro af flere slag. Så förekomma i formläran enstaka ord och uttryck, såsom åskådliggörande regler eller undantag. Dessa exempel böra i de språk, der sådant är nödigt, i fråga om substantiv åtföljas af artikeln i och för genusbeteckningen, eller ock bör denna ske genom ett epitet (t. ex. i latinet *ordo rectus* m. m.) De böra vidare vara förenade med svensk tolkning. Derjemte torde det vara fördelaktigt att utom eller i stället för grundformen upptaga just den form, i hvilken afvikelsen sker t. ex. *vim*, *vi* af *vis* m. m. Det lär ock befinnas förmånligt att vid exemplifikationerna företrädesvis begagna sig af vanliga ord, som lärjungen ofta möter i sjelfva språket. Att sådant ej i alla fall kan

Exempel.

I formläran.

ske, är gifvet, men å andra sidan torde i många fall någon särskild notis ej behöfva meddelas.

Isyntaxen. De exempel, som skola belysa reglerna i *syntaxen*, böra för de gamla språken vara valda ur litteraturen. För de nyare språken synes någonting sådant jemväl öfver hufvud önskvärdt. Dock torde härutinnan större frihet böra lemnas, likväl under förutsättning, att det, som meddelas, är fullt säkert och språkriktigt. Hvad nu är anfördt kan dock naturligtvis ej gälla det slag af exempel, som består i vissa formler eller skemata, genom hvilka en regel praktiskt sammanfattas och hvilka stundom kunna förekomma jemte de egentliga exemplen, såsom ett slags igenkänningstecken på regeln.

Formler.

Antal. Huru många exempel till hvarje regel böra uppställas, kan ej bestämmas utom för hvarje särskildt fall. Dock torde såsom allmän grundsats kunna uttalas, att de böra så väljas och sammanställas, att de från olika sidor belysa regeln och till sammans ungefärligen angifva dess omfång. Af största vikt är, att de blifva fullt typiska eller så beskaffade, att de utgöra en obestridd tillämpning af regeln och icke innehålla ett språkbruk, hvilket likasom står på gränsen till en annan regel och möjligen kunde föras under denna. Det är nemligen ganska vanligt, att en regels område i vissa fall svårligen kan skiljas från en annans. För skolans lärjungar måste det vara angeläget att hålla reglerna i sär från hvarandra, men detta låter sig icke rätt göra, om ej hvart exempel bestämdt faller under sin gifna regel. Det skulle blifva en temligen ofruktbar öfning för lärjungen att använda sin förståndsskärpa på bestämmandet af det område till hvilket tvifvelaktiga fall rättast må föras. Först på ett långt senare skede kan sådant komma i fråga, och ej ens här är det säkert, att saken förtjenar uppoffring af tid och krafter. För det praktiska behofvet i skolan kan den extemporaliebok, som naturligtvis bör begagnas jemte grammatiken, göra till fyllest genom den mångsidiga tillämpning af reglerna, till hvilken den gifver anledning.

Typisk karakter.

Svensk öfversättning. Det är redan antydt, att exemplen i de främmande språkens grammatiker i allmänhet, åtminstone för hufvudreglerna, böra åt-

följas af öfversättning till modersmålet. För lärjungen bör det blifva lättare att rätt förstå exemplen och deras betydelse, då han har den svenska tolkningen för ögonen. För att dock språkuppfattningen ej må lida intrång och sjelfverksamhet hos lärjungen göras öfverflödigt, bör läraren vänja denne att sjelf på vanligt sätt utleta sammanhanget genom att på lärorummet låta lärjungen arbeta med öfversättning af vissa exempel. Ännu större vigt har dock exemplens öfversättning såsom förebildande för tolkningen af det främmande språkets litteratur. Lärjungen föranledes härigenom att gifva tillbörlig akt på de kraf, modersmålets behandling ställer på honom vid återgifvande af uttryck och vändningar i de främmande språken. Denna sida af saken förtjenar att allvarligen framhållas och behjertas, särskildt med hänsigt till önskelig färdighet i begagnande af modersmålet så väl muntligen som skriftligen. Att exemplen i språkläran blifva öfversatta så, som svenskt språkbruk kräfver, anse nemligen Kommitterade såsom en oeftergiffig fordran.

Beträffande innehållet af exemplen i syntaxen torde åtskilligt vara att önska. Att de i allmänhet böra utgöras af *fullständiga* satser eller meningar, hafva redan Kommitterade af 1866 uttalat. Fördelaktigt torde det äfven vara, om de blifva så *konkreta* som möjligt d. v. s. innefatta meddelanden om bestämda personer eller händelser eller i allmänhet en tanke, som bildar ett helt för sig. De svårigheter, som härför möta, äro Kommitterade icke obekanta, men å andra sidan är fördelen af ett framåtskridande till det bättre i detta afseende så ögonskenlig, att Kommitterade ej kunnat underlåta att såsom ett önskningsmål, hvartill läroboksförfattarne böra sträfva, framhålla valet af så beskaffade exempel, som här antydts. Och i de många fall, der svårigheterna ej låta öfvervinna sig, torde dock något kunna göras för att vid exemplet fästa större intresse t. ex. genom bifogande af en kort upplysning, åtminstone vid undervisningen m. m. I alla händelser blir det en uppgift för läraren att ej behandla exemplen blott från den formela öfningens synpunkt, utan jemväl taga *någon* hänsyn till deras sakliga innehåll. Härigenom kan i någon mån förebyggas faran af en formalism, som

*Sakligt
innehåll.*

i längden måste förefalla andefattig och lätt kan blifva ett hinder för lärjungens fullt harmoniska utbildning.

Uppställning.

I fråga om *uppställningen* af exemplen för syntaxen vilja Kommitterade framhålla nyttan, åtminstone i de främmande språken, att de i allmänhet anordnas i *spalter*. Öfversättningen till svenska skulle i detta fall upptaga den ena spalten. En dylik anordning kräfver visserligen något större utrymme, men den medför på samma gång ej ringa vinst. Lärjungen sättes härigenom lättare i tillfälle att sjelf pröfva sin kännedom af exemplen, i det att han kan lägga handen öfver den ena spalten och för sig dels göra försök till tolkning, dels ock upprepa hvad han redan läst för att sedan kontrollera det ena eller andra. I allmänhet blifver ock den yttre åskådligheten större. Denna får ingalunda förbises vid författandet af en språklära för skolan. Och härmed öfvergå Kommitterade till att behandla

Yttre anordning.

6:o. *Den yttre uppställningen och anordningen i grammatikerna.*

Kommitterade hafva i det föregående uttalat sig om de tre olika *Kurser*, som enligt deras åsigt böra finnas i språkläran. Huruvida dessa kurser böra utmärkas genom tre olika stilsorter eller till en del genom andra beteckningssätt, är ytterst en typografisk fråga som för hvarje särskildt fall torde böra afgöras. Enahanda är förhållandet i afseende å de beteckningar, som böra användas i och för åskådliggörande af vissa former eller ord, vare sig i regler eller exempel. Här må framhållas önskvärdheten deraf, att det, hvarvid särskild uppmärksamhet skall fästas t. ex. just den form, som i ett exempel tjänar att belysa regeln, också i det yttre må tydligt framträda, äfvensom att namnet på en företeelse i allmänhet ställes på en bemärkt plats t. ex. först i stycket. I allt detta kan dock förfaringssättet vexla, efter som författare och boktryckare kunna finna mer eller mindre ändamålsenliga utvägar. I en sak anse Kommitterade full likformighet kunna och böra åstadkommas, nemligen derutinnan, att styckena från lärobokens början till dess slut betecknas med siffror i fortgående numrering. I afseende å indelningen i kapitel m. m. lemna de bifogade utkastet tillräcklig led-

*Utmärkan-
de af for-
mer m. m.*

*Fortgående
numrering.*

ning. Underafdelningarna under dessa kunna, med iakttagande af hvad nyss är framhållet, ordnas på olika sätt; dock synes man i allmänhet böra undvika många under hvarandra subordinerade afdelningar. Att för öfrigt upptagandet af rubriker eller regler jemte hvarandra icke behöfver innebära logisk koordination, utan ofta blott innefattar en för praktiskt behof gjord sammanställning, torde knappt vara erforderligt att erinra.

Beträffande slutligen *rättstafningen* och *interpunktionen* är föga att här säga. Huru önskligt det än vore, att enhet härutinnan kunde vinnas, åtminstone emellan de olika språklärorna, lär dock under de skarpa meningsskiljaktigheter, som råda, ringa hopp derom ännu förefinnas, och det ingår ej i Kommitterades uppdrag att behandla denna vidlyftiga fråga. Endast i afseende å bruket af *skiljetecken* må erinras, att språklärorna, hvad främmande språkprof angår, härutinnan hafva att rätta sig efter det för hvarje språk häfdvunna bruket. Till lättnad vid lärjungens arbete med uppfattning af satser och meningar torde dock tjena att så mycket som möjligt är, utan att bryta mot fastställda lagar, låta satsbegreppet vara bestämmande för interpunktionen. Lärjungen är åtminstone på tidigare stadium van att upplösa en mening eller period i enkla satser, och härvid kan ett å rätt ställe anbragt komma eller annat skiljetecken vara honom till god vägledning. Äfven kan i vissa fall, der satsförkortning eger rum, skiljeteckens anbringande vara gagneligt t. ex. vid akusativ med infinitiv i latinet m. m.

Rättstafning och interpunktion.

Efter att hafva förutskickat dessa uttalanden få Kommitterade nu framlägga allmänna *utkast* till uppställning och indelning af grammatiker för de olika språken. Härvid må dock erinras, att dessa utkast endast böra betraktas såsom försök att i något mera åskådlig form framställa de grundsatser, som Kommitterade i det föregående sökt göra gällande. Att dessa grundsatser kunna vinna hufvudsakligt afseende jemväl på annat sätt än det af Kommitterade försökta, ligger i sakens natur. Vid sådant förhållande kunna de

Utkast.

enskilda anordningarna i utkastet icke göra anspråk på att anses såsom allena giltiga eller efterföljansvärda. Men om äfven i många fall jemkningar och förbättringar kunna åvägbringas, torde dock så mycket qvarstå såsom resultat af de uppställda förslagen, att den största möjliga likformighet emellan de olika språklärorna blir en ledande princip för läroboksförfattarne, hvilka utan tvifvel genom samverkan af många krafter skola bringa till fulländning hvad Kommitterade sökt förbereda.

Valet af exempel.

I afseende å de exempel, som här och der meddelats, vilja Kommitterade hafva anmärkt, att de icke äro ämnade att utgöra mönster för läroboksförfattarne, som helt säkert skola finna för *lärlingarnes* behof fullt lämpliga sådana, utan endast afse att för de *sakkunniga* i tillämpningen visa, huru Kommitterade tänkt sig reglerna böra uppfattas.

Lysekil i Aug. 1881.

EINAR LÖFSTEDT.

R. TÖRNEBLADH. H. S. CEDERSCHIÖLD.

D. A. SUNDÉN. E. G. CALWAGEN. N. A. MATHESIUŠ.

UTKAST
TILL
SVENSK SPRÅKLÄRA
FÖR DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN.

Inledning.

Språklära (grammatik) är framställningen af ett språks lagar. Språkläran omfattar

1. **Ljudlära**, som handlar om ordens *uttal* och *rättskrifning*.
2. **Formlära**, som handlar om ordens *böjning* och *bildning*.
3. **Syntax**, som handlar om ordens *ordnande till satser*.

LJUDLÄRA.

A. **Uttalslära.**

Kap. 1. **Språkljud och bokstäfver.**

Kap. 2. **Stafvelser och ord.**

Kap. 3. **Accent och quantitet.**

B. **Rättstafningslära.**

Kap. 1. **Bokstäfvernas riktiga bruk.**

(Härunder äfven bruket af stor begynnelsebokstaf, afstafning m. m.)

Kap. 2. **Skiljetecken och skriftecken.**

FORMLÄRA.

Inledning.

Orden äro af följande slag (ordklasser): 1) **substantiv**; 2) **adjektiv**; 3) **räkneord**; 4) **pronomen**; 5) **verb**; 6) **adverb**; 7) **preposition**; 8) **konjunktion**; 9) **interjektion**.

1. **Substantiv** kallas ett sådant ord, som nämner, *hvad* något är, t. ex. *gosse, häst, björk, stol, arbete*.

2. **Adjektiv** kallas ett sådant ord, som nämner, *hurudant* något är, t. ex. *vacker gosse, ful häst, stor björk, liten stol, svårt arbete*.

Anm. Substantiv och adjektiv kallas med ett gemensamt namn *nomen*.

3. **Räkneord** kallas ett sådant ord, som angifver *bestämmt antal* eller *ordning*, t. ex. *tre, fem, tio; tredje, femte, tionde*.

4. **Pronomen** kallas ett sådant ord, som nytjas såsom substantiv eller adjektiv (*nomen*) utan att nämna, *hvad* eller *hurudant* något är, t. ex. *jag, din, denne, hvilken*.

5. **Verb** kallas ett sådant ord, som *utsäger* om någon (något) en *verksamhet* eller ett *tillstånd*, t. ex. *bonden bygger, byggde; jag, du, han springer, sprang; gossen fryser, frös; trädet blommar*.

6. **Adverb** kallas ett sådant ord, som tjenar att bestämma *verb* eller *adjektiv* till rum, tid, sätt eller någon annan omständighet, t. ex. *jag bor här; gossen läser nu; han skrifver väl; elefanten är ganska stor*.

Anm. Vissa adverb kunna äfven bestämma andra adverb, t. ex. *ganska ofta*

7. **Preposition** kallas ett sådant ord, som sättes vid ett substantiv endast för att angifva substantivets förhållande till ett annat ord, t. ex. *vi gå till staden; blommorna i trädgården*.

8. **Konjunktion** kallas ett sådant ord, som *sammanbinder* satsar eller samma slags satsdelar, t. ex. *gossen läser och flickan skrifver; vi veta, att jorden är rund; sorg och glädje vexla*.

9. **Interjektion** kallas ett sådant ord, som endast är uttryck af en känsla, t. ex. *aj, hu*.

Ann. Prepositioner, konjunktioner och interjektioner kallas med ett gemensamt namn *partiklar*. Äfven adverb kallas ofta så.

A. Ordböjningslära.

Kap. 1. SUBSTANTIV.

Inledning.

Substantiven indelas efter sin betydelse i **konkreta** och **abstrakta**.

1. **Konkreta** substantiv äro namn på *personer, djur, ting*, t. ex. *gosse, häst, björk, stol*.

2. **Abstrakta** substantiv äro namn på en *egenskap, en verksamhet, ett tillstånd*, t. ex. *godhet, läsning, sömn*.

Substantivet kallas

a. **Slägtnamn** (appellativ), då det är ett *gemensamt* namn för alla föremål af samma slag, t. ex. *rike, stad, gosse, flicka*.

b. **Egennamn** (proprium), då det är ett föremåls *särskilda* namn, t. ex. *Sverige, Stockholm, Gustaf, Anna*.

c. **Ämnesnamn**, då det är namn på ett ämne, t. ex. *guld, kött, vatten*.

d. **Kollektiv** (sammanfattningsnamn), då det i singularis betecknar ett *flertal*, t. ex. *allmoge, manskap*.

Vid substantivet märkas 1) **genus**; 2) **numerus**; 3) **kasus**; 4) **artikel** och 5) **deklination**.

§ 1. Genus.

Substantivets **genus** (kön) är antingen **maskulinum** (han-kön), **femininum** (hon-kön) eller **neutrum** (intetdera, d. v. s. hvarken han- eller hon-kön).

1. **Maskulint** är det substantiv, i hvars ställe kan sättas *han*, t. ex. *gossen, vinden*.

2. **Feminint** är det substantiv, i hvars ställe kan sättas *hon*, t. ex. *flickan, blomman*.

3. **Neutralt** är det substantiv, i hvars ställe kan sättas *det*, t. ex. *bordet, molnet*.

Anm. Naturligt och grammatiskt kön.

Genusregler.

1. **Maskulina** äro:

a. Substantiv, som beteckna *män* och *hanar*, t. ex.

b. Namn på *sjöar* m. m., t. ex.

c. Substantiv, som ändas på

2. **Feminina** äro:

a. Substantiv, som beteckna *qvinnor* och *honor*, t. ex.

b. Namn på *inländska floder* m. m., t. ex.

c. Substantiv, som ändas på

3. **Neutrala** äro:

a. Namn på *verldsdelar* m. m., t. ex.

b. Substantiv, som ändas på

Anm. Beteckning af han- och honkön genom *olika former af samma ordstam*.

Anm. *Djurs* namn med *ett* gemensamt kön.

Anm. *Stamords* kön.

Anm. *Sammansatta* substantivs kön.

§ 2. Numerus.

Substantivets **numerus** (tal) är dels **singularis** (ental), t. ex. *konung*, dels **pluralis** (flertal), t. ex. *konungar*.

Om bildningen af pluralis.

Anm. Substantiv, som brukas *endast* i *singularis* eller *endast* i *pluralis*.

Anm. *Mättsord*, som ej böjas till numerus.

§ 3. Kasus.

Substantivets **kasus** kallas de former, som substantivet antager i följd af sin olika användning i satsen. Kasus äro fyra: **nominativ**, **genitiv**, **dativ** och **ackusativ**. Dock betecknas numera endast

genitiven genom en särskild ändelse *-s*, hvaremot öfriga kasus inom samma numerus äro lika.

Anm. Kasusformerna i äldre språket, t. ex. *herren, herrans, herranom, herran.*

§ 4. *Artikel.*

Substantivets **artikel** är en ändelse eller ett obetonadt ord, som angifver, om ett substantiv tages i bestämd eller obestämd betydelse. Artikeln är af två slag: **bestämd** och **obestämd**.

1. **Bestämd slutartikel**....
2. **Bestämd fristående artikel**....
3. **Obestämd artikel**....

§ 5. *Deklination.*

Deklinationerna (böjningssätten) för substantiven äro fem....

1. **Första deklinationen.**

Kännetecken: (pl. *-or*).

Böjningsmönster.

2. **Andra deklinationen.**

Kännetecken: (pl. *-ar*).

Böjningsmönster.

3. **Tredje deklinationen.**

Kännetecken: (pl. *-er*).

Böjningsmönster.

4. **Fjerde deklinationen.**

Kännetecken: (pl. *-n*).

Böjningsmönster.

5. **Femte deklinationen.**

Kännetecken: (pl. = *sg.*).

Böjningsmönster.

Anmärkingar om vissa substantivs böjning.

Vacklande böjning....

Oregelbunden böjning....

Anm. Böjning af *främmande* substantiv, som icke vunnit fullt burskap i språket.

Anm. Förkortning (t. ex. far, mor m. fl.).

Anm. Lemningar af fornböjningen.

Oböjliga substantiv

Kap. 2. ADJEKTIV.

Vid adjektivet märkas 1) **genus**; 2) **numerus**; 3) **kasus**; 4) **deklination** och 5) **komparation**.

§ 1. *Genus, numerus och kasus.*

Genus och **numerus** äro de samma som substantivets.

Till **kasus** böjas icke adjektiven i svenskan utom i det fall, att de brukas som substantiv.

§ 2. *Deklination.*

Adjektivets **deklination** (böjningssätt) är antingen **obestämd** (stark) eller **bestämd** (svag).

1. **Obestämda deklinationen.**

Böjningsmönster.

2. **Bestämda deklinationen.**

Böjningsmönster.

Regler för adjektivens böjning.

Anmärkingar om vissa adjektivs böjning.

Ofullständig och oregelbunden böjning

Anm. Lemningar af fornböjningen.

Oböjliga adjektiv

§ 3. *Komparation.*

Adjektiven kunna jemte sin grundform, som kallas **positiv**, hafva två jämförelseformer, **komparativ**, som utmärker *högre* grad, och **superlativ**, som utmärker *högsta* grad, t. ex.

Positiv: *skön*.

Komparativ: *skönare.*

Superlativ: *skönast.*

Jemförelsegradernas bildning.

Jemförelsegradernas böjning.

Anmärkingar om vissa adjektivs komparation.

Oregelbunden och ofullständig komparation.

Adjektiv, som ej kunna kompareras.

Kap. 3. RÄKNEORD.

Räkneorden äro

1. **Grundtal**, som angifva *bestämmt antal*.
2. **Ordningstal**, som angifva *ordning*.

Grundtal

1. *En, ett*
2. *Två (tu, tvenne)*

Ordningstal

- Förste (a).*
- Andre (a).*

o. s. v.

Böjning.

Anm. *Distributiva* uttryckssätt m. m.

Kap. 4. PRONOMEN.

Pronomina äro af sex slag: 1) **personliga**; 2) **possessiva**; 3) **demonstrativa**; 4) **interrogativa**; 5) **relativa**; 6) **indefinita**.

§ 1. *Personliga pronomina.*

Personliga pronomina äro: *jag, du, han, hon, det, sig*. De beteckna den *talande* (1:sta personen), den *tilltalade* (2:dra personen) eller den *omtalade* (3:dje personen).

Böjning.

Om det reflexiva *sig*.

Anm. Det *reflexiva* bruket af 1 och 2 pers. pron.

Anm. Förstärkning genom *sjelf*.

Anm. Det *reciproka*: *hvarandra*.

§ 2. *Possessiva pronomina.*

Possessiva (tillhörighets-) pronomina beteckna *egaren* och äro: *min, din, sin, vår, eder.*

Böjning.

Om *tredje personens* possessiva pronomen.

§ 3. *Demonstrativa pronomina.*

Demonstrativa (utmärkande) pronomina äro: *den (den här, den der), denne, den samme.*

Böjning.

Anm. Till demonstrativa pronomina kunna äfven räknas: *sådan, dylik, slik, likadan.*

När ett demonstrativt pronomen hänvisar på en efterföljande bestämning, säges det stå *determinativt* (ex. med *relativsats*).

Genitiven *dens* begagnas endast *determinativt*.

§ 4. *Interrogativa pronomina.*

Interrogativa (frågande) pronomina äro: *ho, hvem, hvad, hvilken, hvilkendera, hvad för en, hurudan.*

Böjning.

§ 5. *Relativa pronomina.*

Relativa pronomina syfta tillbaka på något i en annan sats och inleda på samma gång en bisats. De äro: *som, hvilken* samt *formerna hvad, hvars.*

Anm. Det relativa bruket af *den*.

Anm. *Allmänna relativa pronomina: eho, ehvad o. s. v.*

§ 6. *Indefnita pronomina.*

Indefnita (obestämda) pronomina äro:

man, en, någon, ingen;

hvar, hvar och en, hvarje, hvarannan, hvilken som helst;

båda, begge, all, hel;

mången, annan, somliga, flere, få;

endera, någondera, ingendera, hvardera, beggedera.

Kap. 5. **VERB.****Inledning.**

Verben äro till betydelsen **transitiva** eller **intransitiva**.

1. **Transitivt** kallas ett verb, då det om någonting (subjektet) utsäger en verksamhet, hvilken tänkes *omedelbart* riktad på något, t. ex. bonden *slår* hästen; läraren *berömmar* flickan; modern *älskar* henne.

Ett transitivt verb igenkännes derpå, att det står med akkusativobjekt.

2. **Intransitivt** kallas ett verb, då det om någonting (subjektet) utsäger antingen ett tillstånd eller en verksamhet, hvilken tänkes *icke omedelbart* riktad på något, t. ex. jag *fryser*, *springer*; stället *behagar* mig.

Ett intransitivt verb igenkännes derpå, att det antingen saknar objekt eller har sådant endast i annan kasus än akkusativen.

Vid verbet märkas: 1) **numerus**; 2) **person**; 3) **tempus**; 4) **modus**; 5) **hufvudform** och 6) **konjugation**.

§ 1. **Numerus.**

Verbets **numerus** är dels **singularis**, t. ex. jag *kallar*, dels **pluralis**, t. ex. vi *kalla*.

§ 2. **Person.**

Verbet säges stå i **1:sta personen**, när det utsäges om den *talande*, t. ex. jag *kallar*, vi *kalla*; i **2:dra personen**, när det utsäges om den *tilltalade*, t. ex. du *kallar*, I *kallen*; i **3:dje personen**, när det utsäges om den (det) *omtalade*, t. ex. han (hon, det) *kallar*, de *kalla*.

Opersonligt kallas ett sådant verb, som endast brukas i 3:dje pers. sing. med *det* såsom subjekt, t. ex. *det regnar*.

§ 3. **Tempus.**

Verbets **tempora** (tidsformer) äro: 1) **presens**, 2) **imperfektum**, 3) **perfektum**, 4) **plusquamperfektum**, 5) **futurum** och 6) **futurum exaktum**.

1. **Presens** utmärker, att något *sker*, t. ex. jag *kallar*.
2. **Imperfektum** utmärker, att något *skedde*, t. ex. jag *kallade*.
3. **Perfektum** utmärker, att något *har skett*, t. ex. jag *har kallat*.
4. **Plusquamperfektum** utmärker, att något *hade skett*, t. ex. jag *hade kallat*.
5. **Futurum** utmärker, att något *skall ske*, t. ex. jag *skall kalla*.
6. **Futurum exaktum** utmärker, att något *skall hafva skett*, t. ex. jag *skall hafva kallat*.

§ 4. *Modus.*

Verbets **modi** (utsägesätt) äro dels till personen bestämda eller **finita** dels till personen obestämda eller **infinita** .

Finita modi äro: **indikativ**, **konjunktiv** och **imperativ**.

1. **Indikativen** utsäger något såsom *verkligt*, t. ex. jag *glömm*er, *fall*er.
2. **Konjunktiven** utsäger något såsom *tänkt*, t. ex. jag *glömm*e (= jag må glömma), *fall*e.
3. **Imperativen** utsäger något såsom *befaldt*, t. ex. *glöm*, *fall*.

Infinita modi eller **nominalformer** äro: **infinitiv**, **particip** och **supinum**.

1. **Infinitiven** nyttjas för att blott nämna verksamheten (tillståndet) t. ex. att *glömma*, *falla*.

2. **Participet** angifver verksamheten (tillståndet) såsom en *egenskap* och har form af *adjektiv*, t. ex. *glömm*ande, *fall*ande, *glömd*, *fallen*. Participet är af två slag:

- a) *presens particip*, t. ex. *glömm*ande, *fall*ande.
- b) *perfektum particip*, t. ex. *glömd*, *fallen*.

Ann. Af perfektum particip är härledd en särskild form *supinum*, som endast brukas till bildande af sammansatta tempora, t. ex. jag har *glömt*, *fallit*.

§ 5. *Hufvudform.*

Verbets hufvudformer äro **aktivum** och **passivum**.

1. **Aktivum** utmärker, att subjektet *utöfvar* en *verksamhet* eller *är* i ett *tillstånd*, t. ex. jag *berömmar*, *fryser*.

2. **Passivum** utmärker, att subjektet *mottager* en *verksamhet*, t. ex. jag *berömmes*.

Anm. *Transitiva verb* med aktiv hufvudform hafva i allmänhet fullständigt passivum. Intransitiva verb kunna i passivum endast begagnas såsom opersonliga.

Anm. *Deponens* kallas ett sådant verb, som har passiv hufvudform, men betydelse såsom aktivum, t. ex. jag *minnes*, *blyges*.

Anm. *Reflexivt* kallas ett verb tillsammans med ett personligt pronomen i reflexiv betydelse såsom objekt, t. ex. jag *ångrar mig*, du *ångrar dig* o. s. v. Vissa verb brukas endast reflexivt, t. ex. *begifva sig*, *beflita sig*.

§ 6. *Konjugation.*

Bland verbets former märkas särskildt **presens infinitiv**, **imperfektum indikativ** och **supinum**. Af dessa kunna de öfriga formerna bildas dels genom tillägg af ändelser, dels med tillhjälp af vissa verb, som därför kallas **hjälpverb**.

Anm. Huru verbens tempus- och modusformer bildas af stammen, ses af deras konjugation.

Konjugationerna (böjningsätten) för verben äro fyra.

1. **Första konjugationen.**

Kännetecken:

Böjningsmönster.

(Obs. dubbla former för perfektum och plusquamperfektum passivum.)

Omskrifna former.

1. Med *må*, *mätte*.

Jag *må kalla* = pres. konj. jag *kalle*

o. s. v.

o. s. v.

Jag *mätte kalla* = impft. konj. jag *kallade*

o. s. v.

o. s. v.

2. Med *skulle*.

Jag *skulle kalla* o. s. v.

dels a) = impft. konj. jag *kallade* o. s. v.

(motsvarande 1:sta *konditionalis* i Tyskan),
dels b) i betydelse af *futurum för det förflutna*.

Jag *skulle hafva kallat* o. s. v.

dels a) = plqvft konj. jag *hade kallat* o. s. v.

(motsvarande 2:dra *konditionalis* i Tyskan),

dels b) i betydelsen af *futurum exaktum för det förflutna*.

2. Andra konjugationen.

Kännetecken:

Böjningsmönster.

3. Tredje konjugationen.

Kännetecken:

Böjningsmönster.

4. Fjerde konjugationen.

(Starka verb.)

Kännetecken:

Böjningsmönster.

Förteckning öfver de starka verben, ordnade efter ljudskiftet.

Oregelbundna verb.

1. Hjelpverb.
2. Öfriga oregelbundna verb.

Allmänna anmärkningar vid verben.

1. Sammansatta verb.
 - a) äkta sammansatta.
 - b) oäkta sammansatta.
2. Verb med vacklande böjning.

Kap. 6. ADVERB.

Komparation.

Korrelativa adverb.

Kap. 7. PREPOSITIONER.

Prepositionernas uppräknig.

Anm. Prepositionela talesätt.

Kap. 8. KONJUNKTIONER.

Konjunktionerna äro antingen **samordnande** (koordinerande) eller **underordnande** (subordinerande).

A. Samordnande.

1. **Kopulativa** (sammanställande): *och, samt, äfven, ock, också, ej heller; både—och, hvarken—eller, så väl—som, dels—dels, än—än.*
2. **Disjunktiva** (särskiljande): *eller, antingen—eller.*
3. **Adversativa** (som utmärka motsats eller inskränkning): *men, utan; dock, ändock, ändå, likväl; emellertid.*
4. **Konklusiva** (som utmärka slutsats): *alltså, således, därför.*
5. **Explanativa** (förklarande): *ty, nemligen.*

B. Underordnande.

1. Det allmänt underordnande *att*.
Anm. Konjunktionen *att* bildar genom sammanställning med ett determinativt uttryck eller blott med en preposition flere underordnande konjunktioner, t. ex. *så att* (se nedan), *för att* (se nedan); *derigenom att, utan att* o. s. v.
2. **Temporala** (som utmärka tid): *då, när, medan, under det (att), (just) som, så länge (som), innan, förrän, till dess (att), tills, sedan, så snart (som), så ofta (som).*
3. **Komparativa** (som utmärka jämförelse): *som, (så)—som, såsom, (lika)—som, likasom, ju—(desto el. dess), än (efter en komparativ eller annan), allt efter som.*
Anm. Om *såsom* i betydelsen af *i egenskap af* m. m.
4. **Konsekutiva** (som utmärka följd eller verkan): (så, sådan) *—att, så att.*
5. **Finala** (som utmärka ändamål eller afsigt): *på det att, för att, att.*
6. **Kausala** (som utmärka grund eller orsak): *emedan, alldenstund, enär, då, som, eftersom, helst (som), därför att.*

7. **Konditionala** (som utmärka villkor): *om, så framt, såvida, ifall, derest.*

8. **Koncessiva** (som utmärka medgifvande): *ehuru, oaktadt, änskönt, fastän, om än, om ock, äfven om.*

9. **Interrogativa** (som utmärka indirekt fråga): *om* (= huruvida).

Anm. Vissa konjunktioners adverbiala natur.

Kap. 9. INTERJEKTIONER.

B. Ordbildningslära.

§ 1. *Stamord.*

Anm. *Rot* och *stam*.

§ 2. *Afledning.*

§ 3. *Sammansättning.*

(Till sammansättning hänföres äfven ordbildningar med oskiljaktiga partiklar.)

SYNTAX.

Inledning.

(Allmän satslära.)

§ 1. *Satsen och hans delar.*

Sats är en i ord uttryckt tanke, hvarigenom något utsäges om ett föremål (person, djur, ting), t. ex.

En sats kan innehålla

a) ett **påstående**, t. ex. *Gossen läser.*

b) en **fråga**, t. ex. *Läser gossen?*

c) en **önskan**, t. ex. *Mätte gossen läsa.*

d) en **uppmaning**, t. ex. *Läs, gosse!*

e) ett **utrop**, t. ex. *Huru snällt gossen läser!*

Mening kallas hvarje sats eller förening af satser, som är skild från det föregående eller efterföljande genom större skiljetecken (.?!).

I. Satsens hufvuddelar.

Satsens hufvuddelar äro **subjekt** och **predikat**.

1. **Subjekt** kallas det, hvarom något utsäges, t. ex. *Solen lyser. Han läser.*

2. **Predikat** kallas det verb, hvarigenom något utsäges om subjektet. Predikatet står alltid i finit modus, t. ex. *Snön smälter. Våren har kommit. Konungen har blifvit räddad. Fienderna skola besegras.*

Anm. En sats kan innehålla flera subjekt, t. ex. *Far och mor äro döda. Sverge och Norge utgöra till sammans den skandinaviska halfön.*

Anm. Ofta förekommer i satsen jemte det verkliga subjektet ordet *det* såsom formelt subjekt t. ex. *Det gifves en Gud.* Om subjektet vid opersonliga verb se Formläran.

II. Satsens underordnade delar.

Satsens underordnade delar äro: **objekt**, **adverbial**, **attribut** och **predikatsfyllnad**. Dessa utgöra bestämningar dels till hufvuddelarne, dels till hvarandra.

1. **Objektet** är af två slag: **ackusativobjekt** och **dativobjekt**.

a) **Ackusativobjekt** kallas den bestämning, som tillägges ett *transitivt verb* för att beteckna det, hvarpå subjektets verksamhet är riktad, t. ex. *Hästen drager vagnen. Solen upplyser jorden.*

b) **Dativobjekt** kallas den bestämning, som tillägges ett *verb* eller *adjektiv* för att beteckna det, *åt* eller *för* hvilket något sker eller är, t. ex. *Hästen drager vagnen åt bonden. Solen gifver jorden ljus. Boken behagar mig. Arbete är oss nyttigt.*

Anm. Ackusativobjektet plägar äfven kallas *direkt* objekt och dativobjektet *indirekt* objekt.

2. **Adverbial** kallas den bestämning, som tillägges ett *verb*, *adjektiv* eller *adverb* med afseende på rum, tid, sätt eller någon annan omständighet, t. ex. *Gossen bor här. Gossen läser på*

förmiddagen. *Bergskedjan är 8 mil lång. Han är van att arbeta.*

Anm. Agent kallas det med prepositionen *af* bildade adverbial, som i en passiv sats utmärker den verkande och som blir subjekt, när satsen förvandlas till aktiv, t. ex. *Jorden uppvärms af solen* (= den aktiva satsen: *Solen uppvärmer jorden*).

3. **Attribut** kallas den bestämning, som utan tillhjälp af verb tillägges ett substantiv.

Attributet är af fem slag.

a) **Adjektivattribut**, uttryckt genom ett adjektiv (adjektiv-pronomen, räkneord, particip), t. ex. *Flitiga gossar belönas. Denna utsigt är härlig. Fyra fartyg ligga i hamnen. Jag har hört en glädjande nyhet.*

b) **Apposition**, uttryckt genom ett substantiv, som betecknar samma föremål som hufvudordet, t. ex. *Konung Oskar herskar i Sverige och Norge.*

Anm. Appositionen kan stundom betraktas som en förkortad bisats, t. ex. *Oskar, konung i Sverige* (= som är konung i Sverige), *herskar äfven i Norge.*

c) **Genitivattribut**, uttryckt genom ett substantiv i genitiv, t. ex. *Barnets drömmar fly.*

d) **Prepositionsattribut**, uttryckt genom substantiv med preposition, t. ex. *En man af heder värderas.*

Anm. Prepositionen är stundom utelemnad, t. ex. *En hop (af) soldater aftågade.*

4. **Predikatsfyllnad** kallas den bestämning, som med tillhjälp af ett verb tillägges ett substantiv.

Predikatsfyllnaden är af två slag:

a) **Subjektiv** kallas den predikatsfyllnad, som tillägges subjektet, t. ex. *Himlen är klar. Gossen blifver yngling. Trädgården är grefvens. Lampan är utan olja. Att göra väl var för honom att lefva.*

b) **Objektiv** kallas den predikatsfyllnad, som tillägges ett akkusativobjekt, t. ex. *Alla ansågo ynglingen flitig. Gud kallade mannen Adam. Svenskarne valde Gustaf Vasa till konung.*

Ann. Predikatsfyllnaden står dels vid verb, som i följd af sin betydelse fordra en sådan (ex. se ofvan), dels vid andra verb för att utmärka tillståndet eller omständigheterna vid handlingen (*predikativt attribut*), t. ex. *Min vän bortgick glad. Man sålde egendomen styckad. Konungen utmärkte sig såsom krigare.* Det predikativa attributet kan vanligen utbytas mot ett adverbial, t. ex. *Min vän bortgick med glädje. Man sålde egendomen i flere stycken. Konungen utmärkte sig i egenskap af krigare.*

§ 2. Satsers förenig med hvarandra.

I. Samordnade satser.

Samordnade (koordinerade) kallas de satser, som äro själfständiga i förhållande till hvarandra och förenade genom en *samordnande* (koordinerande) *konjunktion*.

Samordnade satser kallas till sammans *satsbindning*.

Förbindelsen mellan samordnade satser är allt efter konjunktionens beskaffenhet:

1) **kopulativ**, t. ex. *Himlen är klar, och hvar stjärna lyser. Än regnar det, än skiner solen.*

2) **disjunktiv**, t. ex. *Gossen är mycket flitig, eller ock har han ett förträffligt minne. Antingen läser han, eller skrifver han.*

3) **adversativ**, t. ex. *Menniskan spår, men Gud rör. Gå icke öfver sjön, utan gå landvägen.*

4) **konklusiv**, t. ex. *Arbetsamhet befordrar helsa och välstånd: var därför arbetsam!*

5) **explanativ**, t. ex. *Katten är ett nyttigt djur, ty han fångar råttor.*

Ann. Stundom utlemmas den kopulativa eller adversativa konjunktionen t. ex. *Våren kommer: fogeln qvittrar, skogen löfvas, solen ler. Gå icke öfver sjön, gå landvägen.*

Ann. Stundom hafva de samordnade satserna samma subjekt eller predikat, som icke upprepas i hvarje sats, utan endast förekommer i en af dem, t. ex. *Månen lyser, men (månen) värmer icke. Tiderna förändras, och vi (förändras) med dem.*

II. Öfver- och underordnade satser.

Öfver- och underordnade kallas de satser, af hvilka den ena närmare bestämmer den andra och är med denna förenad genom en *underordnande* (subordinerande) *konjunktion* eller ett *relativt* eller *interrogativt pronomen* eller *adverb*.

Öfver- och underordnade satser kallas till sammans *satsförgning*.

a) **Öfverordnad sats** eller **hufvudsats** kallas den sats, som af en annan närmare bestämmes.

b) **Underordnad sats** eller **bisats** kallas den sats, som närmare bestämmer hufvudsatsen.

Ex. *Det är nödvändigt, att man arbetar. Vi veta, att jorden är rund. Kölden är icke stark, då snö faller. Den konung, som förtrycker sina undersåtar, förgäter sin pligt. Ingen vet, hvad morgondagen bär i sitt sköte.*

Anm. *Hufvudsats* kallas i vidsträcktare betydelse hvarje sats, som icke bestämmer en annan. En öfverordnad sats kan äfven kallas »styrande» sats och en underordnad »styrd» sats.

Bisatser äro med afseende på det ord, som inleder dem (= *fögeordet*), af tre slag: **konjunktions-satser**, **relativ-satser** och **indirekta frågesatser**.

a) **Konjunktions-satser** kallas de bisatser, som inledas af en underordnande konjunktion (utom det frågande *om*), t. ex. *Vi veta, att jorden är rund. Han reste, då solen gick ned.*

Anm. Konjunktionssatserna äro allt efter den inledande konjunktionens beskaffenhet:

- 1) **att-satser**, som inledas af det allmänt underordnande *att*; t. ex.
- 2) **temporala**, t. ex.
- 3) **komparativa**, t. ex.
- 4) **konsekutiva**, t. ex.
- 5) **finala**, t. ex.
- 6) **kausala**, t. ex.
- 7) **konditionala**, t. ex.
- 8) **koncessiva**, t. ex.

b) **Relativ-satser** kallas de bisatser, som inledas af ett relativt pronomen eller adverb, t. ex. *Den soldat, som flyr, vinner ingen seger. Jag har sett det ställe, hvarom du talar.*

c) **Indirekta frågesatser** kallas de bisatser, som inledas af ett frågeord (pronomen, adverb eller *om*), t. ex. *Lagen lärer, hvad vi skola göra. Ingen vet, hvilken stund han skall dö. Fadern frågade, hvar gossen hade varit. Ingen vet, om han får lefa till morgondagen.*

Bisatser kunna äfven indelas med afseende på den satsdel, som de motsvara i satsen. En bisats kan nemligen uppfattas såsom **subjekt** till predikatet i hufvudsatsen eller såsom **objekt, adverbial, attribut**. Bisatser indelas därför äfven i

1. **Subjekts-satser**, t. ex. *Att man arbetar (= subjektet arbete) är nödvändigt.*

2. **Objekts-satser**, t. ex. *Man förgäter lätt, att lifvet är kort (= objektet lifvets korthet).*

3. **Adverbial-satser**, t. ex. *Jag vill ej bo, der du bor (= adverbialet i din bostad). Han reste, då solen gick upp (= vid solens uppgång).*

4. **Attributs-satser**, t. ex. *Den soldat, som flyr (= attributet flyende), vinner ingen seger.*

Anm. En *att*-sats kan styras af en preposition, t. ex. *Jag är ledsen öfver att han icke kom.*

Anm. Då en bisats går före sin hufvudsats och det obetonade *så* står eller kan sättas framför hufvudsatsen, kallas bisatsen *försats* och hufvudsatsen *eftersats*, t. ex. *När konungen var död, (så) uppsteg hans son på tronen.*

Anm. Ett yttrande kan återgifvas antingen genom *direkt anföring*, när det ordagrant upprepas, eller genom *indirekt anföring*, när det meddelas i berättelseform. T. ex.

a) Torgny svarade: »Sällsamt förhållen I eder; som eftersträfven höga värdigheter, men icke veten att reda eder, när I kommen i någon vända».

b) Torgny svarade (el. af T. svarades), *att de förhölle sig sällsamt, som eftersträfvade höga värdigheter, men icke visste att reda sig, då de komme i någon vända.*

III. Samordnade samt öfver- och underordnade satser i samma mening.

En mening kan på en gång innehålla samordnade satser samt öfver- och underordnade.

Så kan ej blott en hufvudsats vara samordnad med en hufvudsats, utan äfven en bisats med en annan bisats, t. ex. *Om en växt saknar luft och ljus, så blifver han färglös och blommorna vissna i förtid. Den upptäckten, att jorden går och solen står stilla, är ej så gammal.*

Likaså kan ej blott en hufvudsats närmare bestämmas af en bisats, utan äfven bisatsen vara öfverordnad (hufvudsats) i förhållande till en annan bisats och denna öfverordnad (hufvudsats) i förhållande till en tredje o. s. v. t. ex. *Jag hoppas (hufvudsats), att du kommer, sedan du slutat det arbete, hvarmed du nu är sysselsatt.*

§ 3. Satsförkortning och elliptiska satser.

I. Satsförkortning.

I stället för en fullständig bisats användes ofta ett kortare uttryckssätt eller s. k. **satsförkortning**. Sådana satsförkortningar äro:

1. **Ackusativ med infinitiv**, i hvilken ett substantiv i ackusativ jemte verb i infinitiv ersätter en bisats, t. ex. *Vi se solen gå ned* (= vi se, att solen går ned).

2. **Attributiv satsförkortning**, i hvilken ett substantiv, adjektiv eller particip, brukadt som attribut, ersätter en bisats, t. ex. *En vältalare utan like, hänförde konungen alla med sitt tal. Sjuk, önskade han sig döden. Litande på hans redlighet, lydde jag hans råd.*

Aam. Denna satsförkortning har stundom jemte sig någon af konjunktionerna *ehuru, fastän, om än, såsom*, t. ex. *Ehuru hemsökt* (= Ehuru han hemsöktes) *af motgångar, höll han likväl modet uppe. Såsom yngre* (= Emedan du är yngre), *bör du lyda mig.*

3. **Fristående satsförkortning**, i hvilken *ett med particip* (adjektiv) *förenadt substantiv* (substantivpronomen) utan att bero af något ord i satsen ersätter en bisats, t. ex. *Omkostnaden af fräknad* (= Sedan omkostnaden afräknats), *blir vinsten ändock betydlig. Alla läsa väl, honom undantagen* (om han undantages). *Han gjorde detta, mig ovetande.*

II. Elliptiska satser.

Från satsförkortning bör skiljas det fall, då en sats genom en s. k. **ellips** (uteslutning) blifvit ofullständig. Detta eger rum

1) i **frågor** och **svar**, t. ex. *Hvem söker mig? En kamrat. Hvilken? Axel. Hvad förbjudes i det första budet? Afguderi.*

2) i **vissa talesätt**, såsom **helsningar**, **utrop**, **uppmaningar**, **önskningar**, **ordspråk** m. m., t. ex. *God dag. Välkommen. Huru skönt! Hit med brevet! Lycklig resa! Sådan herre, sådan dräng.*

Kap. 1. SUBSTANTIV.

§ 1. Artikel.

- A. Slutartikelns bruk.
- B. Bestämda fristående artikelns bruk.
- C. Obestämda artikelns bruk.

§ 2. Kasus och apposition.

A. Kasus.

- I. **Nominativ.**
- II. **Genitiv.**
 - Possessiv genitiv.*
 - Anm. Derunder definitiv genitiv.*
 - Objektiv genitiv.*
 - Egenskapsgenitiv.*
 - Anm. Partitiv genitiv.*
- III. **Dativ.**
 - 1) *Dativ vid verb*

vid *transitiva* verb.

vid *intransitiva* verb.

Anm. Etisk dativ.

2) *Dativ vid adjektiv.*

IV. **Ackusativ.**

Ackusativ såsom direkt objekt.

Anm. Ackusativ vid några verb, som eljes brukas *intransitivt*.
I samband härmed s. k. *innehållsackusativ*.

Anm. Ackusativ vid vissa *opersonliga* verb.

Dubbel ackusativ.

Ackusativ för uttryckande af rum, tid m. m.

Anm. Sjelfständig ackusativ.

B. **Apposition.**

Kap. 2. **ADJEKTIV OCH RÄKNEORD.**

§ 1. *Adjektiv.*

Kongruens.

Adjektivets substantivering.

Jemförelsegradernas bruk.

§ 2. *Räkneord.*

Kap. 3. **PRONOMEN.**

Kongruens.

Personliga pronomina.

Possessiva »

Demonstrativa »

Interrogativa »

Relativa »

Indefinita »

Kap. 4. **VERB.**

§ 1. *Numerus och person.*

§ 2. *Tempus.***Tempora i indikativ.**

Obs. Om tempora i konjunktiven se denna modus.

§ 3. *Modus.*A. **Indikativ.**B. **Konjunktiv.**

Konjunktiv:

a) i *önskesatser.*

b) i *uppmaningssatser.*

c) *för att uttrycka ett medgifvande.*

Anm. Konj. i *tevakande påståenden och frågor.*

d) *för att uttrycka ett vilkor och dess följd.*

e) *för att uttrycka vilkorlig jempörelse.*

f) *för att uttrycka ändamål och afsigt* (omskrifven konjunktiv).

g) *vid indirekt anföring.*

C. **Imperativ.**D. **Infinitiv.**

Infinitiv *med att.*

Infinitiv *utan att.*

(Särskildt: ack. med infinitiv.)

E. **Particip.**

Attributiv satsförkortning.

Fristående satsförkortning.

§ 4. *Hufvudform.*

Kap. 5. **ADVERB.**

Kap. 6. **PREPOSITIONER.**

Kap. 7. **KONJUNKTIONER.**

Kap. 8. **ORDFÖLJDEN.**

Bihang: *Verklära.*

UTKAST
TILL
TYSK SPRÅKLÄRA
FÖR DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN.

Inledning = sv. ¹⁾

LJUDLÄRA.

A. Uttalslära.

- § 1. **Bokstäfverna och deras uttal.**
- § 2. **Quantitet och accent.**

B. Rättskrifningslära.

- § 1. **Bruket af stor begynnelsebokstaf.**
- § 2. **Afstafning.**
- § 3. **Skiljetecken och skriftecken.**

FORMLÄRA.

Inledning = sv.

¹⁾ Betecknar ordagrann öfverensstämmelse med motsvarande stycke i utkastet till svensk språklära.

Ordböjningslära.

Kap. 1. SUBSTANTIV.

Inledning = sv.

§ 1. *Genus.*

Substantivets **genus** (kön) är antingen **maskulinum** etc. = sv.

1. **Maskulint** etc. = sv.
2. **Feminint** etc. = sv.
3. **Neutralt** etc. = sv.

Anm. Naturligt och grammatiskt kön.

Genusregler.

1. **Maskulina** äro a) substantiv, som beteckna *män* och *hanar*, t. ex. . . . b) namn på *berg* m. m., t. ex. . . . c) substantiv, som ändas på . . .

2. **Feminina** äro a) substantiv, som beteckna *qvinnor* och *honor*, t. ex. . . . b) namn på de flesta *europiska floder* m. m., t. ex. . . . c) substantiv, som ändas på . . .

3. **Neutrala** äro a) namn på *verldsdelar* m. m., t. ex. . . . b) substantiv, som ändas på . . .

Anm. Beteckning af hankön och honkön genom *olika former af samma ordstam.*

Anm. *Djurs* namn med *ett* gemensamt kön.

Anm. *Stamords* kön.

Anm. *Sammansatta* substantivs kön.

§ 2. *Numerus.*

Substantivets **numerus** (tal) etc. = sv.

Bildningen af pluralis.

Anm. Substantiv, som brukas *endast* i *sing* eller *endast* i *plur.*

Anm. *Måttord*, som ej böjas till numerus.

§ 3. *Kasus.*

Substantivets **kasus** kallas de former etc. = sv.

§ 4. *Artikel.*

Substantivets **artikel** är ett obetonadt ord, som angifver, om ett substantiv tages i bestämd eller obestämd betydelse.

Artikeln är af två slag: **bestämd** och **obestämd**.

1. **Bestämda artikeln** böjes till genus, numerus och kasus sålunda:

Böjning.

2. **Obestämda artikeln** böjes till genus och kasus sålunda:

Böjning.

§ 5. *Deklination.*

Substantivets deklination är antingen **stark**, **svag** eller **blandad**.

A. **Stark deklination.**

Den starka deklinationen delas efter ändelsen i nom. plur. i tre klasser neml. . . .

1. Kännetecken: nom. plur. på *e*.

(1:a deklinationen.)

Böjningsmönster.

2. Kännetecken: nom. plur. på *er*.

(2:a deklinationen.)

Böjningsmönster.

3. Kännetecken: nom. plur. *utan särskild ändelse*.

(3:e deklinationen.)

Böjningsmönster.

B. **Svag deklination.**

(4:e deklinationen.)

Kännetecken:

Böjningsmönster.

C. **Blandad deklination.**

(5:e deklinationen.)

Kännetecken:

Böjningsmönster.

Deklination af *egennamn*.

Anmärkningar om vissa substantivs böjning.

Vacklande böjning.

Oregelbunden böjning.

Anm. Böjning af *främmande* subst., som icke vunnit fullt burskap i språket.

Anm. Lemningar af *fornböjningen*.

Kap. 2. ADJEKTIV.

Vid adjektivet märkas etc. = sv.

§ 1. *Genus, numerus och kasus.*

Adjektivets böjlighet och oböjlighet.

§ 2. *Deklination.*

Adjektivets **deklination** (böjningssätt) är antingen **stark**, **svag** eller **blandad**.

Böjningsändelser för den starka och den svaga deklinationen.

A. **Stark deklination.**

Böjningsmönster.

Regler för bruket af stark deklination.

B. **Svag deklination.**

Böjningsmönster.

Regler för bruket af svag deklination.

C. **Blandad deklination.**

Böjningsändelser.

Böjningsmönster.

Regler för bruket af blandad deklination.

Anmärkningar om adjektivens böjning.

Adjektiv, som vid böjningen **bortkasta** böjnings- eller afledningsändelse.

Substantiverade adjektiv.

Oböjliga adjektiv.

§ 3. **Komparation.**

Adjektiven kunna jemte sin grundform etc. = sv.

Jemförelsegradernas bildning.

Böjning.

Anmärkningar om vissa adjektivs komparation.

Oregelbunden komparation.

Ofullständig komparation.

Adjektiv, som ej kunna kompareras.

Kap. 3. **RÄKNEORD.**

Räkneorden äro etc. = sv.

Grundtal		Ordningstal
<i>ein</i> , en, ett	<i>der (die, das)</i>	<i>erste</i> , den (det o. s. v.) första,
<i>zwei</i> , två,	» » »	<i>zweite</i> , » » » andre,
		o. s. v.

Böjning.

Anm. *Distributiva* uttryckssätt, *mångfaldighetstal*, *räkneadverb* m. fl.

Kap. 4. **PRONOMEN.**

Pronomina äro af sex slag etc. = sv.

§ 1. **Personliga pronomina.**

Personliga pronomina äro: *ich*, *du*, *er*, *sie*, *es*, *sich*. De beteckna etc. = sv.

Böjning.

Det reflexiva *sich*.

Anm. Det *reflexiva* bruket af öfriga personl. pronomina.

Anm. Förstärkning genom *selbst*.

Anm. *Sich* (*uns* etc.) brukadt *reciprokt*.

§ 2. *Possessiva pronomina.*

Förenade och sjelfständiga former.

Böjning.

3:e personens possess. pronomina (*sein* och *ihr*).

§ 3. *Demonstrativa pronomina.*

Demonstrativa (utmärkande) pronomina äro: *der, dieser, jener, derselbe*.

Om *derjenige* se nedan.

Böjning.

Ann. Till demonstr. pron. kan äfven räknas *solcher*.

När ett demonstrativt pronomen hänvisar på en efterföljande bestämning, säges det stå *determinativt*. (Ex. med relativsats.) *Derjenige* begagnas endast *determinativt*.

Böjning.

Ann. Genit. *deren* och *derer*.

§ 4. *Interrogativa pronomina.*

Interrogativa (frågande) pronomina äro: *wer, was, welcher, was für ein (einer)*.

Böjning.

§ 5. *Relativa pronomina.*

Relativa pronomina syfta tillbaka etc. = sv. De äro: *der, wer, was, welcher*.

Böjning.

§ 6. *Indefinita pronomina.*

Indefinita (obestämda) pronomina äro:

man, jemand, (irgend) ein (einer), etwas, etliche, einige;

niemand, kein (keiner), nichts;

jedermann, jeder, jeglicher;

aller, mancher, mehrere, viel, wenig.

Böjning.

Kap. 5. **VERB.**

Inledning = sv.

§ 1. **Numerus** = sv.§ 2. **Person** = sv.§ 3. **Tempus** = sv.§ 4. **Modus** = sv.*Ann.* Om tyskans sätt att återgifva svenskans *supinum*.§ 5. **Hufvudform** = sv.*Ann.* *Transitiva* verb med aktiv hufvudform etc. = sv.*Ann.* *Reflexivt* kallas etc. = sv.§ 6. **Konjugation.**

Bland verbets former märkas etc. = sv.

I. **Hjelpverb.***Haben.**Sein.**Werden.*

Bruket af hjälpverben.

II. **Svag och stark konjugation.**A. **Svag konjugation.**

Kännetecken.

Böjningsändelser.

Ann. *Förkortning* af vissa ändelser.*Ann.* Verb på *eln, ern*.

Böjningsmönster.

Aktivum.

Passivum.

Reflexivt verb.

Intr. verb med *sein*.Jemte böjningsmönstren: omskrifna former med *würde* (*konditionalis*).

B. **Stark konjugation.**

Kännetecken.

Böjningsändelser.

Ann. Förkortning af vissa ändelser.

Böjningsmönster.

Förteckning öfver de starka verben, ordnade efter ljudskiftet.*Alfabetisk förteckning öfver de starka verben.*C. **Oregelbundna verb.**III. **Sammansatta verb.**Kap. 6. **ADVERB.**

Komparation.

Korrelativa adverb.

Kap. 7. **PREPOSITIONER.**Prepos. med *genitiv*.» » *dativ* o. s. v.*Ann.* Prepositionela talesätt.Kap. 8. **KONJUNKTIONER.**

Konjunktionerna äro antingen **samordnande** (koordinerande) eller **underordnande** (subordinerande).

A. **Samordnande.**

1. **Kopulativa** (sammanställande): *und, auch, noch; sowohl—als auch, weder—noch, theils—theils, bald—bald.*

2. **Disjunktiva** (särskiljande): *oder, entweder—oder.*

3. **Adversativa** (som utmärka motsats eller inskränkning): *aber, sondern, doch (jedoch, dennoch), indessen.*

4. **Konklusiva** (som utmärka slutsats): *also, daher, darum.*

5. **Explanativa** (förklarande): *denn, nämlich.*

B. Underordnande.

1. Det allmänt underordnande
- dass*
- .

Ann. Konj. *dass* bildar genom sammanställning med ett determinativt uttryck eller blott med en prepos. flere underordnande konjunktioner, t. ex. *so dass, bis dass* (se nedan); *dadurch dass, ohne dass* m. fl.

2. **Temporal**a (som utmärka tid): *als, wenn, da, während, indem, eben als, so lange (als); ehe, bevor, bis (dass), nachdem, als, seitdem, wie, sowie, sobald (als), so oft (als)*.

3. **Komparativa** (som utmärka jämförelse): *wie, so—als* el. *wie, (ebenso)—wie, je—je (desto, um so, um desto), als* (efter kompar. el. *ander*), *je nachdem*.

Ann. *Als* i betyd. »i egenskap af» se syntaxen.

4. **Konsekutiva** (som utmärka följd eller verkan): (*so, solch*)—*dass, so dass*.

5. **Finala** (som utmärka ändamål eller afsigt): *damit, dass*.

6. **Kausala** (som utmärka grund eller orsak): *weil, da*.

7. **Konditionala** (som utmärka vilkor): *wenn, wofern*.

8. **Koncessiva** (som utmärka medgifvande): *obgleich, wenn gleich, obschon, wenn schon, obwohl, wiewohl, wie auch, ungeachtet*.

9. **Interrogativa** (som utmärka indirekt fråga): *ob*.

Ann. Vissa konjunktioners adverbiala natur.

Kap. 9. INTERJEKTIONER.

Ordbildningslära.

§ 1. *Stamord.*

Rot och *stam*.

§ 2. *Afledning.*§ 3. *Sammansättning.*

Till sammansättning hänföras äfven ordbildningar med oskiljaktiga partiklar.

SYNTAX.

Kap. 1. **SUBSTANTIV.**§ 1. *Artikel.*A. **Bestämda artikeln.**Bestämda artikelns *utsättande.*» » *utelemnande.*B. **Obestämda artikeln.**§ 2. *Kasus och apposition.*A. **Kasus.**I. **Nominativ.**II. **Genitiv.**1) *Genitiv vid substantiv.**Possessiv genitiv.**Objektiv genitiv.**Egenskapsgenitiv.**Partitiv genitiv.*2) *Genitiv vid verb.*3) *Genitiv vid adjektiv.*4) *Genitiv för uttryckande af rum, tid, sätt m. m.*III. **Dativ.**1) *Dativ vid verb*vid *transitiva* verb.vid *intransitiva* verb.*Anm. Etisk dativ.*2) *Dativ vid adjektiv.*IV. **Ackusativ.**Såsom *direkt objekt.**Anm. Ackusativ vid några verb, som eljes brukas intransitivt.**Anm. Innehållsackusativ.**Dubbel ackusativ.**Ackusativ vid opersonliga verb.*

Ackusativ för uttryckande af rum, tid, m. m.
Ann. Sjelfständig ackusativ.

B. Apposition.

Kap. 2. ADJEKTIV.

Kongruens.

Jemförelsegradernas bruk.

Kap. 3. PRONOMEN.

Kongruens.

- 1) **Personliga** pronomina.
- 2) **Possessiva** »
- 3) **Demonstrativa** »

o. s. v.

Kap. 4. VERB.

§ 1. *Numerus och person.*

§ 2. *Tempus.*

Tempora i indikativ.

Om tempora i konjunktiven se denna modus.

§ 3. *Modus.*

A. **Indikativ.**

B. **Konjunktiv.**

Konjunktiv:

- a) i *önskesatser.*
- b) i *uppmaningssatser.*
- c) *för att uttrycka ett medgifvande.*
- d) » » » *tvekande påståenden och frågor.*
- e) » » » *ett villkor och dess följd.*
- f) » » » *vilkorlig jemförelse.*
- g) » » » *ändamål eller afsigt.*
- h) *vid direkt anföring (i inskränkt och vidsträckt mening).*

C. Imperativ.

D. Infinitiv.

1) Infinitiv *med zu*.

2) Infinitiv *utan zu*.

E. Particip.

§ 4. *Hufvudform.*

Kap. 5. **ADVERB.**

Kap. 6. **PREPOSITIONER.**

Kap. 7. **KONJUNKTIONER.**

Kap. 8. **ORDFÖLJDEN.**

UTKAST
TILL
ENGELSK SPRÅKLÄRA
FÖR DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN.

LJUDLÄRA.

A. **Uttalslära.**

- § 1. Bokstäfverna och deras uttal.
- § 2. Accent.

B. **Rättskrifningslära.**

- § 1. Bruket af stor begynnelsebokstaf.
- § 2. Afstafning.
- § 3. Skiljetecknens bruk.

FORMLÄRA.

Ordböjningslära.

Kap. 1. **SUBSTANTIV.**

- § 1. *Genus.*
- 1. Genusregler.

Maskulina äro:....

Feminina äro:....

Neutrala äro:....

2. Substantivets femininbildning.

§ 2. *Numerus.*

Substantivets pluralbildning.

Härunder substantiv med blott *en* numerus jemte *sammansatta* substantivs och *egennamns* pluralbildning.

§ 3. *Kasus.*

Nominativ, Genitiv, Dativ, Ackusativ.

§ 4. *Artikel.*

1. Bestämda artikeln.
2. Obestämda artikeln.

§ 5. *Deklination.*

Böjningsmönster.

Kap. 2. ADJEKTIV.

§ 1. Om adjektivets **oböjlighet** i anseende till genus, numerus och kasus.

Anm. Vissa substantiverade adjektivs böjning.

§ 2. *Komparation.*

1. Regelbunden komparation.
2. Oregelbunden och ofullständig komparation.

Kap. 3. RÄKNEORD.

Grundtalen och **ordningstalen** upptagna i spaltform.

Anm. Mångfaldighetstal, bråktal, räkneadverb m. m.

Kap. 4. PRONOMEN.

§ 1. *Personliga pronomina:*

I, thou o. s. v.

Härunder de *reflexiva* personliga pronomina, de personliga pronominas förstärkning samt de *reciproka* personliga pronomina.

§ 2. **Possessiva pronomina:**

my, thy o. s. v., *mine, thine* o. s. v.

§ 3. **Demonstrativa pronomina:**

this, that, you, yonder, the same.

Ann. Till de demonstrativa pronomina kan äfven räknas *such*.

§ 4. **Interrogativa pronomina:**

who, which, what.

§ 5. **Relativa pronomina:**

who, which, that, what.

Härunder de allmänna relativa pronomina: *whoever, whosoever* o. s. v.

§ 6. **Indefnita pronomina:**

one, some, any, no, every, both, all, many, other, several, few, a few, either, neither, each jemte sammansättningarna och sammanställningarna med *body, one* och *thing*.

Kap. 5. **VERB.**

§ 1. **Stamformerna och de härledda formernas bildning ur dessa.**

§ 2. **Böjningsmönster för regelbundna verb.**

§ 3. **Hjelpverbens böjning.**

§ 4. **Öfriga oregelbundna verb upptagna dels efter ljudskifftet, dels i alfabetisk ordning.**

Anmärkningar vid verben

§ 5. **Särskildt böjningsmönster för reflexiva verb samt perifrastisk konjugation.**

Kap. 6. **ADVERB.**

Komparation.

Kap. 7. **PREPOSITIONER.**

De vanliga *prepositionerna* uppräknade.

Härunder vanliga *prepositioners* talesätt.

Kap. 8. **KONJUNKTIONER.**A. **Samordnande.**

1. **Kopulativa:** *and, also, too, nor, neither, both—and, neither—nor, as well—as, now—now.*
2. **Disjunktiva:** *or, either—or.*
3. **Adversativa:** *but, yet, still, however, nevertheless.*
4. **Konklusiva:** *then, hence, so, therefore.*
5. **Explanativa:** *for, namely.*

B. **Underordnande.**

1. **Allmänt underordnande:** *that.*
2. **Temporal:** *when, whenever, while, whilst, as, whereas, as (so) long as, as (so) soon as, as, (so) often as, before, ere, till, until, after, since.*
3. **Komparativa:** *as, as (so)—as, like, the(—the), than.*
4. **Konsekutiva:** *(so, such) that, so that.*
5. **Final:** *that, in order that, lest.*
6. **Kausala:** *because, as, since.*
7. **Konditional:** *if, on condition that, provided that, unless.*
8. **Koncessiva:** *though, although, even though, even if, however.*
9. **Interrogativa:** *if, whether.*

Kap. 9. **INTERJEKTIONER.****Ordbildningslära.**

- § 1. *Afledning.*
- § 2. *Sammansättning.*

SYNTAX.

Kap. 1. SUBSTANTIV.

§ 1. *Artikel.*

1. Bestämda artikelns utsättande.
2. Bestämda artikelns utelemnande.
3. Obestämda artikelns utsättande.
4. Obestämda artikelns utelemnande.

§ 2. *Numerus.*§ 3. *Kasus.*

1. Nominativ.
2. Genitiv.
3. Dativ.
4. Ackusativ.

Kap. 2. ADJEKTIV.

- § 1. *Adjektivets substantivering.*
- § 2. *Jemförelsegradernas bruk.*

Kap. 3. PRONOMEN.

- § 1. *Personliga pronomina.*
- § 2. *Possessiva* »
- § 3. *Demonstrativa* »
- § 4. *Interrogativa* »
- § 5. *Relativa* »
- § 6. *Indefinita* »

Kap. 4. VERB.

- § 1. *Numerus och person.*

§ 2. *Tempus.*§ 3. *Modus.*

1. **Finita modi.**
2. **Infinita modi.**

Infinitiv.

- 1) *Infinitiven med to.*
- 2) *Infinitiven utan to.*
- 3) *Infinitiven brukad i satsförkortningar.*

Particip.

- 1) *Participet brukadt i satsförkortningar.*
- 2) *Participet brukadt i stället för infinitiv.*

§ 4. *Hufvudform.*§ 5. *De temporala och modala hjälpverbens bruk.*Kap. 5. **ADVERB.**Kap. 6. **PREPOSITIONER.**Kap. 7. **KONJUNKTIONER.**Kap. 8. **ORDFÖLJDEN.**

UTKAST
TILL
FRANSK SPRÅKLÄRA
FÖR DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN.

LJUDLÄRA.

A. **Uttalslära.**

1. Bokstäfverna och deras uttal (skriftecknen).
2. Qvantitet och accent.

B. **Rättstafningslära.**

1. Bruket af stor begynnelsebokstaf.
2. Afstafning.
3. Skiljetecken.

FORMLÄRA.

Ordböjningslära.

Kap. 1. **SUBSTANTIV.**

§ 1. *Genus.*

Substantivets **genus** är antingen **maskulinum** eller **femininum**.

Genusregler:

Maskulina äro:

1. Substantiv, som beteckna *män* och *hanar*.
2. Namn på *träd* m. m.
3. Substantiv, som ändas på etc.

Feminina äro:

1. Substantiv, som beteckna *qvinnor* och *honor*.
2. Namn på *vetenskaper*, *fester* m. m.
3. Substantiv, som ändas på etc.

Anm. Beteckning af *han-* och *honkön* genom *olika former* af samma stam.

Substantiv med *lika form* för maskulinum och femininum. Substantiv med *ett genus* för båda könen.

Sammansatta substantivs kön.

§ 2. Numerus.

Bildningen af pluralis.

Sammansatta ords pluralisbildning.

Egennamns pluralisbildning.

Anm. Substantiv, som brukas *endast* i *singularis* eller *endast* i *pluralis*.

§ 3. Kasus.

Nominativ, Genitiv, Dativ, Ackusativ.

Kasusförhållandet utmärkes för genitiv genom prepositionen *de* och för dativ genom prepositionen *à*.

§ 4. Artikel.

Bestämda artikeln.

Obestämda »

Partitiva »

§ 5. Deklination.

Böjningsmönster för substantiv utan artikel,
med bestämda artikeln,
med obestämda artikeln,
med partitiva artikeln.

Kap. 2. **ADJEKTIV.**§ 1. *Genus.*

Adjektivens femininbildning.

§ 2. *Numerus.*

Adjektivens pluralisbildning.

§ 3. *Deklination.*

Adjektiv med partitiv artikel.

Anm. Substantiverade adjektiv.§ 4. *Komparation.*

Jemförelsegradernas bildning.

Anm. Oregelbunden komparation.
Ofullständig komparation.
Ord, som ej kunna kompareras.Kap. 3. **RÄKNEORD.**

1. Grundtal.
2. Ordningstal.

Räkneordens böjning.

Anm. Mångfaldighetstal, kollektivtal m. fl.Kap. 4. **PRONOMEN.**

Förenade och själfständiga pronomina.

§ 1. *Personliga pronomina.*Förenade (*je, tu, il, elle, se*).Själfständiga (*moi, toi* etc.).

Böjning.

Det *reflexiva se, soi*.

Anm. Det *reflexiva* bruket af öfriga personliga pronomina.
Förstärkning genom même.
 Det *reciproka l'un l'autre.*
En och y.

§ 2. *Possessiva pronomina.*

Förenade (*mon, ton* etc.).

Böjning.

Sjelfständiga (*le mien* etc.).

Böjning.

Tredje personens possessiva pronomina (*son, leur*).

§ 3. *Demonstrativa pronomina.*

Förenadt (*ce*).

Böjning.

Sjelfständiga (*celui, celui-ci, celui-là*).

Böjning.

Celui begagnas endast *determinativt*.

Anm. Till demonstrativa pronomina kunna äfven räknas *tel*,
 sådan, den der, *le même*, den samme (*même*, sjelf).

§ 4. *Interrogativa pronomina.*

Förenadt (*quel*).

Böjning.

Sjelfständiga (*qui, que, quoi, lequel*).

Böjning.

§ 5. *Relativa pronomina.*

Sjelfständiga (*qui, quoi, lequel*).

Böjning.

Anm. *Lequel* såsom förenadt.
Dont och *où*.

Allmänna relativa pronomina *quiconque, qui que, quoi que, quel que, quelque que*.

§ 6. *Indefnita pronomina.*

1. Alltid förenade (*quelque, quelconque, chaque, maint, certain, divers, différents*).

2. **Alltid sjelfständiga** (*on, quelqu'un, quelque chose, personne, rien, chacun, autrui*).

3. **Så väl förenade som sjelfständiga** *aucun, nul, (pas un), tel* (mången), *plusieurs, tout, autre, l'un et l'autre, (l'un ou l'autre, ni l'un ni l'autre)*.

Böjning.

Kap. 5. VERB.

§ 1.

Numerus, person, modus och **hufvudform** äro de samma som i svenskan.

§ 2. *Tempus.*

Uppräkning af tempora:

1. *Presens* (le présent).
2. *Imperfektum* (l'imparfait).
3. *Aorist* (le passé défini).
4. *Perfektum* (le passé indéfini).
5. *Första plusquamperfektum* (le plusqueparfait).
6. *Andra plusquamperfektum* (le passé antérieur).
7. *Futurum* (le futur absolu).
8. *Futurum exaktum* (le futur antérieur).
9. *Första konditionalis* (le conditionnel présent).
10. *Andra konditionalis* (le conditionnel passé).

§ 3. *Konjugation.*

Stamformer och tempusbildning.

Hjelpverben och deras konjugation.

Användningen af *avoir* och *être* såsom hjälpverb.

Böjningsmönster för de tre **regelbundna** konjugationerna.

Böjningsmönster för **reflexiva** verb.

Böjningsexempel för **nekande** och **frågande** form.

Anmärkingar vid konjugationerna.

Oregelbundna verb.

Ofullständiga verb.

Kap. 6. **ADVERB.****Komparation.**

Ann. Korrelativa adverb.

Kap. 7. **PREPOSITIONER.****Prepositionerna.**

Ann. Prepositionela talesätt.

Kap. 8. **KONJUNKTIONER.****A. Samordnande.**

1. **Kopulativa:** *et, aussi, ni, ni—ni, soit—soit, tantôt—tantôt.*
2. **Disjunktiva:** *ou, ou—ou.*
3. **Adversativa:** *mais, or, pourtant, néanmoins, cependant, toutefois.*
4. **Konklusiva:** *donec, aussi, partant.*
5. **Explanativa:** *car, (savoir).*

B. Underordnande.

1. *Det allmänt underordnande que (att).*
2. **Temporala:** *quand, lorsque, pendant que, tandis que, comme, tant que; avant que; jusqu'à ce que, après que, depuis que, dès que, sitôt que, aussitôt que.*
3. **Komparativa:** *que, comme.*
4. **Konsekutiva:** *que.*
5. **Finala:** *que, afin que, pour que.*
6. **Kausala:** *parce que, puisque, comme.*
7. **Konditionala:** *si.*
8. **Koncessiva:** *quoique, bien que, encore que, malgré que, quand, quand même, quand bien même.*
9. **Interrogativa:** *si.*

Kap. 9. **INTERJEKTIONER.**

Ordbildningslära.

§ 1. *Afledning.*

§ 2. *Sammansättning.*

SYNTAX.

Kap. 1. SUBSTANTIV.

§ 1. *Artikel.*

- a) Bestämda artikelns bruk.
- b) Obestämda artikelns bruk.
- c) Partitiva artikelns bruk.
- d) Artikelns utelemnande.

§ 2. *Kasus och Apposition.*

A. Kasus.

I. **Nominativ.**

II. **Genitiv.**

1) *Genitiv vid substantiv.*

Possessiv genitiv (derunder *definitiv*).

Objektiv genitiv.

Egenskapsgenitiv.

Partitiv genitiv.

2) *Genitiv vid verb.*

3) *Genitiv vid adjektiv.*

4) *Genitiv för uttryckande af rum, tid, sätt.*

III. **Dativ.**

1) *Dativ vid verb.*

Vid *transitiva* verb.

Vid *intransitiva* verb.

Anm. Etisk dativ.

2) *Dativ vid adjektiv.*

3) *Dativ vid substantiv.*

4) *Dativ för uttryckande af rum, tid m. m.*

IV. **Ackusativ.**

1) *Ackusativ såsom direkt objekt.*

Anm. Ackusativ vid några verb, som eljes brukas *intransitivt*.

2) *Dubbel ackusativ.*

3) *Ackusativ för uttryckande af rum, tid m. m.*

Anm. *Sjelfständig ackusativ.*

B. **Apposition.**

Kap. 2. **ADJEKTIV OCH RÄKNEORD.**

§ 1. *Adjektiv.*

Kongruens och plats.

Jemförelsegradernas bruk.

§ 2. *Räkneord.*

Kap. 3. **PRONOMEN.**

1. **Personliga pronomina.**

2. **Possessiva** »

3. **Demonstrativa** »

4. **Interrogativa** »

5. **Relativa** »

6. **Indefinita** »

Kap. 4. **VERB.**

§ 1. *Numerus och person.*

§ 2. *Tempus.*

§ 3. *Modus.*

A. **Indikativ.**

B. **Konjunktiv.**

1) *i hufvudsatser.*

2) *i bisatser.*

C. **Imperativ.**

Tillägg: Tempusföljden i de finita modi.

D. **Infinitiv.**

- 1) *utan preposition.*
- 2) *med prepositionen de.*
- 3) *med prepositionen à.*
- 4) *med andra prepositioner.*
- 5) *i satsförkortningar.*

E. **Particip.**

- 1) *Participets bruk i satsförkortningar*
- 2) *Participets böjning.*

§ 4. **Hufvudform.**Kap. 5. **ADVERB.**

(Härunder om *negationen*).

Kap. 6. **PREPOSITIONER.**Kap. 7. **KONJUNKTIONER.**Kap. 8. **ORDFÖLJDEN.**

Bihang: *Verklära.*

UTKAST
TILL
LATINSK SPRÅKLÄRA
FÖR DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN.

LJUDLÄRA.

§ 1. Bokstäfverna och deras uttal	}	motsvarar »Uttalslära».
§ 2. Qvantitet och accent		
§ 3. Afstafning.		

FORMLÄRA.

Ordböjningslära.

Kap. 1. **SUBSTANTIV.**

§ 1. *Genus.*

De *tre* genera.

Allmänna genusregler.

Maskulina äro namn på *män* m. m.

Feminina äro namn på *qvinnor* m. m.

Anm. Communia.

Anm. Mobilia.

Anm. Djurnamn.

§ 2. **Numerus.**

De två numeri.

Anm. Singularia tantum och pluralia tantum.§ 3. **Kasus.**

De sex kasus.

§ 4. **Deklination.**

De fem deklinationernas kännetecken m. m.

Första deklinationen.

Böjningsmönster m. m.

*Anm. Afvikande ändelser.***Grekiska** substantiv med böjningsmönster.**Genusregler** för latinska och grekiska ord (med afseende å ändelsen).**Andra deklinationen.**

Böjningsmönster m. m.

*Anm. Afvikande ändelser.***Grekiska** substantiv.**Genusregler.****Tredje deklinationen.**Böjningsmönster (ordnade efter stammar på **konsonant** och på -i) m. m.*Anm. Nominativens bildning.***Angående -i uti vissa kasus och afvikande ändelser.****Grekiska** substantiv.**Genusregler.****Fjerde deklinationen.**

Böjningsmönster.

*Anm. Afvikande ändelser.***Genusregler.****Femte deklinationen.**

Böjningsmönster m. m.

*Anm. Quantiteten af e; pluralis.***Genusregler.**

Anmärkningar om vissa substantivs böjning.

Vacklande böjning.

Ofullständig »

Oböjliga substantiv.

Kap. 2. ADJEKTIV.

§ 1. *Deklination.*

Adjektiv af 1:a och 2:a deklinationen.

Böjningsmönster jemte regler för böjningen.

Adjektiv af 3:e deklinationen.

Böjningsmönster för adjektiv af *två* ändelser och af *en* ändelse.

Regler för böjningen af båda slagen samt af *acer* m. fl.

Angående *-i* uti vissa kasus.

§ 2. *Komparation.*

Böjningsmönster.

Regler för jmförelsegradernas bildning.

Anmärkningar om vissa adjektivs komparation.

Oregelbunden komparation.

Ofullständig »

Adjektiv, som sakna »

Kap. 3. RÄKNEORD.

Grundtal och ordningstal.

Distributiva och räkneadverb.

Böjning.

Obs. Här upptages äfven *ambo*.

Kap. 4. PRONOMEN.

§ 1. *Personliga pronomina: ego, tu, sui*, med böjning.

§ 2. *Possessiva pronomina.*

Böjning.

§ 3. **Demonstrativa pronomina:** *hic, iste, ille, is, idem, ipse.*

Böjning.

§ 4. **Interrogativa pronomina.**

Böjning.

§ 5. **Relativa pronomina:** *qui* samt de *allmänna relativa quisquis* och *quicumque.*

Böjning.

§ 6. **Indefinita pronomina:** *quis, aliquis, quidam, quispian, quisquam, quisque, quivis, quilibet.*

Böjning.

Allmänna regler om formerna -ius, -i, -d samt om *substantiv- och adjektivformer.*

§ 7. **Pronominalia**

med *interrogativa* beslägtade: *uter;*

» *relativa* beslägtade: *uter, utercumque;*

» *indefinita* beslägtade: *ullus, nonnullus; nullus, nemo, alius, alter, neuter; uterque, utervis, uterlibet; solus, totus.*

Korrelativa.

Upplysningar om böjningen jemte nödiga böjningsmönster.

Kap. 4. **VERB.**

§ 1. **Numerus.**

De två numeri.

§ 2. **Person.**

De tre personerna.

Opersonliga verb.

§ 3. **Tempus.**

Tempora angifna.

§ 4. **Modus.**

Finite och *infinita* modi.

§ 5. *Hufvudform.*

De två hufvudformerna.

Deponentia.

Anm. Semideponentia.

§ 6. *Konjugation.*

De fyra konjugationernas kännetecken.

Presens-, perfekt- och supinstammar samt bildningen af tempora ur dessa.

Böjningsmönster för hjälpverbet *esse*.

- » för 1:a konjugationen (aktivum och passivum)
- » för 2:a »
- » för 3:e »
- » för 4:e »
- » för deponens af 1:a konjugationen
- » för afvikande tempora i verb på *-io* efter 3:e.

Perifrastisk konjugation med böjning.

Anm. Afvikelser i vissa former (sammandragning, äldre former m. m.).

Anm. Bildningen af stamtempora, med nödiga upplysningar om ljudförändringar m. m.

Förteckning öfver verb, inrättad med afseende å bildningen af perfektum och supinum, samt ordnad efter konjugationerna i grupper.

Obs. Här **deponentia** under sina konjugationer.

Sammansatta verb under sina stamord eller särskildt.

Opersonliga verb (uppräknade).

Oregelbundna verb.

Ofullständiga verb.

Kap. 6. **ADVERB.**

Komparation.

Korrelativa adverb.

Kap. 7. **PREPOSITIONER.**Prepositioner med **ackusativ.**» » **ablativ.**» » **ackusativ och ablativ.**Kap. 8. **KONJUNKTIONER.**A. **Samordnande.**

1. **Kopulativa:** *et, que, atque, ac; etiam, quoque; et—et, neque—neque, nec—nec.*
2. **Disjunktiva:** *aut, vel, ve, sive, seu, aut—aut, vel—vel, sive—sive, seu—seu.*
3. **Adversativa:** *sed, verum, vero, autem, at, tamen, atqui.*
4. **Konklusiva:** *ergo, itaque, igitur.*
5. **Explanativa:** *nam, namque, enim.*

B. **Underordnande.**

1. **Konsekutiva:** *ut, ut non, quin.*
2. **Finala:** *ut, ne, neve, quo, quominus.*
3. **Kausala:** *quod, quia, quoniam, cum, quando, quando quidem.*
4. **Temporala:** *cum; ut, ubi, simulatque, simulac; postquam, dum, donec; antequam, priusquam.*
5. **Konditionala:** *si, nisi, ni; sive, seu; sive—sive, seu—seu; dum, modo, modo ne, dummodo, dummodo ne; tamquam, tamquam si, velut si, quasi.*
6. **Koncessiva:** *quamquam, etsi, tametsi, etiamsi, cum, quamvis.*
7. **Komparativa:** *ut, sicut, velut, tamquam, tamquam atque, ac.*

Anm. Ord, som stå på gränsen emellan adverb och konjunktioner, särskildt *frågepartiklar*.

Ordbildningslära.

- § 1. **Stammar.**
- § 2. **Afledning:** Substantiv, adjektiv m. m.
- § 3. **Summansättning.**

SYNTAX.

Inledning: *Kongruenslära.*Kap. 1. **SUBSTANTIV.**

- I. **Nominativ** och **Vokativ.**
- II. **Genitiv.**
1. *Genitiv* vid *substantiv.*
Genitivus possessivus.
Ann. Gen. definitivus.
Genit. obiectivus.
Genit. qualitatis.
Genit. partitivus.
 2. *Genit.* vid *verb.*
(*Gen. poss. et qualitatis.*)
Gen. memoriae et oblivionis.
Gen. forensis.
Gen. pretii.
Gen. copiae et inopiae.
Gen. vid impersonalia.
 3. *Genit.* vid *adjektiv.*
 4. *Genitivus loci.*
- III. **Dativ.**
1. *Dativ* vid *verb.*
Dativ vid *transitiva verb.*
» » *intransitiva* »
Dativus commodi.
Ann. Dat. ethicus.
Dativus agentis.
Dativus finalis.
 2. *Dativ* vid *adjektiv.*
Tillägg: *Poetiskt bruk.*
- IV. **Akusativ.**
Akusativ såsom *direkt objekt*

vid *transitiva* verb.

» några verb, som eljes brukas *intransitivt*.

Anm. *Innehållsackusativ* m. m.

Dubbel ackusativ.

Ackusativ vid opersonliga verb.

Rummets och tidens ackusativ.

Tillägg: *Poetiskt bruk*.

V. **Ablativ.**

Ablativus instrumenti.

Ablat. modi.

Härunder antydningssvis *abl. absolutus*.

Ablat. causae.

Anm. *Abl. normae*.

Ablat. copiae et inopiae.

Ablat. pretii.

Ablat. mensurae.

Ablat. limitationis.

Ablat. qualitatis.

Ablat. separativus.

Ablat. comparationis.

Ablat. loci.

Ablat. temporis.

Ablat. vid verben *utor* m. fl.

» » adj. *dignus* m. fl.

Tillägg till läran om kasus: *Prepositionsuttryck* i stället för enkel kasus; *prep.* med *ack* och *abl*.

Kap. 2. **ADJEKTIV.**

§ 1. *Adjektivets substantivering*.

§ 2. *Jemförelsegradernas bruk*.

Kap. 3. **PRONOMEN.**

§ 1. *Personliga* och *possessiva pronomina*.
(Härunder det *reflexiva* bruket.)

§ 2. *Demonstrativa pronomina.*

§ 3. *Interrogativa* »

§ 4. *Relativa* »

§ 5. *Indefinita* »

(Härunder om uttryckssätt för det svenska *man.*)

§ 6. *Pronominalia.*

Kap. 4. **VERB.**

§ 1. *Tempora* (i indikativ).

§ 2. *Modi.*

A) i **Hufvudsatser.**

Indikativ.

Konjunktiv.

Imperativ.

Infinitiv.

Härunder *akusativ med infinitiv.*

Particip.

Gerundivum och gerundium.

Supinum.

B) i **Bisatser.**

Konsekutiva och finala satser.

Kausala satser.

Temporalala »

Konditionala »

Koncessiva »

Komparativa » (härunder konditionala jämförelsesatser).

Relativsatser.

Indirekta frågesatser (förberedelsevis).

§ 3. *Tempusföljden.*

Tillägg A) **Frågesatser.**

B) **Oratio obliqua.**

Kap. 5. **BRUKET AF VISSA PARTIKLAR.**

A. **Negationer.**

B. Samordnande konjunktioner.

Härunder på vederbörliga ställen: *korresponderande* partiklar.

Kap. 6. ORDFÖLJDEN.

Bihang: *Verblära.*

Kap. VERB.

1. Verbens (ordens) förhållande till andra ord i en mening.

2. Mod.

A) Huvudsatser.

Indikativ.

Konjunktiv.

Imperativ.

Infinitiv.

Härunder nämnda ord förhållande till huvudsatser.

Partiok.

Gerundium och gerundium.

Supinum.

B) Bisatser.

Konjunktion och binda ord.

Kasus satser.

Temporala.

Konditionala.

Koncessiva.

Komparativa.

Höjlsatser.

Induktiva bisatser (induktiva).

Konjunktiva bisatser (konjunktiva).

Partiok bisatser (partiok).

Temporala bisatser (temporala).

H) Omlopp.

Kap. 6. BRUKET AF VISSA PARTIKLAR.

A) Negationer (negationer).

UTKAST
TILL
GREKISK SPRÅKLÄRA
FÖR DE ALLMÄNNA LÄROVERKEN.

Inledning: Om dialekterna.

LJUDLÄRA.

- § 1. **Bokstäfver och spiritus.**
- § 2. **Quantitet och accent.**
- § 3. **Afstafning och skiljetecken.**
- § 4. **Öfversigt af ljudlagarna.**

Vokalförändringar (härunder äfven *krasis*,
elision m. m.).

Konsonantförändringar.

FORMLÄRA.

Ordböjningslära.

Kap. 1. **SUBSTANTIV.**

§ 1. *Genus.*

De *tre* genera.

Allmänna genusregler:**Maskulina** äro namn på *män* o. s. v.**Feminina** äro namn på *qvinnor* o. s. v.*Anm. Communia.*§ 2. **Numerus.**De *tre* numeri.*Anm. Singularia tantum och Pluralia tantum.*§ 3. **Kasus.**De *fem* kasus.§ 4. **Artikel.**

(Med utförd böjning här.)

§ 5. **Deklination.***De fem* deklinationernas kännetecken.*Grundregel för accenten* i deklinationerna.**Första deklinationen.**

Böjningsmönster.

Stam och *genus*.*Kasusbildning* (η och α i sing.)*Quantitet* och *accent*.*Kontraktion*.**Andra deklinationen.**

Böjningsmönster.

Stam och *genus*.*Kasusbildning* (genit. *-ov* och *-oio*).*Quantitet*.*Kontraktion* (med böjningsmönster).*Attisk deklination* (med *d:o*).**Tredje deklinationen.**

Böjningsmönster (ordnade efter olika stammar).

Stam och *genus*.*Kasusbildning* (Nom. Ack. Vok. Sing.; Dat. Plur.).

Quantitet och accent.

Kontraktion.

Anmärkningar om vissa substantivs böjning.

Vacklande och oregelbunden böjning m. m.

Kap. 2. ADJEKTIV.

§ 1. *Deklination.*

A. Adjektiv af tre ändelser.

Adjektiv af tre ändelser efter första och andra deklinationen.

Böjningsmönster m. m.

Adjektiv af tre ändelser efter första och tredje deklinationen.

Böjningsmönster m. m.

B. Adjektiv af två ändelser.

Böjningsmönster m. m.

C. Adjektiv af en ändelse.

Anmärkningar om vissa adjektivs böjning

(*πολύς, μέγας* m. m.).

§ 2. *Komparation.*

Regler för komparativens och superlativens bildning.

Anmärkningar om vissa adjektivs komparation.

Oregelbunden komparation (*ἀγαθός* o. s. v.)

Anm. Ofullständig komparation.

Kap. 3. RÄKNEORD.

Grundtal och Ordningstal.

Anm. Om böjningen (här upptages ock *ἄμφο*). *Distributiva* uttryckssätt m. m.

Kap. 4. PRONOMEN.

§ 1. **Personliga pronomina.** Här redogöres ock för *αὐτός* bet. »han, hon, det» (jemte böjning), och för pron. reflexiva samt för *ἄλλήλω*.

§ 2. *Possessiva pronomina.*§ 3. *Demonstrativa pronomina.*

Ann. αὐτός i betydelsen »sjelf».

§ 4. *Relativa pronomina.* (Här böjes ὅς, men rörande böjningen af ὅστις hänvisas till § 5.)

§ 5. *Interrogativa och Indefnita pronomina.* Parallelt uppstald böjning af τίς, τίνος och τίς, τινός. Här böjes ock ὅστις.

§ 6. *Pronominalia.* (Här ἄλλος, ἕτερος, οὐδέτερος, μηδέτερος; — ἕκαστος, ἑκάτερος—ἀμφότερος.)

Korrelativa pronomina (i spalter).

Kap. 5. **VERB.**§ 1. *Hufvudform.*

Ann. Deponentia.

§ 2. *Numerus och Person.*

Ann. Opersonliga verb.

§ 3. *Tempus.*

Tempora angifna och indelade i hufvudtempora och historiska tempora.

§ 4. *Modus.*

Finite och infinita modi.

Ann. Verbalia på τός och ιός.

§ 5. *Konjugation.*

De två konjugationerna och deras kännetecken.

A. *Konjugationen på ω.*

Inledning (om verbalstammen och verbens indelning med afs. på denna samt om tilläggen före och efter stammen).

Böjningsmönster.

Tempusbildning.

Accent och Quantitet.

Öfversigt af verba liquida (med böjningsmönster).

Öfversigt af verba pura (med böjningsmönster för verba contracta.)

B. Konjugationen på μ .

Inledning.

Böjningsmönster.

Tempusbildning (hufvudsakligen inskränkt till afvikelserna från konj. på ω).

Accent och kvantitet.

Böjningsmönster för $\epsilon\dot{\mu}\acute{\iota}$ och $\epsilon\dot{\mu}\acute{\iota}$ m. fl.

Aoristi secundi efter konjugationen på μ .

Perfecta och plusquamperfecta efter konjugationen på μ .

C. Oregelbundna verb (ordnade i klasser).

Sist: Alfabetiskt ordnad förteckning öfver vissa egendomligt böjda verb.

Kap. 6. ADVERB.

Komparation.

Korrelativa adverb.

Om **prepositioner** och **samordnande** konjunktioner se Syntaxen kap. 5; om **underordnande** konjunktioner se Syntaxen, läran om modi i bisatser.

Ordbildningslära.

§ 1. *Afledning.*

Substantiv.

Adjektiv m. m.

§ 2. *Sammansättning.*

SYNTAX.

Inledning: *Kongruenslära.*Kap. 1. **SUBSTANTIV.**§ 1. *Artikel.*Artikeln *utsättande.*Artikeln *utelemnande.*§ 2. *Kasus.*I. **Nominativ och Vokativ.**II. **Genitiv.***Gen. possessivus.**Gen. objectivus.**Gen. qualitatis.**Gen. partitivus* (här äfven om gen. vid verba, som utmärka delaktighet, njutning, uppnå, vidröra o. s. v.).*Gen. memoriae et oblivionis.**Gen. vid verb* som utmärka höra, förnimma.*Gen. vid verb* och *adjektiv* som utmärka omsorg, vårdslöshet o. s. v.*Gen. causæ* el. *relationis* vid vissa *verba affectuum*: beundra o. s. v.*Gen. forensis.**Gen. pretii.**Gen. copiae et inopiae.**Gen. separativus.**Gen. comparationis* (efter komparativer m. m.).*Gen. loci.**Gen. temporis.*III. **Dativ.**A. *Dativ i analogi med latinets dativ.*

1) *Dativ* vid *verb* (*transitiva* och *intransitiva*); här särskildt *dat. commodi* (med en anm. om *dat. ethicus*) samt *dat. relationis*.

2) *Dat.* vid *adjektiv*.

B. *Dativ* i stället för latinets *ablativ*.

Dat. instrumenti.

Dat. modi (med anm. om den s. k. *dat. limitationis*).

Dat. causæ.

Anm. Om *dativus agentis* se Kap. 4 under »hufvudform».

Dat. mensuræ.

Dat. loci.

Dat. temporis.

IV. **Ackusativ.**

A) *Ack.* såsom *direkt objekt*

a) vid *transitiva*.

b) vid *vissa verb*, som eljes brukas *intransitivt*.

c) *innehållsackusativ*.

d) *dubbel ackusativ*.

B) *Ack.* för *uttryckande af utsträckning i rum och tid*.

Anm. *Ack.* på frågan »*hvarthän*»?

C) *Acc. respiciendi*.

Kap. 2. **ADJEKTIV.**

§ 1. ***Adjektivets substantivering*** (om bet. af *neutrum sing.*, *mask. plur.*, *neutrum plur.*).

§ 2. ***Jemförelsegradernas bruk***.

Kap. 3. **PRONOMINA.**

§ 1. ***Personliga och possessiva*** (härunder om *reflexivt bruk*).

§ 2. ***Demonstrativa***.

- § 3. *Relativa.*
 § 4. *Interrogativa.*
 § 5. *Indefinita* (härunder om uttryckssätten för det svenska »man»).

Kap. 5. VERB.

- § 1. *Hufvudform* (här redogöres, under passivum, för agentens uttryckande i grekiskan).
- § 2. *Tempora* (företredesvis i indikativ).
- § 3. *Modi i hufvudsatser.*
 Indikativ.
 Konjunktiv.
 Optativ.
 Imperativ (härunder om förbud).
 Infinitiv (härunder Nominativ eller Ack. med Infinitiv, samt om Inf. i st. för latinets gerundium och supinum m. m.).
 Particip (härunder casus absoluti).
 Öfversigt af modi finiti i hufvudsatser.
- § 4. *Modi i bisatser.*
 Inledning: om *modusföljden*.
 Att-satser med *ὄτι* och *ὡς*.
 Konsekutiva satser.
 Finala.
 Kausala.
 Temporala.
 Konditionala.
 Koncessiva.
 Komparativa (härunder *konditionala jämförelsesatser*).
 Relativsatser.
 Indirekta frågesatser.
 Tillägg: *Oratio obliqua*.

Καπ. 5. BRUKET AF VISSA PARTIKLAR.

A) Negationer.

B) Prepositioner.

- 1) med blott genit.;
- 2) med blott dat.;
- 3) med blott ack.;
- 4) med genit. och ack.;
- 5) med genit., dat. och ack.

C) Samordnande konjunktioner.

- 1) Kopulativa (καί, τε, οὔτε o. s. v.).

Ann. Om καί—δέ.

- 2) Disjunktiva.

- 3) Adversativa (ἀλλά, δέ o. s. v.).

Ann. Om μέν—δέ.

- 4) Konklusiva (δή, οὖν, τοίνυν o. s. v.).

Ann. Om andra betydelse af δή och οὖν.

- 5) Explanativa (γάρ).

Ann. Om ἀλλὰ γάρ, καὶ γάρ o. s. v.

- D) Vissa andra partiklar (alfabetiskt ordnade) t. ex. ἄρα, γέ, γοῦν, ῖ, μά, πέρ m. fl.

Slutanm. Homeriska dialektens egendomligheter behandlas på vederbörliga ställen anmärkningsvis eller i noter under texten.

Kap. 2. BRUKET AF VISSA PARTIKLAR

A) Propositioner

B) Propositioner

1) med stort genit.

2) med stort dat.

3) med stort acc.

4) med genit. och acc.

5) med genit. dat. och acc.

C) Genitivens Konstruktioner

1) Komparativa (med och utan)

2) Possessiva

3) Partitiv

4) Genitivens (med och utan)

5) Genitivens (med och utan)

6) Genitivens (med och utan)

7) Genitivens (med och utan)

8) Genitivens (med och utan)

9) Genitivens (med och utan)

10) Genitivens (med och utan)

11) Genitivens (med och utan)

12) Genitivens (med och utan)

13) Genitivens (med och utan)

14) Genitivens (med och utan)

15) Genitivens (med och utan)

16) Genitivens (med och utan)

17) Genitivens (med och utan)

18) Genitivens (med och utan)

19) Genitivens (med och utan)

20) Genitivens (med och utan)

21) Genitivens (med och utan)

22) Genitivens (med och utan)

23) Genitivens (med och utan)

24) Genitivens (med och utan)

25) Genitivens (med och utan)

26) Genitivens (med och utan)

27) Genitivens (med och utan)

28) Genitivens (med och utan)

29) Genitivens (med och utan)

30) Genitivens (med och utan)

6000143189

Göteborgs universitetsbibliotek

